

DARBO SU ŠIAULIŲ IR JELGAVOS MIESTO JAUNIMU GATVĒJE METODIKA

Metodinės rekomendacijos

DARBO SU ŠIAULIŲ IR JELGAVOS MIESTO JAUNIMU GATVĖJE METODIKA Metodinės rekomendacijos

Metodinės rekomendacijos parengtos įgyvendinant projektą „Vaikų socialinės integracijos skatinimas Jelgavos ir Šiaulių miestuose“, RiskChildren, LLI-491. Bendras projekto biudžetas – 661,1 tūkst. EUR, iš jų bendrasis Europos regioninės plėtros fondo finansavimas – 561,9 tūkst. EUR.

„Darbo su Šiaulių ir Jelgavos miesto jaunimu gatvėje metodika“ parengta naudojant Europos Sąjungos finansinę paramą. Už šių metodinių rekomendacijų turinį atsako Šiaulių miesto savivaldybės administracija. Jokiomis aplinkybėmis negali būti laikoma, kad ji atspindi Europos Sąjungos nuomonę.

Turinys

Paveikslų sąrašas	5
Lentelių sąrašas	6
Ižanga	7
Sąvokos ir trumpiniai	9
1. Tyrimo objektas	13
2. Darbo struktūra	14
3. INFORMACIJA APIE POTENCIALIUS DALYVIUS	16
3.1. GATVĖJE LAIKĄ LEIDŽIANTIS JAUNIMAS	16
3.2. ŠIAULIŲ IR JELGAVOS MIESTO JAUNIMO DEMOGRAFINĖ SITUACIJA	26
3.3. ŠIAULIŲ IR JELGAVOS MIESTO JAUNIMO SUSIBŪRIMO VIETŲ TYRIMAS	29
4. DARBO SU ŠIAULIŲ IR JELGAVOS JAUNIMU GATVĖJE METODIKA	35
4.1. DARBO SU JAUNIMU GATVĖJE ELGESIO PRINCIPAI IR REKOMENDACIJOS	35
4.2. DARBO SU JAUNIMU GATVĖJE PATIRTIS / METODIKOS / DOKUMENTAI	39
4.3. DARBO SU JAUNIMU GATVĖJE ORGANIZAVIMAS IR ETAPAI	45
4.4. JAUNIMO, LEIDŽIANČIO LAIKĄ GATVĖJE, KONTAKTŲ UŽMEZGIMO BŪDAI IR TOLIMESNĖ KOMUNIKACIJA	47
4.5. INDIVIDUALUS DARBAS SU JAUNU ŽMOGUMI IR (AR) ŠEIMA	50
4.6. DARBUI SU JAUNIMU GATVĖJE BENDRUOMENĖS ĮTRAUKIMO BŪDAI	51
4.7. METINIS PASLAUGŲ TEIKIMO PLANAS	54
5. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS METODIKOS ATNAUJINIMUI	58
6. PRIEDAI	59
1 PRIEDAS ŠIAULIŲ MIESTO SPECIALISTŲ APKLAUSOS ATSAKYMAI	59
2 PRIEDAS JELGAVOS MIESTO SPECIALISTO APKLAUSOS ATSAKYMAI	61
3 PRIEDAS INTERVIU SU GATVĖS JAUNIMĄ PC SAULĖS MIESTAS STEBĖJUSIU EKSPERTU	63
4 PRIEDAS ESAMOS SITUACIJOS APRAŠYMO PAVYZDYS	64
5 PRIEDAS IŠĖJIMO Į GATVĘ PROTOKOLAS	65
6 PRIEDAS INDIVIDUALUS DARBAS SU ASMENIU (ŠEIMA)	66
7 PRIEDAS BENDRADARBIUJANČIŲ ĮSTAIGŲ, GALINČIŲ DIRBTI SU JAUNIMU GATVĖJE TINKLAS	85
8 PRIEDAS BENDRUOMENĖS ĮTRAUKIMO Į DARBO SU JAUNIMU GATVĖJE PROCESĄ PAVYZDYS	91
9 PRIEDAS ŽAIDIMAS „JAUNO ŽMOGAUS PORTRETAS“	92
10 PRIEDAS ŽAIDIMAS „SOCIALINIS ŽEMĖLAPIS“	93
11 PRIEDAS METINIS DARBO SU GATVĖS JAUNIMU PASLAUGŲ TEIKIMO PLANO BIUDŽETAS	94

Paveikslų sąrašas

Pav. 1 Darbo struktūra	14
Pav. 2 Vaikų ir jaunimo rodikliai Šiaulių mieste, 2021 metai	26
Pav. 3 Nesimokantis 14-17 metų jaunimas Šiaulių mieste, 2021 metai	27
Pav. 4 jaunimo demografinė situacija Jėlgavoje, 2021 metai	28
Pav. 5 Jaunimo susibūrimo vietų išsidėstymas Šiaulių mieste	29
Pav. 6 Jaunimo susibūrimo vietų išsidėstymas Jėlgavos mieste	31
Pav. 7 Kriminogeninė situacija Šiaulių mieste, 2020 metai	34
Pav. 8 jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, įtraukimo būdai	48
Pav. 9 Kontakto su jaunuoliu(iais) leidžiančiais laiką gatvėje neužmezgimo priežastys	49

Lentelių sąrašas

Lentelė 1 Šiaulių miesto vietos nr. 1 (PC Saulės miestas (Tilžės g. 109, Šiauliai) aprašymas	30
Lentelė 2 Jelgavos miesto vietos nr. 1 (Prekybos centras „Pasąža“, įskaitant pėsčiųjų gatvę (Driksas gatvė 4, Jelgava))	33
Lentelė 3 Darbo su jaunuoliu(iais) leidžiančiais laiką gatvėje (pagalbos, paramos, socializacijos, integracijos) etapai	49
Lentelė 4 Dienos centrai, teikiantys paslaugas socialinės rizikos šeimose augantiems vaikams Šiaulių mieste	86
Lentelė 5 Jaunimo interesus atstovaujanti įstaiga (organizacijos) Šiauliuose	87
Lentelė 6 Jaunimo interesus atstovaujanti įstaiga (organizacijos) Jelgavoje	88

Įžanga

Darbo su Šiaulių ir Jelgavos miesto jaunimu gatvėje metodika rengiama darbui su 13-25 metų amžiaus jaunimu (paaugliais).

Pagal pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) išaiškinimą, paaugliais gali būti laikomi 10-21 metų amžiaus asmenys (WHO, 2008). Paauglystė yra suskirstyta į tris etapus, remiantis fiziniais, psichologiniais ir socialiniais pokyčiais:

- Ankstyvoji paauglystė – 10/13-14/15 metų;
- Vidurinė paauglystė – 14/15 – 17 metų;
- Vėlyva paauglystė – 17-21 metų.

Vidurinės paauglystės laikotarpis, tai išsūkių ir naujų patirčių laikotarpis, kuomet staigi fiziologinė, psichologinė, socialinė ir kognityvinė raida verčia jauną žmogų ieškoti atsakymų į jam rūpimus jautrius klausimus. Tai laikotarpis kuomet formuojasi paauglio asmenybė, kai draugai ir bendraamžiai tampa autoritetingi bei daro didelę įtaką paauglio pasitikėjimui savimi ir jį supančia aplinka (Korhonen, Siitonen, 2018).

Vidurinėje paauglystėje, jauną žmogų supanti aplinka bei išgyventos patirtys formuoja asmens mąstymą, jo nuomonę, jo elgseną bei lemia neretai nepozityvius socialinius vaidmenis. Viena svarbiausių šio laikotarpio užduočių - pasiekti psichologinę ir socialinę nepriklausomybę, pačiam kontroliuoti savo gyvenimą, tapti maksimaliai savarankišku (Anderson-Butcher, Martin, Paluta, Gould, 2018).

Vidurinė paauglystė tai svajonių apie ateitį metas, kuomet įsivaizduojama kuo paauglys taps, kokį automobilį vairuos, kokiuose namuose gyvens, kokie žmonės jį sups. Tačiau neretai šių svajonių realybė būna visai kitokia ir tuomet jaunas žmogus nusivilia, pasimeta, praranda pasitikėjimą savimi bei ieško panašių į save kitų jaunų žmonių, kurie gali jį suprasti. Neretai jautrių paauglių išgyvenimų pasekoje pasitaiko ir socialiai nepriimtinių epizodų kurie dar labiau formuoja negatyvią jauno žmogaus patirtį bei nulemia neadekvačius, socialiai nepriimtinius jo pasirinkimus. Pasireiškia deviantinis, delinkventinis elgesys; konfliktai, muštynės, vagystės, svaiginimasis alkoholiu, psichotropinėmis, narkotinėmis medžiagomis, save žalojantis elgesys. Toks paauglio elgesys atstumia socialiai priimtinais besielgiančius asmenis ir dar labiau atstumia paauglį nuo tinkamų, socialiai pozityvių, kryptingų ir perspektyvių patirčių (Padgurskytė, 2018). Neturint teigiamos patirties ir elgsenos perspektyvos formuojasi negatyvi paauglio aplinka nulemianti skaudžias jo ateities patirtis bei socialiai ydingas, sveikatai ir elgesiui žalingas praktikas.

Atsiskyre nuo visuomenės ir priimtų elgsenos normų paaugliai suformuoja savitas aplinkas ir grupes gatvėse, kur jie gerai jaučiasi, tačiau laiku nesulaukę pagalbos ateityje praranda bet kokią

galimybę kurti socialiai aktyvų, sveiką, visuomeniškai ir asmeniškai perspektyvų gyvenimą. Todėl šis dokumentas – Darbo su Šiaulių ir Jelgavos miesto jaunimu gatvėje metodika (toliau – Metodika), yra skirtas teikti savalaikę, kryptingą ir profesionalią pagalbą gatvės jaunimui, kad suteikti jiems šansą priimti pozityvius, saugų jų gyvenimą ir jų ateities perspektyvą kuriančius sprendimus.

Metodika rengiama įgyvendinant projektą LLI-491 „Vaikų socialinės integracijos skatinimas Jelgavos ir Šiaulių miestuose“ veiklą „Darbo su jaunimu gatvėje modelio rekomendacijų/instrukcijų parengimas (pritaikymas) integruojant į Šiaulių ir Jelgavos miestų socialinių paslaugų sistemą“, kuria siekiama Šiaulių mieste (Lietuva) ir Jelgavos mieste (Latvija) pradėti teikti darbo su jaunimu gatvėje paslaugą.

Sąvokos ir trumpiniai

Šiame dokumente naudojamos **sąvokos**:

darbas su bendruomene – darbą su jaunimu gatvėje vykdančios organizacijos kryptinga veikla, kuria siekiama stiprinti gyvenamosios vietos bendruomenės (toliau – bendruomenė) narių tarpusavio bendradarbiavimą, sprendžiant su jaunimu susijusias problemas, ir kuri apima tarpžinybinį ir tarpinstitucinį bendradarbiavimą, jaunimo interesų atstovavimą, bendrų projektų ir renginių rengimą, jaunimo iniciatyvų palaikymą ir kt.

darbas su jaunimu gatvėje – darbo su jaunimu forma, kurią vykdant dirbantys su jaunimu asmenys mezga santykius su atskirais jaunais žmonėmis ar jų grupėmis jų susibūrimo vietose (žaidimų aikštelėse, gatvėse, kiemuose, parkuose, prekybos centruose, kavinėse ir pan.).

darbo su jaunimu gatvėje tvarkos aprašas – Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2019 m. spalio 15 d. įsakymu Nr. A1-614 patvirtintas Darbo su jaunimu gatvėje tvarkos aprašas. Latvijos Respublika neturi analogiško teisės akto, todėl Metodikoje pritaikoma Lietuvos Respublikos patirtis.

darbas su jaunimo grupėmis – kryptinga darbą su jaunimu gatvėje vykdančios organizacijos veikla, kuri padeda stiprinti jaunimo tarpusavio ryšius ir įgyvendinti jaunimo ugdymo tikslus.

darbuotojas, vykdamas darbą su jaunimu gatvėje – su jaunimu neformaliose susibūrimo vietose dirbantis asmuo, skatinantis asmeninį ir socialinį jaunimo tobulėjimą, stiprinantis jauno žmogaus prisitaikymo prie aplinkos gebėjimus bei turintis šiam darbui reikalingą išsilavinimą (socialinio darbo, socialinės pedagogikos, psichologijos) ir kompetenciją.

delinkventinis elgesys tai poelgiai, pažeidžiantys egzistuojančias elgesio normas, bet nesukeliantys rimto pavojaus ir nedarantys didelės žalos.

gatvės animatorius – žmogus ar darbuotojas, kuris rūpinasi vaikų ir jaunuolių laisvalaikio užimtumu, kurie patys organizuoja vaikams ir jaunuoliams įvairias veiklas.

gatvės jaunimas – 14–29 m. amžiaus jauni žmonės, kurie gyvena gatvėje ir nepalaiko arba palaiko minimalius ryšius su šeima bei susiduria su kompleksiniais sunkumais savo gyvenime linkę į delinkventinį elgesį, valkatavimą.

jaunimo terminas šiame leidinyje – (14–17 m. amžiaus jaunimas), esant poreikiui įtraukiami asmenys kuriems yra mažiau nei 14 metų, bet ne daugiau nei 25 metų.

individualus darbas su jaunimu – trumpalaikės konsultacijos arba tęstinė pagalba jaunam žmogui įvairiose gyvenimo situacijose, siekiant jį įgalinti spręsti savo asmenines ir socialines problemas.

intervizija – atvejų, susijusių su darbu su jaunimu, aptarimas profesionalų grupėje, laikantis konfidencialumo ir profesinės etikos principų.

jaunimas, leidžiantis laiką gatvėje – jaunimas, kuris didelę dalį laiko leidžia ne institucinėje aplinkoje, bet neformaliose jaunimo susibūrimo vietose (viešosiose erdvėse, gatvėse, parkuose, kavinėse, sporto aikštynuose, klubuose ir kt.).

jauni žmonės, leidžiantys laiką gatvėje – 14–29 m. amžiaus jauni žmonės, kurie reikšmingą dalį savo laiko praleidžia gatvėje be tėvų ar globėjų priežiūros.

klika arba chebra – jaunų žmonių grupė, kuri išsiskiria savita bendravimo kultūra, tradicijomis ir nusistovėjusiais vaidmenimis.

savivertė – savęs vertinimas apibrėžiamas kaip asmens savęs paties, savo galimybių, savybių, vietos tarp kitų žmonių vertinimas. Tai sudėtingas psichinis darinys, kuris susideda iš įvairių tarpusavyje susijusių komponentų. Savivertė yra viena iš asmenybės charakteristikų, lemiančių žmogaus pasirinkimus, motyvaciją bei elgesio ypatumus. Savęs vertinimas susijęs su pasitenkinimu darbu, pasitenkinimu profesija, perspektyvesnio darbo pakeitimu, ekonominiu ir socialiniu statusu.

socialinė atskirtis – socialinė atskirtis apibrėžiama kaip asmens ar grupės at(si)skyrimas nuo norminių praktikų, taip pat ir lūkesčių, kurie yra kapitalistinio vartojimo šerdis, o viena ryškiausių ir pamatuojamų socialinės atskirties priežasčių yra skurdas. Tačiau socialinę atskirtį asmenys ar grupės patiria ne tik dėl skurdo ir/ar ekonominio nepritekliaus, socialinė atskirtis yra patiriama dėl darbo netekties, santykių su artimaisiais netekties, skyrybų, įkalinimo, ligos, priklausomybių, įvairių formų diskriminacijos, socialinio atstūmimo, kas apriboja asmens įgalinantį dalyvavimą socialiniuose, ekonominiuose, kultūriniuose visuomenės procesuose.

socialiniai įgūdžiai – tai gebėjimas kurti teigiamą psichologinį klimatą, kokybiškai atlikti socialinius vaidmenis. Tai gebėjimas užmegzti ryšius ir sąveikauti priimtinais būdais – reikalingais palankiems tarpasmeniniams santykiams palaikyti. Adaptyvus ir adekvatus elgesys, kurio efektyvumas pripažįstamas ne tik paties, bet ir kitų asmenų – t. y. socialiai kompetentingas elgesys, kuris padeda įgyvendinti užsibrėžtus tikslus ir kurio pasekmės yra socialiai pageidaujamos.

Socialinių paslaugų katalogas – Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006m. balandžio 5 d. įsakymu Nr. A1-93 patvirtintas Socialinių paslaugų katalogas.

supervizija – konsultacinė pagalba su jaunimu dirbantiems specialistams, vadovams, komandoms bei organizacijoms, norinčioms tobulėti ir efektyviau dirbti darbo su jaunimu srityje (pavyzdžiui, susidarius sudėtingoms situacijoms darbe).

tarpsektorinis ir tarpžinybinis bendradarbiavimas – bendra valstybės ir savivaldybių institucijų, visuomenės, nevyriausybinių organizacijų, verslo ir žiniasklaidos sektorių veikla, kuria siekiama padėti įgyvendinti bendrus tikslus.

žemas slenkstis – tai paslaugų pasiūlos principas, kuriuo tikslinei grupei užtikinamas paslaugų pasiekiamumas teritoriniu, laiko, veiklos ir finansiniu aspektais, kai paslaugos teikiamos netaikant apribojimų mokesčių, narystės, biurokratinių, socialinio statuso atžvilgiais, siekiant užtikrinti pirminį jaunų žmonių kontaktą su paslaugų teikėjais.

žinyba – sistema įstaigų, priklausančių kuriai nors valstybinio valdymo šakai.

Šiame dokumente naudojami **trumpiniai**:

ES – Europos Sąjunga

JRD – Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

LR SADM – Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

LT – Lietuva

LV – Latvija

Proc. – procentas

P.P. – procentinis punktas

Psl – puslapis

1. Tyrimo objektas

Tyrimo objektas. Tyrimo objektas – jaunimas, leidžiantis laiką gatvėje – du ir (ar) daugiau jaunų žmonių (nuo 14 iki 17 metų (įskaitytinai), kurie didelę dalį laiko leidžia ne institucinėje aplinkoje, bet neformaliose jaunimo susibūrimo vietose (viešosiose erdvėse, gatvėse, parkuose, kavinėse, sporto aikštynuose, klubuose ir kt.), kurių gyvenamoji aplinka yra Šiaulių ir Jelgavos miestų teritorija.

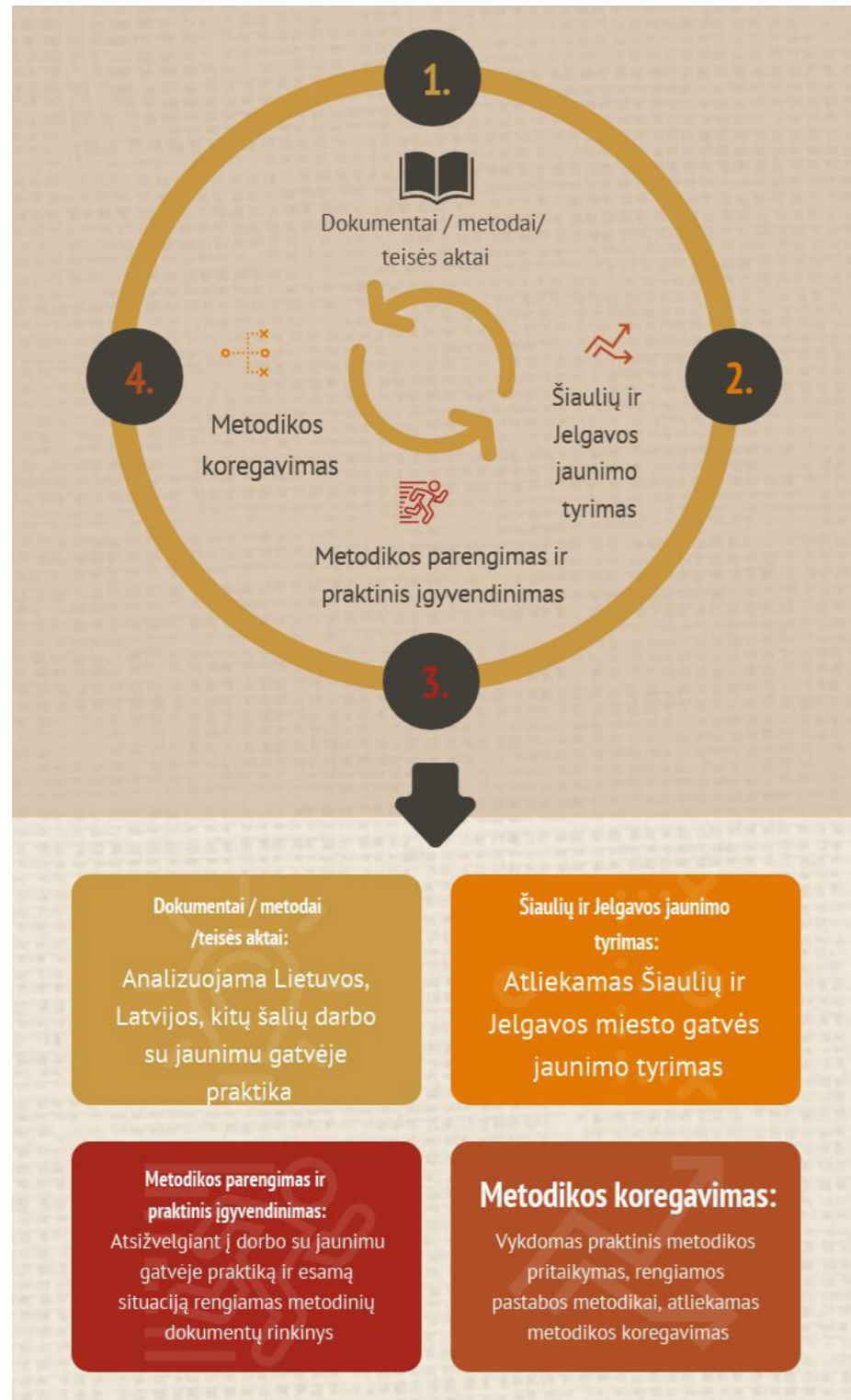
Tyrimo tikslas – Socialiai atsakingo gatvės jaunimo elgesio skatinimas, atpažįstant jiems būdingas problemas ir modeliuojant jiems patrauklius, kryptingus ir veiksmingus atsakingą socialinį gyvenimą kuriančius sprendimus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Pasiiekti tuos jaunus žmones, kurie yra nepasiekiami, ar menkai pasiekiami dėl asmeninių sunkumų ar specifinių poreikių bei pritampantys prie egzistuojančios struktūrizuotos veiklos (mokyklos sistemos, būrelių, dienos centrų ir kt.).
2. Stiprinti jaunų žmonių motyvaciją priimti pagalbą ir inicijuoti socialiai atsakingus sprendimus, įveikiant nenoro kažką keisti savo gyvenime, problemas.
3. Tarpininkauti padedant jaunam žmogui sustiprinti, atkurti arba naujai užmegzti ryšius su jam svarbia socialine aplinka ir įvertinus poreikius, žinių bei gebėjimų stoką, didinti galimybes savarankiškai susidoroti su esama situacija.
4. Vykdyti psichosocialinį jauno žmogaus švietimą ugdant socialinius įgūdžius, mokant atpažinti ir valdyti emocijas, jausmus, kurti ir palaikyti sveikus santykius su draugais ir aplinkiniais žmonėmis.
5. Užtikrinti nuolatinę prevenciją, stiprinant jauno žmogaus savikontrolę ir sąmoningumą priimti saugius, sveikata tausojančius ir asmeninę bei socialinę sėkmę kuriančius sprendimus.
6. Kurti saugią jauno žmogaus aplinką, darant įtaką įvairiems visuomenės priimamiems sprendimams, susijusiems su jaunų žmonių gyvenimo pagerėjimu per infrastruktūros skirtos jaunimui plėtrą.
7. Skatinti jauno žmogaus socialinį, kultūrinį ir politinį sąmoningumą, koreguojant nusistovėjusius stereotipus apie gatvės jaunimą, jaunus žmones leidžiančius laiką gatvėje.

2. Darbo struktūra

Darbo struktūra. Metodinės rekomendacijos rengiamos / koreguojamos pagal žemiau pateikiamą schemą:

Pav. 1 Darbo struktūra

Šaltinis: sudaryta darbo autorių

Analizei naudojami metodai ir darbo etapai:

1. Dokumentai / metodai / teisės aktai dirbant su jaunimu gatvėje:

1.1. Pirminės ir antrinės duomenų analizės pagrindu apžvelgiami Lietuvos, Latvijos, kitų šalių darbo su jaunimu gatvėje dokumentai / metodai / teisės aktai.

1.2. Analizuojami atlikti tyrimai, mokslinės išvalgos darbui su jaunimu ir (ar) šeima.

2. Šiaulių ir Jelgavos jaunimo tyrimas:

2.1. Statistinės informacijos apie Šiaulių ir Jelgavos jaunimą surinkimas ir apibendrinimas.

2.2. Nustatytos formos atvirų klausimų specialistais, dirbantiems su jaunimu, parengimas, pateikimas ir gautų atsakymų apibendrinimas.

2.3. Jaunimo susibūrimo vietų Šiaulių ir Jelgavos mieste žemėlapių parengimas.

2.4. Pasirinktos jaunimo susibūrimo vietos situacijos analizė.

2.5. Kriminogeninės situacijos Šiaulių mieste žemėlapių parengimas.

3. Darbui su jaunimu gatvėje Šiaulių ir Jelgavos mieste metodikos parengimas.

4. Darbo su jaunimu gatvėje metinio plano parengimas.

5. Darbo su jaunimu gatvėje rekomendacijos metodikos koregavimui.

Atlikdami analizę, vadovaujamesi šiais kriterijais:

- Pagrįstumas (išvados formuojamos remiantis prieitu analizuojant tiriamų jaunimo organizacijų pateiktų pirminių duomenų pagrindu, atliktais tyrimais, Tiekėjo pateiktomis išvalgomis).
- Aiškumas (formuojamos išvados, pateikiant aiškius jų pasirinkimo ir išskyrimo argumentus).
- Įgyvendinamumas (formuojant problemų sprendimo galimybes (rekomendacijas), identifikuojamos galimos įgyvendinimo veiklos, kryptys ir gairės – priklausomai nuo problemos masto ir šių rekomendacijų įgyvendinamumo laipsnio (suderinamumo su teisės aktais ir pan.).
- Veiksmingumas (rekomendacijose siūlomi sprendimai padės išspręsti ar sumažinti problemą);
- Kompleksiškumas ir sinergija (rekomendacijose siūlomi sprendiniai apima kelias poveikio / veiklos sritis (pvz., užtikrinant kompleksinį susijusių elementų ilgalaikį tvarų poveikį ir jų tarpusavio darną).

3. INFORMACIJA APIE POTENCIALIUS DALYVIUS

3.1. GATVĖJE LAIKĄ LEIDŽIANTIS JAUNIMAS

Jaunų žmonių pasirinkimą leisti laiką gatvėje galima paaiškinti remiantis įvairiomis mokslinėmis teorijomis, Pvz.: etikečių klįjavimo teorija, kontrolės teorija ir pan. Gatvės jaunimas tai jaunuoliai kurie gatvėje jaučiasi geriau nei namuose, mokykloje ar kitose turiningą jaunimo laisvalaikį organizuojančiose erdvėse.

Gatvės jaunimas tai asmenys, kurie iškrenta iš tam tikrų įstaigų ir / ar organizacijų, pasirenka laisvai leisti laiką gatvėje dėl artimoje aplinkoje nepalankiai susiklosčiusių aplinkybių. Jaunas žmogus kartais jaučiasi sutrikęs, nes nežino nuo ko pradėti spręsti rūpesčius, su kuriais susidūrė, neturi artimo žmogaus, su kuriuo galėtų apie tai pasikalbėti. Būtinai jauno asmens įgalinimas pasinaudoti jam prieinamomis, reikiamomis paslaugomis įveikiant neigiamą visuomenės ar organizacijų nuostatą jų atžvilgiu. Tam būtinas ilgalaikis palydėjimas susitvarkant reikiamus dokumentus, integruojantis į bendruomenę, visuomenę, švietimo aplinką, darbo rinką, naudojantis sveikatos ar socialine apsauga.

Dažniausiai gatvėje atsiduria jaunimas stokojantis psichosocialinio imuniteto, apribotas visuomenėje vyraujančių stereotipų, išgyvenantis laikinus ar pastovius sunkumus: nepriežiūra vaikystėje, tarpasmeninių santykių šeimoje sunkumai, nesėkmės mokykloje, patyčios, smurtinė patirtis, trauminiai įvykiai; vieno iš tėvų (abiejų tėvų) netektis, ankstyvas nėštumas ir t.t.

Moksliniai tyrimai skirti analizuoti jaunų žmonių patekimo į gatvę priežastis atskleidžia, kad tai jaunimas stokojantis socialinių įgūdžių, patiriantis visuomenės stigmatizaciją, išgyvenantis socialinę atskirtį, demonstruojantis menką pasitikėjimą, savivertę.

- **socialinė atskirtis** – tai savęs atribojimas (atsiribojimas) nuo socialinių ryšių, nuo bendruomenės, galimybės būti socialiai aktyviu praradimas, reikalingumo jausmo susilpnėjimas/praradimas ir ilgainiui šios situacijos kaip savaime suprantamos pripažinimas, kas užkerta kelią socialinės atskirties įveikai (Korhonen, Siitonen, 2018).
- **socialinių įgūdžių stoka** – tai kas nulemia jauno žmogaus socialinių situacijų valdymo ir socialinio funkcionavimo kokybę, sąlygoja jauno asmens priklausomybę nuo aplinkinių, daro neigiamą įtaką jo asmeniniam bei visuomeniniam gyvenimui, riboja asmeninių poreikių patenkinimo galimybes: efektyviai bendrauti, pristatyti, apsaugoti save, susitarti su kitais įvairiose situacijose (Anderson-Butcher, Martin, Paluta, Gould, 2018).

- **menka savivertė** – tai tam tikrų žinių, įgūdžių, psichinių, fizinių savybių ir galimybių save suvokti stoka. Pagarbos sau, pozityvaus vertinamojo požiūrio į save, simpatijos sau, emocijų ir jausmų savo paties atžvilgiu nebuvimas. Menkas pasitikėjimas savimi, skurdus asmeninis meistriškumas ir laimėjimai, nepriklausomybės ir laisvės stoka (Kogler, Seidel, Metzler, Thaler, Boubela, Pruessner, Kryspin-Exner, Derntl, 2017).

Socialinė atskirtis – jaunų žmonių buvimo gatvėje priežastis (1)

Socialinę atskirtį išgyvenantis jaunimas – tai jaunimas patiriantis laikiną (dėl nepalankiai susiklosčiusių gyvenimo aplinkybių, įvykių, epizodų), nuolatinę (neįgalumas, priklausomybės, nusikalstamumas), socialinę atskirtį. Socialinę atskirtį galima apibrėžti kaip asmens ar grupės at(si)skyrimą nuo normatyvinių praktikų ir lūkesčių, esančių kapitalistinio vartojimo šerdimi (Levidow, Papaioannou, 2018), o viena ryškiausių ir pamatuojamų socialinės atskirties priežasčių yra skurdas (Tereškinas, Petkevičiūtė, Bučaitė-Vilkė, Indriliūnaitė, 2016). Ir nors skurdas yra visuomenėje priimta, ryškiausia, pamatuojama socialinės atskirties priežastis (Valtorta, Kanaan, Gilbody, Ronzi, Hanratty, 2016) ir socialinės atskirties sąvoka dažniausiai grindžiama tik socialinės integracijos, socialinių grupių norminimo idealais (Alphin, Lavine, Chan, 2017), socialinę atskirtį asmenys ar grupės patiria ir dėl įvairių formų diskriminacijos, kas apriboja dalyvavimą socialiniuose, kultūriniuose visuomenės procesuose (Brown, Sacco, Medlin, 2018). Jaunimas leidžiantis laiką gatvėje neretai yra diskriminuojamas ir stigmatizuojamas dėl savo riboto pasirinkimo, dėl kitoniškumo ir dėl nepatikimumo socialinės atsakomybės už savo gyvenimą prisiėmimo prasme. Socialinė atskirtis patiriama dėl darbo netekties (Berger, 2017), santykių su artimaisiais netekties (Becker, 2020), izoliacijos dėl įkalinimo (Barkauskaitė-Lukšienė, Gudžinskienė, 2013), sunkios ligos, priklausomybių (Dingle, Cruwys, Frings, 2015).

Pasak (Evans, Pelletier, Szkola, 2017), į socialinę jaunų žmonių atskirtį reikėtų žiūrėti ne tik kaip į materialinę deprivaciją nes pirmiausia tai yra sudėtingas tam tikrų nepalankiai susiklosčiusių socialinių aplinkybių ir situacijų rezultatas. Socialinė jaunų žmonių atskirtis yra tam tikras socialinis nesaugumas (Tangcharoensathien, Mills, Das, Patcharanarumol, Buntan Johns, 2018), patiriamas gėdos jausmas, išgyvenamas psichologinis diskomfortas, nepasitikėjimas savimi, pagarbos ir orumo bei savivertės stoka (Amesberger, Finkenzeller, Muller, Wurth, 2019).

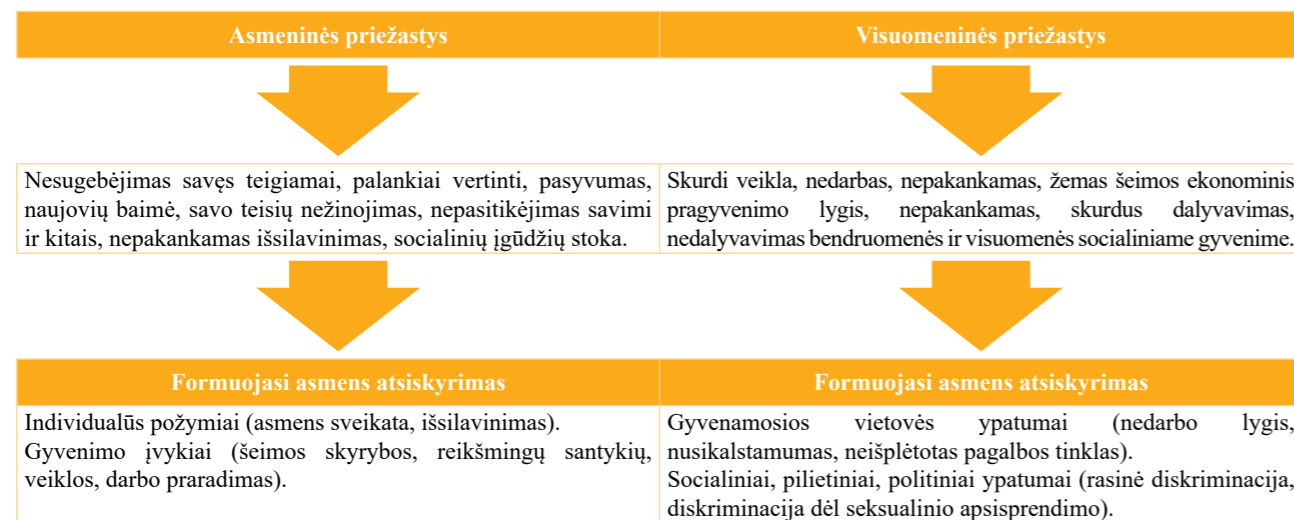
Jaunimas patiriantis socialinę atskirtį yra apribojamas nuo galimybės įgyti išsilavinimą (Albert, 2017) nes turi prastesnę mokymosi patirtį, vėliau dirba menkai apmokamą darbą arba yra iškritę iš darbo rinkos, kas reiškia pajamų apribojimą arba jų netekimą. Jaunimas nedalyvaujantis ar nepakankamai dalyvaujantis visuomeninėje, socialinėje veikloje, švietimo sistemos gyvenime, save atriboja nuo socialinių ryšių, nuo bendruomenės ir praranda galimybę būti socialiai aktyviais, jaustis reikalingais (Berger, 2017). Buvimas socialinėje atskirtyje reiškia ir mažesnes galimybes daryti įtaką priimamiems

sprendimams, kurie nulemia jų, socialiai atskirtųjų, gerovę, todėl Hall (2018), siūlo į socialinę atskirtį žiūrėti kaip į sudėtingą, nepalankiai susiklosčiusių socialinių aplinkybių ir situacijų rezultatą.

Panadero, Juan, Martín (2017), teigia, kad gatvės jaunimas patiria socialinę atskirtį ir yra apribojamas nuo galimybės turėti kokybišką bendravimą, saviraišką, pomėgių realizavimą nes nepakankamai dalyvauja visuomeninėje, socialinėje veikloje. Pasak Korhonen, Siitonen (2018), asmuo save atribojantis nuo socialinių ryšių, nuo bendruomenės, praranda galimybę būti socialiai aktyviu, jaustis reikalingu ir ilgainiui tokią savo situaciją pripažįsta kaip savaime suprantamą kas užkerta kelią socialinės atskirties įveikai. Ruškus, Mažeikienė, Naujanienė, Motiečienė, Dvarionas (2013), socialinės atskirties sąvoką siūlo suprasti iš asmens tapatumo pozicijų ir socialinę atskirtį vertinti kaip tam tikrą asmens apsinkintą padėtį visuomenėje. Socialinė atskirtis yra toks reiškinys, kuris apima tiek visuomenės vertybes, tiek ir asmenines žmogaus savybes (Brown ir kiti, 2018) todėl tai asmens gyvenimo dinamiškasis procesas ir visuomenės raidos darinys (Panadero, Juan, Martín, 2017).

Jaunimo socialinės atskirties problemas mokslininkai nagrinėja daugeliu aspektų, vieni didesnę dėmesį skirdami socialiniai atskirtieji ir skurdi (Tereškinas, Bučaitė-Vilkė, 2015), kiti labiau gilindamiesi į pilietinius aspektus (Tangcharoensathien, Mills, Das, Patcharanarumol, Buntan, Johns, 2018), dar kitiems aktualūs kultūriniai, socialiniai ir filosofiniai šio reiškinio aspektai (Psychou ir kiti, 2019).

Pagrindinės socialinės atskirties priežastys (jaunimo gatvėje situacijos aiškinimui)

Socialinių įgūdžių stoka – jaunų žmonių buvimo gatvėje priežastis (2)

Vienas pirmųjų socialinių įgūdžių apibrėžimų yra siejamas su gebėjimu užmegzti ryšius ir palankių tarpasmeninių santykių palaikymu (Hargie, Saundersas, Dicksonas, 1987). Combsas, Staby (1997) teigia, kad socialiniai įgūdžiai – gebėjimas užmegzti ryšius ir bendrauti priimtinais būdais, Fosteris, Ritchey (1979), socialinius įgūdžius apibūdina kaip išmoktas reakcijas, kuriomis siekiama gauti didžiausią teigiamą pastiprinimą socialinėse situacijose. Greshamas (1981), nurodo, kad socialiniai įgūdžiai – tai poelgiai, lemiantys efektyvų bendravimą ir bendradarbiavimą bei padidinantys teigiamo pastiprinimo būtinybę.

Scheideris, Rubinas, Ledinghamas (1985), apibrėždami socialinius įgūdžius, pabrėžia jauno žmogaus gebėjimą kurti teigiamą psichologinį klimatą, kokybiškai atlikti socialinius vaidmenis. Greshamas, Elliotas (1987) socialinius įgūdžius apibrėžia kaip adaptyvų ir adekvatų jauno žmogaus elgesį, kurio efektyvumas pripažįstamas ne tik paties, bet ir kitų asmenų. Argyle (1981), pažymi, kad socialiai įgūdžiai yra socialiai kompetentingas elgesys, kuris padeda įgyvendinti užsibrėžtus tikslus ir kurio pasekmės yra socialiai pageidaujamos. Pasak Vosylienės (2009), Gudžinskienės (2010), socialiniai įgūdžiai – tai verbalinio ir neverbalinio elgesio seka, kuri yra susijusi su aplinkinių elgesiu. Tai gebėjimas prisitaikyti visuomenėje (Youngas, Westas, 1984), elgtis pozityviai (Shlundtas, McFallas, 1985), gebėjimas susidoroti su kasdienio gyvenimo poreikiais (McGuire, Priestley, 1981) ir problemomis. Gudžinskienė (2010), išskiria esminius įgūdžius kurie yra reikalingi kasdienybėje ir beveik visose gyvenimiškose situacijose ir situacinius, kurių prireikia tam tikrais gyvenimo atvejais. Taip pat išskiria dorovinius socialinius įgūdžius, susijusius su visuomenės priimtų normų ir taisyklių laikymusi, dorove (Gibbons, Ebbeck, Weiss, 1995). Socialiniai įgūdžiai ir tarpasmenės sąveikos formuoja žmogaus sąmonės pagrindą, jie yra tarsi jungtis tarp asmens ir jo aplinkos (Anderson-Butcher, Martin, Paluta, Gould, 2018). Socialiniai įgūdžiai leidžia jaunai asmenybei funkcionuoti kaip bendruomenės daliai (Beauchamp and Anderson, 2010). Socialiniai įgūdžiai yra svarbūs įvairiausiose veiklose – bendraamžių tarpusavio sąveikose, akademinėje, profesinėje (Gresham et al., 2011).

Tyrimais įrodyta, kad nepakankami socialiniai įgūdžiai sąlygoja jauno asmens priklausomybę nuo aplinkinių (Gedvilienė, Baužienė, 2008). Socialiniai įgūdžiai nulemia jauno asmens socialinių situacijų valdymo ir socialinio funkcionavimo kokybę (Anderson-Butcher, Martin, Paluta, Gould, 2018), daro didelę įtaką jo asmeniniam bei visuomeniniam gyvenimui (Schuttoff, Pawlowski, Downward, Lechner, Michael, 2017). Magnaguagno (2015) teigia, kad nestokojantis socialinių įgūdžių, asmuo gali patenkinti poreikius, efektyviai bendrauti, apsaugoti save, susitarti su kitais įvairiose situacijose. Socialinės kompetencijos trūkumas dažniausiai sukelia ilgalaikių ir trumpalaikių sunkumų įvairiose srityse – edukacinėje, sociopsichologinėje, profesinėje (Gresham et al., 2010). Socialiniai įgūdžiai yra viena svarbiausių asmenybės socialinės kompetencijos rodiklių (Deming, 2017) ir leidžia kurti įvairius kryptingus socialinius ryšius, kurti teigiamą psichologinį klimatą, kokybiškai atlikti socialinius vaidmenis. Pasak Vosylienės (2009), Gudžinskienės (2010), socialiniai įgūdžiai būtini, kad asmuo galėtų prisitaikyti visuomenėje ir elgtis pozityviai, susidoroti su kasdienio gyvenimo poreikiais ir problemomis.

Greshamas (2002) apibrėžė socialinius įgūdžius kaip socialiai priimtina elgesį, kuris leidžia jaunam žmogui veiksmingai bendrauti išvengiant nepriimtinos visuomenės reakcijos, formuoja nuomonę apie poelgį, lemia pripažinimą, populiarumą. Jis pateikia esmines prielaidas, padedančias suvokti socialinių įgūdžių apibrėžtį:

- Socialiniams įgūdžiams priskiriami konkretūs verbaliniai ir neverbaliniai, nuo situacijos priklausantys poelgiai, kuriems įtakos turi tam tikros aplinkos ypatybės, poreikiai ir lūkesčiai.
- Socialiniai įgūdžiai savo prigimtimi susiję su sąveika, lemiančia veiksmingus ir tinkamus poelgius; jų raiška susijusi ir su gebėjimu inicijuoti sąveiką, ir su reakcija į kitų elgesį.
- Socialiniai įgūdžiai įgyjami mokantis, t. y. stebint, atliekant pagal pavyzdį, pakartojant ir gaunant atsakomąją reakciją.

Socialinius įgūdžius tyrinėjantys mokslininkai siūlo juos grupuoti į:

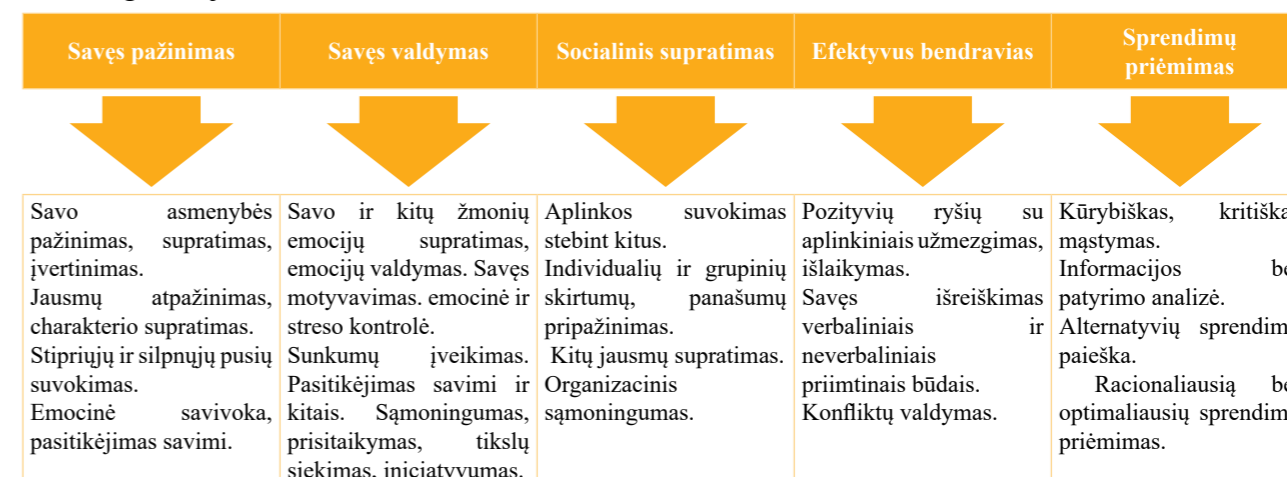
- santykio su savimi įgūdžius;
- santykių su kitais žmonėmis įgūdžius;
- santykio su veikla įgūdžius.

Remiantis šiuo grupavimu sukurtas personalinės pagalbos ir personalinės veiklos gatvės jaunimui modelis.

Tiek santykio su savimi įgūdžiai, tiek santykio su kitais žmonėmis įgūdžiai, tiek santykio su veikla – susiję su asmens gebėjimu suprasti ir kontroliuoti save, savo jausmus, veiksmus, mintis, bendrauti ir bendradarbiauti su aplinkiniais. Šie socialiniai įgūdžiai – asmens savybių visuma, leidžianti užmegzti ryšius su kitais žmonėmis socialines normas atitinkančiais būdais yra svarbi socialinio bendravimo patirtis. Tai pokalbiai, juokavimas, diskusijos įvairiomis temomis, mokymas ir mokymasis, gebėjimas klausytis ir suprasti. Tai socialinis žinojimas, sociokultūrinių veiksnių supratimas ir interpretavimas, socialinė elgsena, teigiamų tarpusavio santykių kūrimas, atsakingų sprendimų priėmimas, emocijų, sudėtingų situacijų valdymas, gebėjimas rūpinimasis kitais žmonėmis.

Mokslininkai nagrinėjantys socialinius įgūdžius (Gambrill, 1995; Gresham, Sugai, Horner, Quinn, McInerney, 1998; Sodian, Frith, 2008; Gudžinskienė, Gedminienė, 2011; Heibutzki 2012; Railienė, Gudžinskienė, 2012), dažniausiai analizuoja savęs pažinimo, savęs valdymo, socialinio supratimo, efektyvaus bendravimo ir sprendimų priėmimo komponentus.

Remiantis socialinių įgūdžių komponentais sukurtas personalinės pagalbos ir personalinės veiklos gatvės jaunimui modelis.

Pasak Janausko (2016), socialiniai įgūdžiai padeda jaunam žmogui prisitaikyti prie socialinės grupės ir visuomenės, kuriai jis priklauso, veiksmingai susidoroti su kasdienio gyvenimo poreikiais ir problemomis.

Gailienė, Bulotaitė, Sturlienė (1996), Bulotaitė, Gudžinskienė (2004), Sodian, Frith (2008) tendencingai ir socialiai chronologiškai stebėdami socialinius įgūdžius sociokultūrinių kontekstų kitime vieningai įvertina, kad įgūdžiai padeda išsaugoti psichinę sveikatą ir pasitikėjimą savo jėgomis, padeda priimti tinkamus sprendimus. O tai yra socialiai pozityvios, kryptingai, tikslingai veikiančios jaunos asmenybės saugios veiklos potencialas.

Socialiniai įgūdžiai tai tam tikras asmens elgesys, jo asmeninio, socialinio bei aplinkos veiksnių sąveikos rezultatas (Gudžinskienė, Gedminienė, 2011; Railienė, Gudžinskienė, 2012). Jaunas žmogus išsiugdęs socialinius įgūdžius, vėliau geba prisitaikyti prie nuolat kintančios socialinės aplinkos, pasirinkti sveiką gyvenimo būdą, kūrybiškai bendrauti ir efektyviai spręsti konfliktus, bendradarbiaujant siekti bendrų visuomeninių tikslų (Hermens, Super, Verkooijen, Koelen, 2017). Socialinių įgūdžių stokojantis jaunimas dažnai negeba užmegzti tinkamų ryšių ir palaikyti palankių tarpasmeninių santykių su kitais asmenimis (Ghali, 2018).

Teikiant pagalbą gatvės jaunimui, būtina tyriminė – stebimoji praktika suteikianti galimybę įvertinti socialinių įgūdžių stokos priežastis ir pasekmes bei atrasti tinkamus įrankius galinčius padėti šiuos įgūdžius ugdyti (Madjar, Chubarov, Zalsman, Weiser, Shoval, 2019).

Tyriminė – stebimąją praktiką siūlo taikyti ir Kunst (2015) bei ugdyti tokius socialinius įgūdžius kaip: motyvacija, savivertė, saviorganizacija, kruopštumas, patikimumas, atsparumas nesėkmėms, ištvermė, gebėjimas komunikuoti, empatija, gebėjimas konfliktuoti, gebėjimas dirbti komandoje, gebėjimas argumentuotai kritikuoti, gerų manierų raiška, atsakomybės įsisąmoninimas (Tyriminė – stebimoji praktika taikoma sudarant personalizuotą pagalbos ir personalizuotą veiklos modelį).

Nepakankamas (menkas) savęs vertinimas – jaunų žmonių buvimo gatvėje priežastis (3)

Psichologijos žodyne savęs vertinimas apibrėžiamas kaip „asmens savęs paties, savo galimybių, savybių ir vietos tarp kitų žmonių vertinimas“ (Psichologijos žodynas, 1993, p. 263).

Faulkner (2019), teigia, kad tai sudėtingas psichinis darinys susidedantis iš įvairių tarpusavyje susijusių komponentų. Mokslininkai analizuoja šiuos procesus ir pastebi, kad vieni komponentai atsiranda anksčiau, kiti vėliau, o viską lemia skirtinga jauno žmogaus patirtis (Fröhlich, 2015), veikimo galimybės, užimama pozicija visuomenėje, tarpasmeninių santykių sistemoje (Knoll, Scholz & Rieckmann, 2013).

Asmenybės savęs vertinimas formuojasi sąveikoje su aplinka, analizuojant savo pasiekimus bei nesėkmes, lyginant save su kitais (Kort-Butler, Hagen, 2011). Aukštos savivertės žmogų sėkmė skatina veikti, jis labiau linkęs rizikuoti, kelia sau tikslus ir siekia juos įgyvendinti, o tai žadina vaizduotę, ryžtingumą, drąsą (Amesberger, Finkenzeller, Muller, Wurth, 2019). Dale, Vanderloo, Moore, Morley, Fulton (2020), siūlo asmens savivertę vertinti pagal tai kiek asmuo turi tam tikrų žinių, įgūdžių, psichinių ir fizinių savybių bei galimybių save suvokti. Savivertė tai pirmiausia pagarba sau, atitinkamas vertinamasis požiūris į save, simpatija sau, emocijos ir jausmai savo paties atžvilgiu (Kogler, Seidel, Metzler, Thaler, Boubela, Pruessner, Kryspin-Exner, Derntl, 2017). Anot Liu, Wu, Ming (2015), asmens savivertę lemia sugebėjimai, pasitikėjimas savimi, meistriškumas, laimėjimai, nepriklausomybė ir laisvė.

Jauno žmogaus pozityviam savęs vertinimui svarbus pripažinimas, kitų pritarimas (Morley, Fulton, 2020), tam tikro statuso visuomenėje turėjimas, geri atsiliepimai. Jei šie kiekvienam žmogui labai svarbūs poreikiai nėra patenkinti, tuomet asmens individuali savijauta būna pažeidžiama, o savivertė menka (Thomas, Ford, Hannah, Buie, Stephanie, Mason, Andrew, Olah, Christopher, Breeden & Mark Ferguson, 2019).

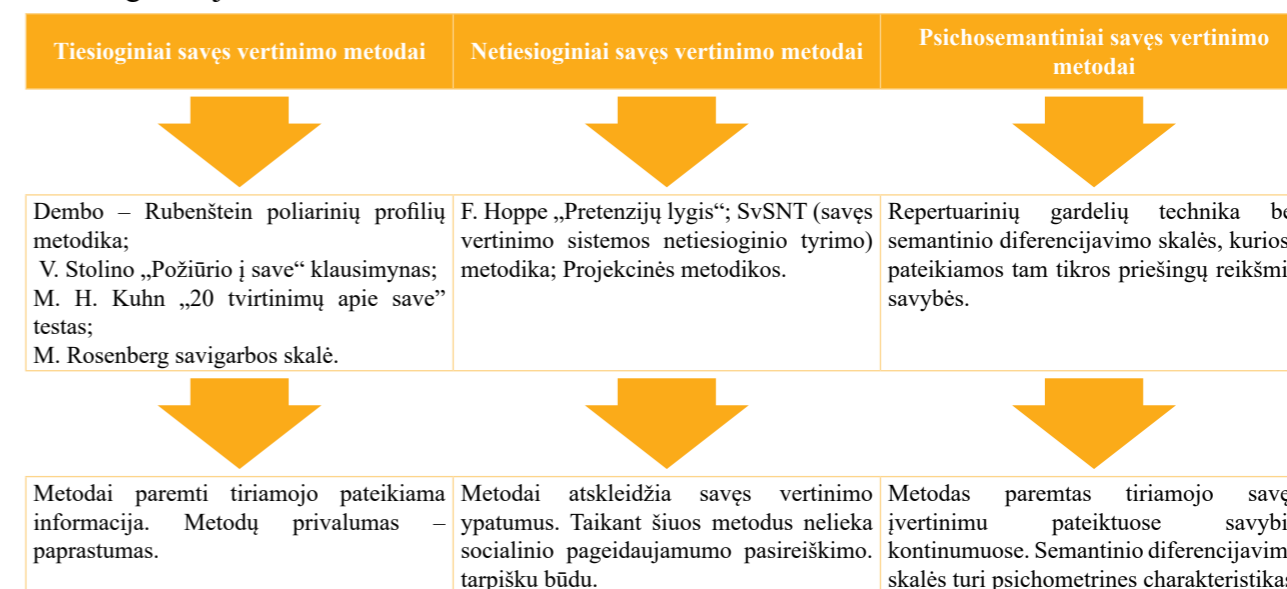
Von Soest, Wagner, Hansen & Gerstorf (2018) teigia, kad tinkamam savęs vertinimui yra labai svarbus savojo „aš“ vaizdo aspektas, kuris jauno žmogaus gyvenime keičiasi įvairiose su jo patirtimi susijusiose srityse. Teigiamas savojo „aš“ vertinimas padeda išlaikyti teigiamą nuomonę apie save, lemia jauno žmogaus vystomos veiklos perspektyvą ir aktyvumą, o vėlesnėje veikloje ir veiklos rezultatus (Thomas, Ford, Hannah, Buie, Stephanie, Mason, Andrew, Olah, Christopher, Breeden & Mark, Ferguson, 2019).

Pasak Zuckerman, Li, Hall (2016), savivertė yra viena iš asmenybės charakteristikų, lemiančių jauno žmogaus pasirinkimus, motyvaciją bei elgesio ypatumus. Mokslinėje literatūroje analizuojama savęs vertinimo ir įvairių asmenybės socialinio gyvenimo aspektų tarpusavio sąveika. Von Soest, Wagner, Hansen & Gerstorf (2018) teigia, kad savęs vertinimas susijęs su pasitenkinimu bendravimu, mokymusi, veikla, profesija, perspektyvesnio darbo pakeitimu, ekonominiu ir socialiniu statusu.

Autorius pažymi, kad savęs vertinimas ir elgesys įvairiose situacijose yra susiję, todėl savęs vertinimas ypatingai svarbus jaunam žmogui. Carthy, McGilloway (2015) teigia, kad žemas savęs vertinimas siejamas su žemesniais socialiniais įgūdžiais, socialine atskirtimi, nepakankama iniciatyva ir yra priežastis dėl kurios jaunam žmogui sunku susirasti pozityvią, kryptingą veiklą, palaikyti reikšmingus santykius, siekti užsibrėžtų tikslų. Galiausiai ši situacija tampa jaunimo atsiradimo gatvėje priežastimi ir formuoja sudėtingas, nepalankias, skausmingas, liūdnas jauno žmogaus patirtis.

Asmens savivertei įvertinti yra naudojama daug įvairių metodų, kurie sukurti testų, klausimynų, skalių, eksperimentų ir kitomis formomis. Paprastai skiriami trys savęs vertinimo metodų tipai: tiesioginiai, netiesioginiai ir psichosemantiniai.

Remiantis savęs vertinimo metodų tipais sukurtas personalinės pagalbos ir personalinės veiklos gatvės jaunimui modelis.

Lietuvoje dažniausiai asmens savęs vertinimas atliekamas naudojant Dembo Rubenstein poliarinių profilių metodiką, įvairių savybių rangavimo metodus, Rosenberg savivertės skalę, Hoppe pretenzijų lygio metodiką.

Rosenberg savivertės skalės naudojimas mokslo darbams yra laisvai prieinamas. Šią savivertės skalę sudaro 10 teiginių, pavyzdžiui, „aš norėčiau labiau pasitikėti savimi“, „aš manau, kad turiu daug gerų savybių“, „iš esmės aš esu patenkintas savimi“ (Rosenberg, 1986).

Vertinant savivertę, dažniausiai išskiriamos kelios savęs vertinimo charakteristikos: aukšta savivertė, adekvati savivertė, stabili savivertė – įvertinimas suteikia galimybę pasirinkti tinkamą jauno žmogaus konsultavimo būdą ir sukurti kryptingą pagalbos procesą.

Šie savęs vertinimo parametrai žinomi jau nuo 1986 metų, kai Strube ir kolegos (1986), pateikė kaip pagrindinius ir svarbiausius tiriant asmens savivertę. Adekvatumas yra viena svarbiausių savęs vertinimo charakteristikų, kuri parodo sutapimą tarp asmens savęs įvertinimo ir objektyvaus

įvertinimo. Lietuvoje savęs vertinimo adekvatumą intensyviai tyrė Valickas (1995, 1997), teigdamas, kad adekvatumo laipsnis gali būti nustatomas dviem pagrindiniais būdais: lyginant tiriamo dalyvio savęs vertinimą su konkrečiais veiklos rezultatais bei atitinkamų savybių pasireiškimu realiame gyvenime ir lyginant tyrimo dalyvio savęs vertinimą su kitų žmonių (ekspertų) vertinimais.

Tiriant asmens savęs vertinimą, savęs vertinimo adekvatumą, išskiriami:

- adekvatus – atitinkantis tikrovę;
- neadekvačiai aukštas;
- neadekvačiai žemas savęs vertinimas (Lekavičienė, 2000).

Mikelkevičiūtė (2002) teigia, kad kai asmens savęs vertinimas yra neadekvačiai aukštas, stengiamasi paslėpti elementus, kurie parodo žemą savęs įvertinimą, išlaikant bendrą savęs vertinimo aukštį didesnę nei yra iš tiesų. Savęs vertinimą tyrinėjantys Kistner ir kt. (1987), teigia, kad neadekvačiai aukštas savęs vertinimas dažnai skatina maksimalizmą, savęs pervertinimą bei nepakankamą aplinkinių įvertinimą. Valicko (1991), teigimu priešingas neadekvačiai aukštam savęs vertinimui yra neadekvačiai žemas.

Jaunas žmogus, žemai vertinantis save, nepasitiki savimi, jautriai reaguoja į kritiką ar nepritarimą, yra pernelyg drovus ir nedrąsus. Foresteling, Mokslininkai tiriantys savivertę (Kogler, Seidel, Metzler, Thaler, Boubela, Pruessner, Kryspin-Exner, Derntl, 2017), pastebi, kad jauni žmonės save vertina nepakankamai, o ypač tie kurie neturi susiformavusio psichosocialinio imuniteto (gatvės jaunimas) (Zuckerman, Hall, 2016), o patiriantys socialinę atskirtį net ir labai menkai save vertina (Helm, Rothschild, Greenberg, Croft, 2018).

Jauni žmonės skaudžiai reaguoja į visuomenės pastabas jų atžvilgiu, o visuomenės stereotipiškumas susiaurina jų galimybes pripažinti rūpesčius ir problemas bei laiku kreiptis pagalbos. Gatvės jaunimas sunkiai kalba apie jų menką ekonominį statusą, ekonominį nepriteklių, skurdą (Albert, 2017), jiems sunku pripažinti santykių su artimaisiais netektį (Peters, 2018). Nepasitikėjimą savimi ir menką savivertę patiria kriminalines patirtis turintis jaunimas (Psychou ir kiti, 2019), sergantys įvairiomis ligomis (McCoy, Morgan, 2020), išgyvenantys priklausomybes (Blakemore, 2018), susiduriantys su įvairių formų diskriminacija (Hall, 2018), socialiniu atstūmimu (Brown ir kiti, 2018).

Visuomenės stereotipiškumas gatvės jaunimo atžvilgiu trukdo jiems pripažinti, kad jie kaip ir bet kuri kita socialinė grupė susiduria su rimtais ir specifiniais sunkumais (Bardauskienė, Kocai, 2017, Pivorienė, 2016). Dėl visuomenės stereotipiškumo ir pagalbos teikimo skurdumo, jauni žmonės sunkiai išgyvena asmenybės problemas: žema savivertė, nepasitikėjimas savimi, nepakankama savigarba, sveikatos praradimas (Ghali, 2018). Pagalbos gatvės jaunimui galimybes siaurina menkas jų socialinio bendravimo rato išplėtojimas, nepakankamos integracinės perspektyvos dėl mažai išvystyto socialinės pagalbos tinklo. Taip pat labai trūksta tinkamos prevencijos, kuri būtų nukreipta

į tokio jaunimo auditoriją ir ruošų jaunus žmones o taip pat ir visą visuomenę supratimui, kad jie yra tokia pati socialinė grupė kaip ir kiti jauni žmonės - ieškanti pagalbos ir turinti teisę pagalbą gauti. Todėl, anot Pietilla (2018 308 psl.), būtina keisti nusistovėjusius stereotipus socialinę atskirtį išgyvenančių Grupių atžvilgiu ir ieškoti tinkamų pagalbos būdų ir metodų, kurie suteiktų realias galimybes spręsti gatvės jaunimo menkos savivertės problemas susijusias su fizine, socialine, psichoemociene, ekonomine aplinkomis.

3.2. ŠIAULIŲ IR JELGAVOS MIESTO JAUNIMO DEMOGRAFINĖ SITUACIJA

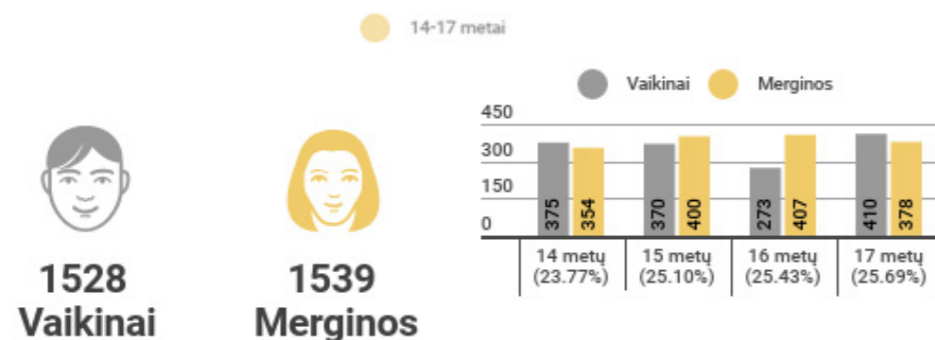
Siekiant nustatyti Šiaulių ir Jelgavos miesto informaciją apie potencialius dalyvius, buvo atlikta statistinių duomenų analizė ir su jaunimu dirbančių asmenų apklausa apie jaunimo susibūrimo vietas.

Remiantis LR Statistikos departamento duomenimis, 2021 metais 14–17 metų amžiaus asmenų skaičius Šiaulių mieste siekė 3067. Lyginant su 2016 metais, atitinkamos amžiaus kategorijos jaunimo skaičius sumažėjo 19,90 proc.

2021 metais 14–17 metų amžiaus asmenys sudarė 2,98 proc. viso Šiaulių miesto asmenų skaičiaus ir ši dalis, lyginant su 2016 metais mažėjo 0,78 p.p.

Globojamų vaikų skaičius nuo 2017 metų mažėjo Šiaulių mieste, bet augo socialinės rizikos šeimų skaičius ir socialinės rizikos šeimose augančių vaikų skaičius (žr. 2 paveikslą).

Rodiklis	Skaičius	Δ
14-17 metų amžiaus asmenys	3067 (2021)	↓ 19.90% (2016)
14-17 metų amžiaus asmenų dalis	2.98% (2021)	↓ 0.78 p.p. (2016)
Socialinės rizikos šeimos, Šiauliai	428 (2020)	↑ 39.4% (2017)
Vaikai socialinės rizikos šeimose, Šiauliai	518 (2020)	↑ 21.6% (2017)
Globojami vaikai, Šiauliai	281 (2020)	↓ 18.6% (2017)
Vaikai, kuriems nustatyta globa (rūpyba)	34 (2020)	↓ 22.7% (2016)

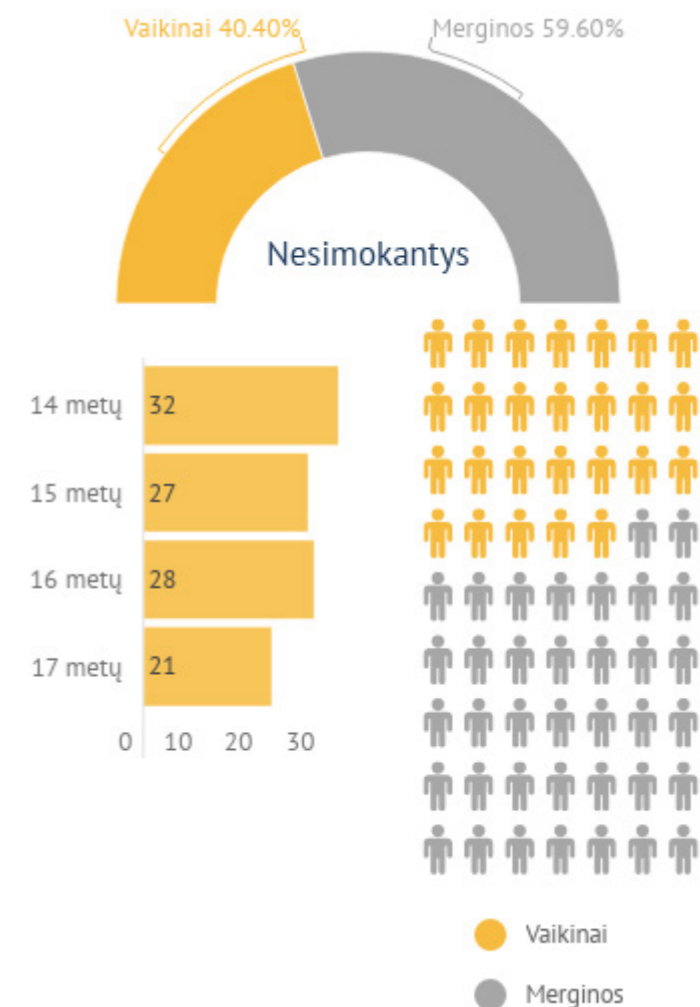

Pav. 2 Vaikų ir jaunimo rodikliai Šiaulių mieste, 2021 metai

(viršutinis paveikslas iliustruoja 14-17 metų jaunimo skaičiaus dinamiką 2016-2021 metais Šiaulių mieste, apatinis paveikslas – jaunimo sudėtį 2021 metais Šiaulių mieste)

Šaltinis: sudaryta autorių

Remiantis Šiaulių miesto savivaldybės administracijos pateikta informacija, iš viso 2021 metais nesimokė 108 atitinkamos amžiaus jaunimas (žr. 3 paveikslą). Tarp nesimokančių didesnė dalis (59,60 proc.) jaunimo buvo merginos.

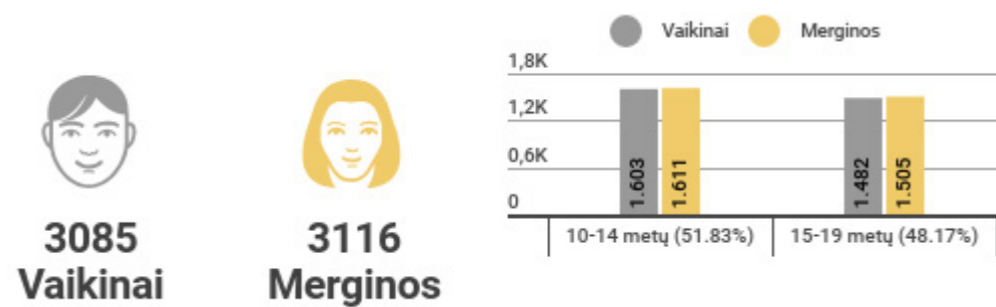

Pav. 3 Nesimokantis 14-17 metų jaunimas Šiaulių mieste, 2021 metai

Šaltinis: sudaryta autorių

LV Statistikos departamentas nepateikia informacijos apie konkretaus amžiaus asmenis. Duomenys teikiami tik pagal amžiaus grupes. 2021 metais asmenų, kurie priskiriami 10–14 metų ir 15–19 metų amžiaus grupei, skaičius siekė 6.146 (4 paveikslas)¹.

¹ Palyginimui Šiaulių mieste atitinkamu laikotarpiu 10–19 metų amžiaus jaunimo buvo 8.216 (4.112 merginos ir 4.104 vaikinai).

Pav. 4 Jaunimo demografinė situacija Jelgavoje, 2021 metai

Šaltinis: sudaryta autorių

Ankstesnių metų informacija apie jaunimo skaičių konkrečiame mieste nėra teikiama, tačiau šalies tendencija rodo augantį 15–19 metų amžiaus jaunimo skaičių.

Apibendrinant, demografinės situacijos analizė atkleidė, kad Šiaulių miestas turi mažėjantį 14–17 metų amžiaus asmenų skaičių, kai tuo tarpu Latvijoje panašios amžiaus grupės asmenų skaičius auga.

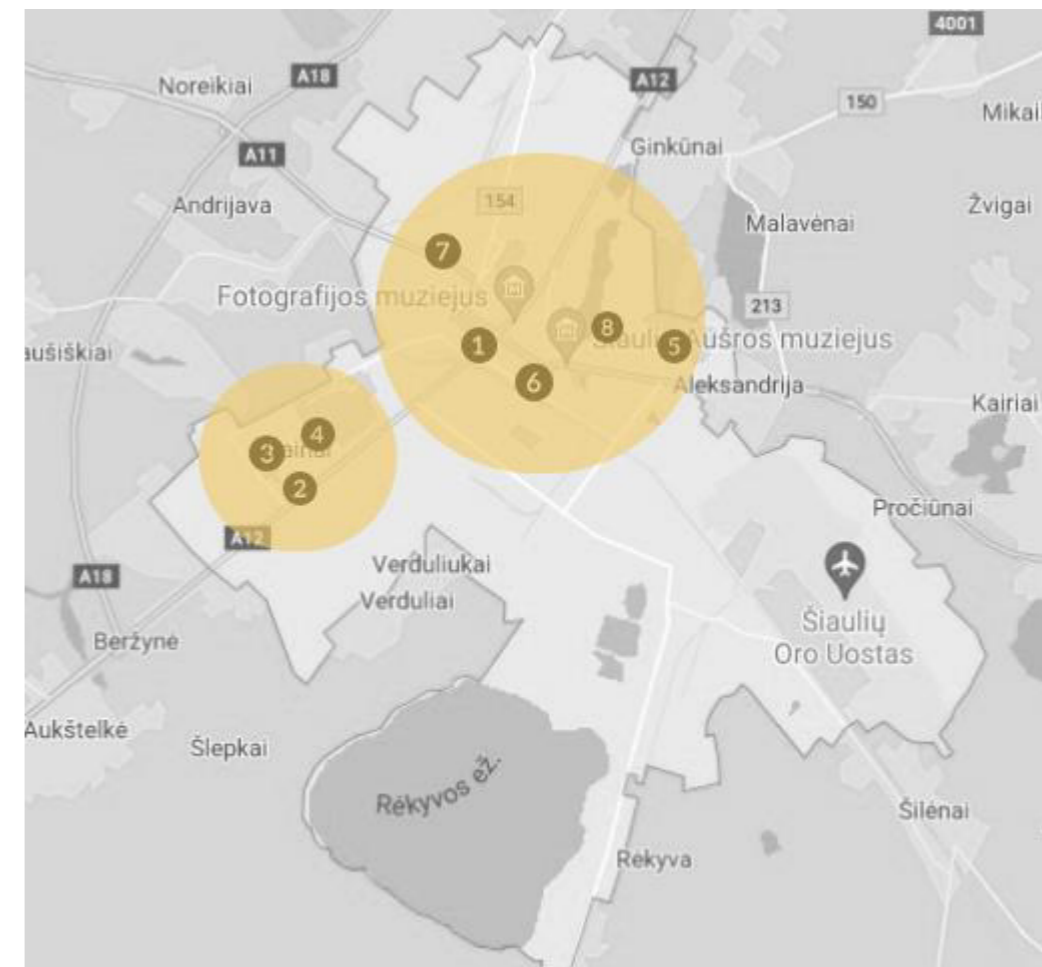
Detalesnė Šiaulių miesto jaunimo statistinė situacija rodo, kad socialinės rizikos šeimų skaičius auga (kaip ir juose augančių vaikų skaičius). Tarp niekur nesimokančio jaunimo vyravo mergaitės, o didesnė dalis vaikų buvo 14 metų amžiaus.

3.3. ŠIAULIŲ IR JELGAVOS MIESTO JAUNIMO SUSIBŪRIMO VIETŲ TYRIMAS

Šiaulių ir Jelgavos miesto jaunimo susibūrimo vietoms nustatyti apklausti Šiaulių ir Jelgavos miesto specialistai.

ŠIAULIAI

Tyrimo metu buvo išskirti 8 jaunimo susibūrimo taškai Šiaulių mieste. Jų išsidėstymas iliustruojamas miestų žemėlapiuose. Atlikto tyrimo rezultatai pateikiami 1 priede (59 psl.).

Pav. 5 Jaunimo susibūrimo vietų išsidėstymas Šiaulių mieste

Šaltinis: sudaryta autorių

Šiaulių miesto specialistų, dirbančių su jaunimu nuomone, jaunimas dažniausiai renkasi nedidelėmis grupelėmis. Jų amžius svyruoja nuo 11 iki 18 metų (ir vyresni). Jaunimas renkasi popietinėmis valandomis ir laiką leidžia iki vakaro (22-23 val.).

Specialistai pastebi, kad toks jaunimas yra linkęs slėptis ir nesidalinti informacija. Prekybos ir pramogų centruose dažnai renkasi socialinės rizikos asmenys iš visų miesto rajonų. Tuo tarpu

Beržynėlio parke dažniau pastebimi pietinio miesto rajono paaugliai. Svaigalų ir narkotinių medžiagų įsigijimas dažniausias prekybos ir pramogų centruose. Miesto pėsčiųjų bulvare stebimi riedlentinių grupės susibūrimai.

Verbalinį bendravimą atspindi slengo vartojimas. Apie kitus kalbos ypatumus bei neverbalinį bendravimą informacijos nėra. Bendrai, prekybos ir pramogų centrai atviri visą dieną, bet kokiomis oro sąlygomis, todėl yra populiarūs vieta paauglių tarpe, kurie nelanko mokymo įstaigų, o pamokų metu lankosi didžiuosiuose prekybos centruose. Specialistų nuomone, vyraujančios subkultūros susibūrimo vietose nestebimos. Ganėtinai nesaugūs rajonai yra Zokniai, Rėkyva, Lieporiai, Gegužiai, Centras.

Kaip matyti 5 paveiksle, dažniausiai jaunimas buriasi centrinėje miesto dalyje, kur pagrindinės susitikimo vietos yra prekybos centras "Saulės miestas". Keli specialistai minėjo Beržynėlio parką. Jaunimą taip pat galima buvo sutikti prie Salduvės piliakalnio, Draugystės prospekte, miesto bulvare ir prie Talkšos ežero.

Dirbant su jaunimu gatvėje esamos situacijos aprašymui rekomenduojama pasinaudoti esamos situacijos aprašymo lentele pateikiama 4 priede (64 psl.). Minėtą lentelę tikslinga pildyti kiekvienai susibūrimo vietai atskirai. Toliau pateikiamas esamos situacijos lentelės užpildymo pavyzdys.

Interviu su ekspertu, atlikusiu PC Saulės miestas jaunimo susibūrimo vietų stebėseną, metu nustatyta, kad jaunimas renkasi prie Hesburger restorano, autobusų stoties ir ant prekybos centro stogo (žr. 3 priedą 63 psl.).

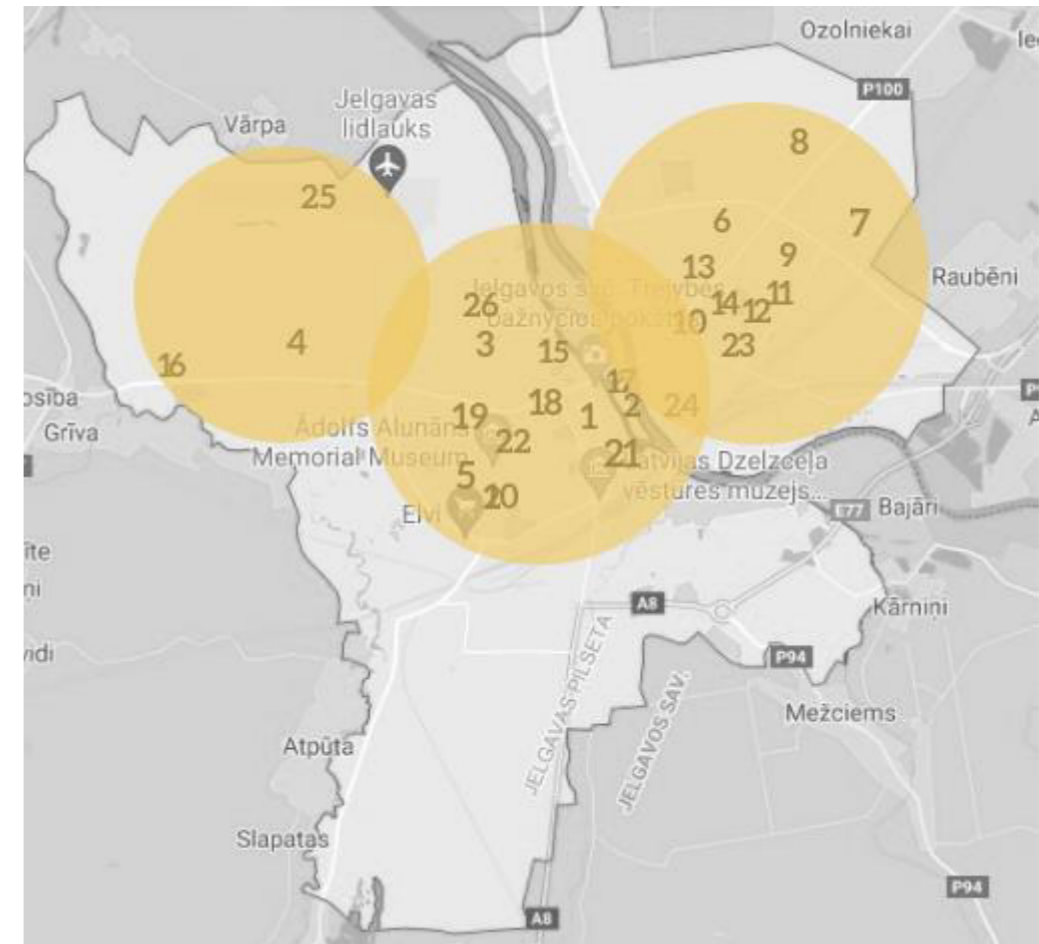
Lentelė 1 Šiaulių miesto vietos nr. 1 (PC Saulės miestas (Tilžės g. 109, Šiauliai) aprašymas

Eil. Nr.	Esamos situacijos rodiklis	Esamos situacijos aprašymas
1.	NVO / neformalios grupės	Šiaulių menų mokyklos atvirasis jaunimo centras
2.	Socialinė aplinka	
2.1.	demografinė situacija	Renkasi 11-18 metų vaikinai ir merginos.
2.2.	susisiekimas	Tilžės g., Stoties g., Algirdo Juliaus Greimo g. (Tilžės g. artimiausioje stotelėje stotys 3, 3A, 4, 5, 5a, 6, 7, 12, 14, 17, 18, 20, 21, 12, 24, 29 maršrutinis transportas. Stoties g. artimiausioje stotelėje stotys 6, 15, 25 maršrutinis transportas, yra stotis. Algirdo Juliaus Greimo g. artimiausioje stotelėje stotys 1, 25 maršrutinis transportas). Prie PC Saulės miestas kursuoja tarp miestinių autobusai.
2.3.	veikiančios verslo įmonės	PC Saulės miestas ir jame veikiančios maitinimo bei laisvalaikio įmonės, Busturas, Restoranas KFC (Gumbinės g. 4, Šiauliai), Tomilo Kebabai (Tilžės g. 114, Šiauliai), Tandir (Gumbinės g. 3, Šiauliai).
3.	Kitos veikiančios organizacijos, įstaigos jaunimui ir šeimai	
3.1.	Švietimo įstaigos	Šiaulių dailės mokykla (Gumbinės g. 18, Šiauliai).
3.2.	Sveikatos priežiūros įstaigos	VšĮ Šiaulių centro poliklinika (Vytauto g. 101, Šiauliai).
3.3.	Bažnyčios paslaugos jaunimui	Šiaulių vyskupijos jaunimo centras, Tilžės g. 186, Šiauliai, , kitų arti veikiančių bažnyčių nėra.
3.4.	Laisvalaikio ir kultūros įstaigos	PC Saulės miestas (Tilžės g. 109, Šiauliai), Žaidimų tunelis, MB „Žaidimų tunelis“ (Tilžės g. 121, Šiauliai).
4.	Žmogiškieji išteklių	Informacija tikslintina

Šaltinis: sudaryta autorių

JELGAVA

Tyrimo metu buvo išskirti 26 jaunimo susibūrimo taškai Jelgavos mieste (žr. 6 paveikslą). Jų išsidėstymas iliustruojamas miesto žemėlapyje. Atlikto tyrimo rezultatai pateikiami 2 priede (61 psl.).

Pav. 6 Jaunimo susibūrimo vietų išsidėstymas Jelgavos mieste

Šaltinis: sudaryta autorių

Sužymėjus Jelgavos jaunimo susibūrimo vietas, galima pastebėti, kad didesnė dalis jaunimo renkasi centrinėje dalyje, nemaža dalis susirinkimo vietų yra rytinėje miesto dalyje ir tris susibūrimo taškus galima išskirti miesto šiaurinėje dalyje.

Kaip pažymėjo specialistė, jaunimo susibūrimo vietos keičiasi ir kartais atsiranda naujų specifinių vietų, kurių atsiradimą lemia jaunų žmonių, gyvenančių toje konkrečioje vietoje, skaičiaus augimas. Ir jei grupėje dominuoja vaikai su delinkventiniu elgesiu, tokios grupės pradeda burtis tų konkrečių vietų daugiabučių kiemuose. Kitas veiksnys, turintis įtakos susibūrimo vietoms Jelgavos mieste, yra didelis vaizdo stebėjimo kamerų skaičius. Jaunimas žino, kur yra tos kameros, ir vengia susirinkti tokiose vietose.

Pastebėta, kad paprastai renkasi 3–20 jaunų žmonių grupės. Kiekvienoje susibūrimo vietoje grupės amžius paprastai svyruoja nuo 10 metų iki pilnametystės.

Remiantis Jelgavas savivaldybės administracijos Savivaldybės policijos tarnybos duomenimis, sunku nustatyti jaunimo susibūrusių grupių dydį, nes kiekvienu atveju jis skiriasi. Dažniausiai tai yra 2–10 žmonių grupės. Amžius taip pat labai skiriasi ir svyruoja nuo 12 iki 20 metų.

Vietose, kurios žemėlapyje pažymėtos 6–12 numeriais paprastai susitinka jauni žmonės kalbantys rusiškai. Arčiau miesto centro, kur susitinka jaunimas, yra daug čigonų ir rusakalbių jaunuolių. Beveik visose vietose reguliariai susitinkama su socialinės rizikos grupių žmonėmis.

Galima pastebėti, kad visi jauni žmonės turi tą patį drabužių stilių, tačiau turi tam tikrų skirtumų. Pavyzdžiui, riedlentininkai susitinka vietoje Nr.10, nes minėtoje vietoje yra riedlenčių parkas.

Susiformavusios *chebros* dažniausiai yra draugiškos, išskyrus kai kurias išimtis (pavyzdžiui, kai rusakalbis jaunimas sutinka latviškai kalbančius jaunos žmones, kurie nėra *chebra*).

Kaip minėta aukščiau, susibūrimo vietos keičiasi, o Jelgavos vietos Savivaldybės policijos biuras bando jas identifikuoti ir tikrinti, įskaitant reguliarius reidus, kurie yra tiesiogiai susiję su jaunimo ir vaikų teisės pažeidimų prevencija.

Remiantis ankstesne patirtimi, *chebros*, kuriose jaunuoliai buriasi, formuojasi pagal kelis principus ir dažnai yra maišomos. Vienas iš labiausiai paplitusių gaujos formavimo principų yra šeimos ryšiai – broliai, seserys, pusbroliai, pusbroliai ir kt. principas būdingas šeimoms, kuriose yra daug vaikų ir (arba) čigonų, kur jaunimas netgi vadina vienas kitą giminingais vardais – bračka, bro ir kt., taip pat savo grupę vadina „bratva“. Kitas principas, pagal kurį formuojamos *chebros*, yra gyvenamoji vieta arba priklausymas tam tikrai kaimynystei, gatvei ar pastatui, ir į šiuos veiksnius taip pat atsižvelgiama siekiant nustatyti *chebra*. Dar vienas principas – bendri interesai ir laisvalaikis. Dažnai čigonai, tose vietose, kur jie yra mažuma, tapatina save su rusais / slavais – tinkamai apsirengia, kalbasi tarpusavyje rusiškai. Anot čigonų, jie taip elgiasi, nes rusai taip pat yra mažuma ir tada jiems labiau patinka atstovauti mažumos visuomenės daliai.

Pastebėtina, kad Jelgavos jaunimas dažniausiai buriasi daugiabučių kiemuose, dalis prekybos centruose, apleistose teritorijose.

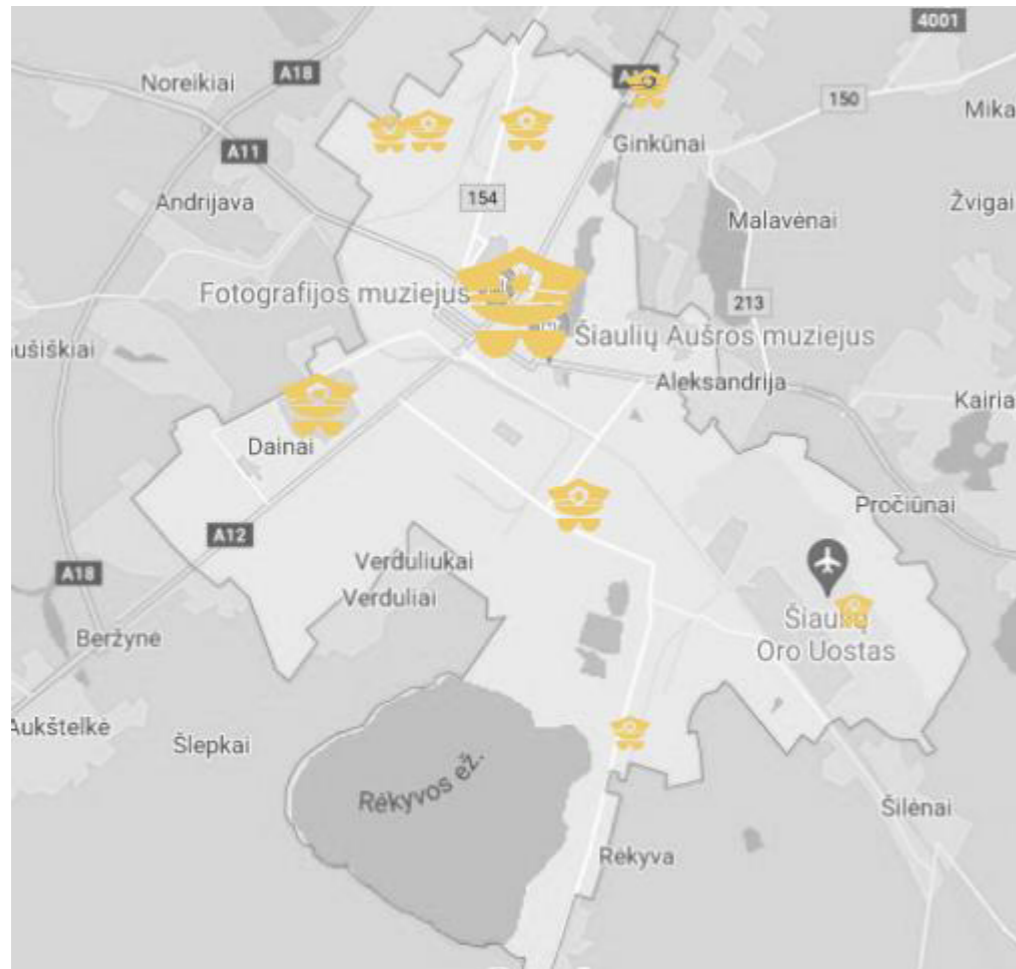
Esamos situacijos užpildymo pavyzdys pateikiamas 2 lentelėje.

Lentelė 2 Jelgavos miesto vietos nr. 1 (Prekybos centras „Pasāža“, įskaitant pėsčiųjų gatvę (Driksas gatvė 4, Jelgava))

Eil. Nr.	Esama situacijos rodiklis	Esamos situacijos aprašymas
1.		Žiemgalos NVO centras (Liela gatvė 15, Jelgava)
2.		Socialinė aplinka
2.1.	demografinė situacija	10–18 metų vaikinai ir merginos
2.2.	susisiekimasis	Pasta gatvė (važiuoja 4, 5, 7, 8, 11, 12, 12a, 13, 14, 14a, 22 maršrutinis transportas, autobusų stotis) Liela gatvė (važiuoja 1, 2, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 12a, 13, 14a, 16, 18, 19 maršrutinis transportas)
2.3.	veikiančios verslo įmonės	Jelgava autobusų stotis (Pasta gatvė 26, Jelgava), Pakistānas kebabs (Katolu gatvė 6A, Jelgava), Rimi (Katolu g. 18, Jelgava)
3.		Kitos veikiančios organizacijos, įstaigos jaunimui ir šeimai
3.1.	Švietimo įstaigos	LLU, Technologijos fakultetas (Jānis Čakstes bulvaras, Jelgava), LVŽS Miškų fakultetas (Akademijos g. 11, Jelgava), Latvijos žemės ūkio universiteto Ekonomikos fakultetas
3.2.	Sveikatos priežiūros įstaigos	Jelgava miesto ligoninė (Brīvības bulvaras 6, Jelgava)
3.3.	Bažnyčios paslaugos jaunimui	nėra
3.4.	Laisvalaikio ir kultūros įstaigos	Raina parkas, Kunigaikščio Jokūbo aikštė, Jelgavos kultūros centras
4.	Žmogiškieji ištekliai	Informacija tikslintina

Šaltinis: sudaryta autorių

Remiantis Informatikos ir ryšių departamento pateikta nusikaltimų statistika sudarytas Šiaulių miesto kriminogeninės situacijos žemėlapis (žr. 7 paveikslą).

Pav. 7 Kriminogeninė situacija Šiaulių mieste, 2020 metai

Šaltinis: sudaryta autorių remiantis Nusikaltimo veikų žinybinio registro duomenų žemėlapiu, 2021 metai

Kaip pateikta 7 paveiksle, Šiaulių mieste 2020 metais didžiausia dalis nusikaltimų įvyko centrinėje miesto dalyje ir Dainų parke, t.y. vietose kur renkasi jaunimas.

Jelgavos miesto kriminogeninė situacija žemėlapiu pavidalu neteikiama.

Taigi, Šiaulių miesto gatvės jaunimas dažniau būriuojasi prekybos centrų erdvėse, o Jelgavos miesto gatvės jaunimas renkasi daugiabučių namų teritorijose. Esami susitikimų taškai rodo, kad miesto centrinė dalis yra patraukliausia jaunimui vieta.

Abiejų miestų atžvilgiu jaunimas linkęs susitikinėti po pietų ir vėlesniais laikais.

Jaunimo grupavimuisi įtakos turi hobi (pavyzdžiui, riedlentininkai renkasi riedlenčių parke), kalba (kitakalbis jaunimas linkęs rinktis atskiromis grupelėmis), tačiau tokios klikos buvo mažuma. Amžius, tuo tarpu, neturėjo reikšmingos įtakos grupelėms, nes specialistai dažniausiai jaunimą priskyrė grupei nuo 10 iki 18 metų.

Šiaulių mieste daugiausiai nusikalstamų veikų atliekama centrinėje miesto dalyje ir Dainų parke, t.y. vietose, kur renkasi daugiausia gatvės jaunimo. Tai rodo, kad jaunimas yra linkęs rinktis didesnės rizikos vietose arba ir pats linkęs į delinkventinį elgesį.

4. DARBO SU ŠIAULIŲ IR JELGAVOS JAUNIMU GATVĖJE METODIKA

4.1. DARBO SU JAUNIMU GATVĖJE ELGESIO PRINCIPAI IR REKOMENDACIJOS

Vykdamas darbą su jaunimu gatvėje, vadovaujamas šiais bendraisiais principais²:

1. **pasiekiamumo** – darbuotojai, vykdamas darbą su jaunimu gatvėje, turi būti įvairiais būdais pasiekiami visam jaunimui tose vietose, kuriose jis įprastai leidžia laiką;
2. **abipusės pagarbos** – darbuotojai, vykdamas darbą su jaunimu gatvėje, turi gerbti jaunimo pasirinktą gyvenimo būdą, kuris gali skirtis nuo jų gyvenimo būdo. Darbuotojai, vykdamas darbą su jaunimu gatvėje, laikosi konfidencialumo bei profesinės etikos principų;
3. **poreikius atitinkančios pagalbos teikimo** – darbuotojai, vykdamas darbą su jaunimu gatvėje, informuoja jauną žmogų, leidžiantį laiką gatvėje, apie medicinines, socialines, psichologines ar kitokios pagalbos gavimo galimybes, tačiau pagalba gali būti teikiama tik asmeniui sutikus;
4. **konfidencialumo** – informacija, susijusi su pagalba, kurią teikia darbuotojai, vykdamas darbą su jaunimu gatvėje, ir asmeninė informacija, kuria su darbuotoju, vykdančiu darbą su jaunimu gatvėje, pasidalija jaunimas, neviešinama, nekaupiama, neperduodama kitoms institucijoms ir tretiesiems asmenims be jaunimo sutikimo;
5. **savadoriškumo** – visi vykdamas darbą su jaunimu gatvėje jaunimui teikiami pasiūlymai (įskaitant ir bendravimą su darbuotoju, vykdančiu darbą su jaunimu gatvėje) paremti jaunimo savadoriškumo, t. y. laisvo apsisprendimo principu;
6. **aktyvaus įsitraukimo** – jaunimas įsitraukia į bendrą jaunimo ir darbuotojų, vykdančių darbą su jaunimu gatvėje, sprendimų priėmimą, tai yra darbo su jaunimu gatvėje būdas ir rezultatas;
7. orientavimosi į jauno žmogaus poreikius – vykdamas darbą su jaunimu gatvėje, orientuojamasi į jaunimo poreikius, jo gyvenimo situaciją ir sąlygas, sprendžiami tie klausimai, kurie domina jauną žmogų ir yra jam svarbūs;
8. **bendradarbiavimo** – darbuotojas, vykdamas darbą su jaunimu gatvėje, skatina įstaigų, organizacijų, valstybės ir savivaldybių institucijų bendradarbiavimą, įsitraukia į jau egzistuojantį tarpsektorinį arba tarpžinybinį bendradarbiavimą;
9. **santykio kūrimo** – vykdamas darbą su jaunimu gatvėje, kuriami pasitikėjimu grįsti santykiai tarp darbuotojo, vykdančio darbą su jaunimu gatvėje, ir jauno žmogaus. Darbuotojo, vykdančio darbą su jaunimu gatvėje, užduotis – užmegzti santykį su jaunu žmogumi, orientuojantis į jo kasdienybę.

² Darbo su jaunimu gatvėje aprašas

Svarbu ne tik laikytis bendravimo su jaunimu elgesio principų, bet taip pat ir suvokti, kada minėti principai yra pažeisti. Rekomenduojama atsižvelgti į tai:

- a. ar jaunuoliai nėra „spaudžiami“ ką nors daryti, už tai jiems nėra kas nors pažadama;
- b. ar darbuotojas neprimeta veiklų jaunuoliams pagal tai, kas jam priimtina, ką gerai išmano, mėgsta, nors jaunimui tai nėra aktualu;
- c. ar netaiko visiems vienodas sąlygas neatsižvelgdamas į atskirus jaunuolius arba priešišškai nusiteikęs jaunuolio atžvilgiu, negali / nenori suprasti jo paslaugos;
- d. ar darbuotojas priima, ignoruoja, moralizuoja jaunuolį, kurio elgesys prieštarauja jo paties įsitikinimams; ar darbuotojas nepriima sprendimo už jaunus žmones jiems nedalyvaujant ir pan.

Dirbant su jaunimu gatvėje **rekomenduojama**:

- kuriami „žemo slenksčio“ pasiūlymai jauniems žmonėms, t.y. turi būti atsižvelgta į jaunų žmonių poreikius. Visi pasiūlymai (erdvės, įstaigos, konsultantai) turi būti patogiai pasiekiami ir erdvės, ir laiko požiūriu, kad jauni žmonės galėtų dalyvauti be jokių papildomų ar išankstinių reikalavimų;
- kuriama aplinka orientuota į jaunų žmonių poreikius, t.y. su jaunais žmonėmis dirbantys asmenys turi priimti jaunimą su visomis jų silpnybėmis, jų problemomis, jų gatvės socialinių ryšių kontekste ir spręsti visus klausimus, atsiribojant nuo kritikos ir vertinimo;
- kuriamas savanoriškas jauno žmogaus dalyvavimas, t.y. noras užmegzti kontaktą su darbuotojais, kontakto trukmė ir intensyvumas priklauso tik nuo jauno žmogaus. Tam tikrais išimtiniais atvejais (tačiau jie turi būti pagrįsti), kontaktas gali būti nutraukiamas darbuotojų sprendimu;
- kuriamas nevertinantis priėmimas, t.y. dirbama tik individualiai, personaliai priimant, pripažįstant kiekvieną jauną asmenį ar grupę. Jauni žmonės yra priimami pripažįstant jų kitoniškumą, individualumą, su visa jų turima patirtimi, be išankstinių nuostatų;
- kuriamas pasitikėjimo saugojimas ir anonimiškumas, t.y. be jauno žmogaus sutikimo, darbuotojai neperduoda patikėtos jiems informacijos jokiems tretiesiems asmenims. Nevedamos jokios asmeninės bylos apie jaunus žmones, su kuriais dirbama. Veiklos ataskaitose neminima jokia asmeninė informacija apie jauną žmogų;
- kuriamas šališkumas, t.y. darbuotojai visapusiškai atstovauja jauno žmogaus interesus. Tačiau atstovaudami jaunų žmonių interesus, darbuotojai patys nepersiima jaunuolių nuostatomis ar požiūriais;
- kuriama tarpkultūrinio dialogo kompetencija, t.y. darbuotojai turi nestokoti tarpkultūrinės kompetencijos, jie privalo suprasti jauno žmogaus veikimo būdus ir jo interpretacinius elgesio modelius. Vadovaudamiesi žinojimu, kas būdinga tam tikrai kultūrinei aplinkai, darbuotojai kuria glaudų tarpasmeninį santykį atsiribodami nuo kritikos kitoniškam jauno žmogaus kultūros suvokimui;
- kuriamas į aplinkos pažinimą orientuotas bendravimas, t.y. darbuotojas turi pažinti gatvės jaunimo aplinką, kurioje vyksta bendravimas, veikla, ne vien tik struktūriškai, bet ir socialiniu požiūriu. Reikia priimti vyraujančią gatvės kultūrą, kaip realią, o ne kritikuotiną aplinką, žinoti vietinius bendravimo kodus ir juos gerbti.

Darbas su jaunimu gatvėje turi būti vykdomas **trimis kryptimis**:

1. Personali, į asmenį orientuota veikla (kontakto užmezgimas, individualus, grupinis darbas su jaunuoliais, individualus, grupinis jaunuolių konsultavimas, tarpininkavimas, atstovavimas, palydėjimas, projektinis darbas, moderavimas, atvejo vadyba ir pan.).
2. Infrastruktūrinė veikla (erdvių atvėrimas jauniems žmonėms, galimybių jiems sukūrimas, infrastruktūros gerinimas, pagalbos tinklo bendruomenėje kūrimas).
3. Komunikavimo su visuomene, administracinė veikla (darbo gatvėje viešinimas, lobistinė veikla, darbo gatvėje kokybės užtikrinimas, veiklos administravimas, finansų ir kitų išteklių paieška ir pan.).

4.2. DARBO SU JAUNIMU GATVĖJE PATIRTIS / METODIKOS / DOKUMENTAI

LIETUVA

Darbas su jaunimu gatvėje šalyje pradėtas organizuoti nuo 2011 metų, kai Vilniaus miesto savivaldybės jaunimo reikalų skyriaus iniciatyva buvo paskelbtas pirmasis projektų finansavimo konkursas darbui su jaunais žmonėmis, leidžiančiais laiką gatvėje. Tuomet prie šios Lietuvai naujos darbo su jaunimu formos plėtros prisijungė Jaunimo reikalų departamentas prie LR SADM, teikdamas metodinį palaikymą. Nepaisant to, teisės aktai, kuriais apibrėžiamas darbas su jaunimu gatvėje patvirtinti tik 2018 metais.

Pagrindinis darbas su jaunimu įtvirtinantis dokumentas Lietuvoje yra Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas (TAR, 2018-06-11, Nr. 9738). Šio įstatymo 7 straipsnyje pateikiamos darbo su jaunimu formos, kurių viena yra darbas su jaunimu gatvėje.

Darbas su jaunimu gatvėje vykdomas, siekiant mažinti jaunų žmonių, leidžiančių laiką gatvėje, socialinę atskirtį bei didinti jų galimybes pilnavertiškai dalyvauti visuomenės gyvenime. Darbas su jaunimu gatvėje savitas teikiamų paslaugų turiniu, bei vykdomas siekiant padėti jauniems žmonėms, leidžiantiems laiką gatvėje, atkurti arba užmegzti ryšius su socialine aplinka bei ugdyti jų socialines kompetencijas.

Darbas su jaunimu gatvėje yra bendroji socialinė paslauga³ teikiama jaunuoliams ne institucinėje aplinkoje, bet jų susibūrimo vietose, siekiant užmegzti santykius su sunkumų patiriančiais jaunais žmonėmis, leidžiančiais laiką gatvėje, skatinti jų motyvaciją keistis, padėti jiems atkurti arba užmegzti ryšius su socialine aplinka, įgalinti juos pasinaudoti įvairiomis savivaldybės teritorijoje jauniems žmonėms teikiamomis paslaugomis. Paslauga siekiama stiprinti asmeninius ir tarpasmeninius jaunimo bendravimo gebėjimus jo aplinkoje, organizuoti ir vykdyti veiklas, kurios padeda didinti jaunų žmonių sąmoningumą nusikalstamo elgesio, tabako, alkoholio, narkotinių ar kitų psichotropinių medžiagų vartojimo klausimais.

Detalesnis, darbą su jaunimu gatvėje reglamentuojantis dokumentas yra Darbo su jaunimu gatvėje tvarkos aprašas. Dokumente apibrėžti darbo su jaunimu gatvėje tikslai ir uždaviniai, darbo su jaunimu gatvėje principai, darbo su jaunimu gatvėje organizavimas, darbo su jaunimu gatvėje vykdymo vertinimas, pateikiamos darbo su jaunimu gatvėje veiklos plano gairės. Paminėtini ir kiti darbą su jaunimu reglamentuojantys teisės aktai – Jaunimo informavimo ir konsultavimo tvarkos aprašas ir Jaunimo praktinių įgūdžių ugdymo tvarkos aprašas (TAR, 2020-10-28, Nr. 22343).

³ Socialinių paslaugų katalogas (ŽIN, 2006, Nr. Nr. 43-1570)

Darbo su jaunimu gatvėje praktinis gidas „Mokyti iš gatvės“, parengtas 2015 metais, yra vienintelis metodinis dokumentas, kuriame apžvelgiama Europos ir Lietuvos darbo su jaunimu gatvėje situacija, jaunų žmonių, leidžiančių gatvėje charakteristikos, darbo su jaunimu gatvėje uždaviniai, principai, paslaugas teikiančių organizacijų tinklas ir kita. Šis dokumentas tik dalinai gali būti naudojamas praktikoje, nes visi darbai su jaunimu gatvėje reglamentuojantys teisės aktai buvo patvirtinti jau po metodikos parengimo.

Darbas su jaunimu gatvėje dažnai tapatinamas su mobiliu darbu su jaunimu, atvirų jaunimo centrų darbu, todėl tam tikrais atvejais darbas gatvėje su jaunimu gali būti pavadintas mobiliu darbu su jaunimu. Neretai vienu metu rengiami aprašai, kurie apjungia darbą su jaunimu gatvėje ir mobilią darbą su jaunimu. Rokiškio rajono savivaldybė yra parengusi „Darbo su jaunimu gatvėje ir mobiliojo darbo su jaunimu tvarkos aprašą (2019 metai), kuriame aptarti darbo su jaunimu gatvėje tikslai, uždaviniai, principai ir kita. Apraše taip pat išvertinti darbuotojų etatai, profesinė kvalifikacija⁴. Tais pačiais metais Kauno miesto savivaldybėje atlikta „Darbo su jaunimu gatvėje galimybių ir poreikio analizė Kauno mieste 2019 m.“ Analizėje įvertintos nusikalstamų veikos ir jų įvykdymo vietos Kauno mieste bei tų taškų koreliacija su jaunimo susibūrimo vietomis. Taip pat įvertintas darbo su jaunimu gatvėje poreikis ir galimybės. Panevėžio miesto savivaldybėje nuo 2019 metų su jaunimu gatvėje dirba du darbuotojai. Alytaus mieste darbas su jaunimu gatvėje 2020 metais organizuotas VšĮ Alytaus miesto bendruomenės, kuri taip pat numačiusi dviejų žmonių darbą. Šilutės rajono savivaldybės administracijos užsakymu atlikta „Atviro darbo su jaunimu plėtros Šilutės rajono savivaldybėje galimybių studija“⁵, kurioje aptartas darbas su jaunimu gatvėje. Studijos rezultatai parodė laisvalaikio leidimo vietų trūkumą. Vilniaus miesto savivaldybės administracija iki šiol organizuoja darbo su jaunimu gatvėje projektų konkursus. Kasmet organizuojamo konkurso tikslas yra mažinti jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, socialinę atskirtį ir didinti jo galimybes pilnavertiškai dalyvauti visuomenės gyvenime. Iš kitų iniciatyvų paminėtina Pal. J. Matulaičio socialinio centro organizuojamas darbas gatvėje „Sofkė“. Pagrindinės „Sofkės“ veiklos yra darbas su jaunimu gatvėje, jaunų žmonių konsultavimas ir užimtumas atviroje erdvėje, internetinis konsultavimas.

Kaip minėta, darbas su jaunimu gatvėje dažnai prasideda kaip projektinė iniciatyva. Klaipėdos karalienės Luizės jaunimo centras įgyvendino projektą „Saugi gatvė jaunimui“, kurio metu įdarbinti du darbuotojai, dirbantys 0,5 etatu. Darbuotojai atliko stebėjimą ir užmezgė ryšį su jaunuoliais Klaipėdos pietinėje miesto dalyje: Statybininkų pr., Žardininkų g., Bandužių g., Mogiliovo g., Brožynų g., Laukininkų g., Vingio g., Vyturio g., Taikos pr., Smiltynės g., I. Simonaitytės g., Debreceno g. Šaltuoju metų laiku: PC „BIG“, PC „MOLAS“, PC „Akropolis“. Projekto metu užmegztas kontaktas

⁴ Darbo su jaunimu gatvėje ir mobiliojo darbo su jaunimu tvarkos aprašai (2019). Prieiga per: <https://rokiskis.lt/wp-content/uploads/2019/04/darbo-su-jaunimu-tvarkos-apra%C5%A1ai_palyginimas.pptx.pdf>[žr. 2021-07-29]

⁵ Atviro darbo su jaunimu plėtros Šilutės rajono savivaldybėje galimybių studija (2021). Prieiga per: <<https://www.silute.lt/doclib/q72zushlyrcptsw6wmsm4hx6558tz9b>>[žr. 2021-07-29]

su jaunuoliais, palaikomi ryšiai su socialiniais partneriais. Šiuo metu įgyvendinamas antrasis projekto etapas „Saugi gatvė jaunimui II“⁶.

Šalyje jau atsiranda darbo su jaunimu gatvėje praktika, tačiau nemaža dalis savivaldybių vis dar neturi metodinių gairių, veiklos plano ar socialinių darbuotojų, kurie dirbtų su jaunimu gatvėje.

JRD rūpinasi Lietuvos jaunimo politikos vystymu ir darbo su gatvės jaunimu organizavimu. Pagal JRD parengtą 2021 m. balandžio 22 dienos žemėlapi, šiuo metu darbo su jaunimu gatvėje aprašo reikalavimus atitinkančios darbo su jaunimu gatvėje komandos Lietuvoje yra ⁹⁷ : po vieną komandą Klaipėdos ir Alytaus mieste, 2 komandos Kauno mieste ir 5 komandos Vilniaus mieste. Panevėžio mieste darbui su jaunimu gatvėje taip pat suformuota komanda, tačiau ši komanda neatitinka darbo su jaunimu gatvėje aprašo reikalavimų dėl nepakankamo komandos dalyvių išsilavinimo.

Darbo su jaunimu paslaugos gatvėje gali būti teikiamos ir didžiuosiuose miestuose, seniūnijose, kurios yra nutolusios nuo atvirojo jaunimo centro. Miesto dalyse, kuriose nėra jaunimo centrų arba su jaunimu dirbančių organizacijų, tikslinga vykdyti darbą su jaunimu gatvėje, ypač tose seniūnijose, kuriuose didesnė jaunuolių, susiduriančių su socialinėmis problemomis, koncentracija. Paslaugos galėtų būti finansuojamos taip pat savivaldybei perkant paslaugas iš jaunimo ir su jaunimu dirbančių organizacijų.

LATVIJA

Latvijoje, kitaip nei Lietuvoje, nėra teisės akto, kuris reglamentuotų konkrečiai darbą su jaunimu gatvėje. Dirbant su jaunimu gatvėje vadovaujama Jaunimo įstatymu, planavimo dokumentais, kitais darbo su jaunimu principus apibrėžiančiais dokumentais.

Latvijoje darbą su jaunimu reglamentuoja Jaunimo įstatymas, kuris priimtas Latvijos Respublikos Seimo nuo 2008 metų gegužės 8 d. Dokumentas apibrėžia jaunimo politikos sąvoką ir darbą su jaunimu, viešojo administravimo institucijų kompetenciją jaunimo politikos srityje. Įstatyme numatyta veiklą koordinuojanti įstaiga – Jaunimo patariamoji tarnyba. Aptarta savivaldybės kompetencija jaunimo politikos srityje, planavimo politika, apibrėžta jaunimo organizacija ir jaunimo organizacijų sąrašas, jaunimo dalyvavimas kuriant ir įgyvendinant jaunimo politiką, jaunimo savanorystė ir verslumas bei finansavimas.

Vietos lygiu pagrindiniai jaunimo politikos dalyviai yra savivaldybės ir savivaldybių pavaldžios įstaigos, taip pat įstaigos, pavaldžios sektoriams ministerijos ir jų vietos departamentai. Viena iš vietos valdžios funkcijų yra darbas su jaunimu, atsižvelgiant į pagrindinius šalies principus ir dokumentaciją jaunimo politika. Pagal Jaunimo įstatymą vietos valdžios institucijos planuoja

⁶ Projektas „Saugi gatvė jaunimui“ (2020). Prieiga per: <https://www.kkjc.lt/struktura-ir-kontaktai/administraciniai-padaliniai/atviros-jaunimo-erdves/projektai/>

⁷ Darbo su jaunimu gatvėje komandos Lietuvoje (2021). Prieiga per: <<https://www.jrd.lt/informacija-dirbantiems-su-jaunimu/darbas-su-jaunimu-gatves-darbas-su-jaunimu>>[žr. 2021-08-10]

darbą su jaunimu vietoje rengiant vietos valdžios jaunimo politikos dokumentus (pvz., darbas su jaunimu) strategija); vietos jaunimas taip pat dalyvauja rengiant tokius dokumentus, prioritetus ir vietos jaunimo politikos užduotys turėtų tiesiogiai paveikti kasdienį jaunų žmonių gyvenimą ir jų veiklą vietos savivaldybėje per ilgą laiką.

2007 metais parengtas darbas „Gatvės vaikai Latvijoje“⁸, kuriame nagrinėjama gatvės vaikų sąvoka, vaiko ir šeimos socialinės teorijos, apžvelgiama padėtis didžiuosiuose Latvijos miestuose (Daugpilyje, Jūrmaloje, Liepojoje ir Rygoje), apžvelgtos gatvės vaikų charakteristikos, priežastys, kuriuos prisideda prie probleminių vaikų atsiradimo, ES šalių patirtis, atliktas Vokietijos, Čekijos ir Latvijos duomenų palyginimas, pateikiamos išvados ir pasiūlymai.

Rygos miesto tarybos Švietimo, kultūros ir sporto departamento užsakymu parengtos „Darbo su Rygos jaunimu gatvėje metodologinės gairės“ (2019)⁹. Dokumente analizuojami svarbiausi teisės aktai, reglamentuojantys darbą su vaikais ir jaunimu, aptartas gatvės jaunimo portretas, su gatvės jaunimu dirbantys asmenys, gatvės jaunimo darbo vertybės, pozicijos ir pagrindiniai principai, aptartas socialinis ir emocinis mokymosi procesas, darbo su gatvės jaunimu procesas, aptartos organizacijos, asociacijos ir kitos įstaigos, dirbančios su jaunimu.

Darbas su jaunimu gatvėje vis aktyviau plėtojamas ir Latvijoje. Darbas su jaunimu gatvėje vykdytas įvairių projektinių iniciatyvų metu. Vienas iš tokių projektų yra patirties steigiant jaunimo centrus paieška Lietuvoje. Mokymu metu dalyviai analizavo įvairias darbo su jaunimu formas (atviras darbas su jaunimu, skaitmeninis darbas su jaunimu, jaunimo darbas gatvėje, mobilus darbas su jaunimu). Kitas paminėtinas projektas yra kiek anksčiau vykdytas gatvės jaunimo Bauskėje tyrimas, kurio metu nagrinėta geografinė padėtis, šioje vietoje gyvenančių jaunų žmonių amžius ir laisvalaikio tendencijos, darbo su jaunimu gerinimo kryptys. Taip pat studijų ciklo „Darbo su jaunimu pagalba ilgalaikiam jaunimo mobilaus darbo planavimui ir plėtrai Latvijos savivaldybėse“ metu vyko darbas su jaunimu gatvėje.

Latvijos Respublikoje savivaldos lygiu kalbama apie darbą su jaunimu, tačiau darbas su jaunimu gatvėje yra vis dar mažai išvystyta kryptis.

KITOS ŠALYS

Mobilus darbas su jaunimu, atviri jaunimo centrai, darbas su jaunimu gatvėje vykdomas daugelyje šalių. Apžvelgus planavimo dokumentus, Europos Sąjungos lygiu didesnis dėmesys teikiamas bendrai darbui su jaunimu, jų užimtumui (pavyzdžiui, Jaunimo užimtumo rėmimas. Tiltas jaunai kartai į darbo rinką (2020); Jaunimo dalyvavimo strategija (2020); 2019–2027 m.

⁸ Ielas bērni Latvijā (2007). Prieiga per: < <https://www.lm.gov.lv/lv/media/4534/download> >[žr. 2021-07-30]

⁹ METODOLOGISKĀS VADLĪNĪJAS PRAKTISKAM IELU JAUNATNES DARBAM RĪGAS PAŠVALDĪBĀ (2019). Prieiga per: < [https://izglitiba.riga.lv/media/RD_IKSD/2019/01_2019/MV_PIJD%20GALA\(1\).pdf](https://izglitiba.riga.lv/media/RD_IKSD/2019/01_2019/MV_PIJD%20GALA(1).pdf) >[žr. 2021-07-30]

Europos Sąjungos jaunimo strategija). Darbas su jaunimu gatvėje pristatoma daugiau kaip priemonė, akcentuojama imigrantų-pabėgėlių vaikų problematika, o vieningos darbo su jaunimu gatvėje strategijos nėra. Kiekviena iš šalių su šia problema tvarkosi individualiai. Pavyzdžiui, Vokietija darbui su rizikos jaunuoliais plačiau naudoja mobilaus darbo sąvoką, ir pats darbas su gatvės jaunimu yra sudėtinė proceso, kurį apima individuali pagalba (funkcionalus konsultavimas, krizių intervencija ir palydėjimas), darbas jaunų žmonių susibūrimo vietose su konkrečiais pasiūlymais, darbas grupėse (darbas su jaunų žmonių chebrom ir neformalioms jaunuolių grupėm) ir bendruomeninis darbas, t.y. kitų bendruomenės narių įtraukimas į bendrą darbo procesą. Lenkijoje pagrindinis darbo gatvėje tikslas yra imtis visų įmanomų priemonių jaunimo prostitucijos, gatvės gyvenimo, narkotikų vartojimo ir kitų neigiamų reiškinių padariniams mažinti. Sutinkama, kad gatvės darbas pirmiausiai turi būti orientuotas į individualų asmenį, ryšių su tikslinės grupės nariais sukūrimą ir palaikymą, pagalbą asmeniui ir savipagalbos iniciatyvų kūrimą ir palaikymą grupės lyderiams. Gatvės darbuotojai dirba ne tik su gatvės jaunimu, bet ir kitomis marginalinėmis grupėmis – prostitucijos paslaugų organizatoriais, narkomanais, jaunimu iš neformalių grupių ir subkultūrų, benamiais.

Tarptautinis gatvės darbuotojų tinklas „Dynamo“ yra didžiausias tokio pobūdžio susivienijimas pasaulyje. Narius iš įvairių žemynų vienijanti organizacija dalinasi patirtimi ir informacija. Tarptautine Dynamo gatvės darbuotojus jungiančia strategija (2018-2022) siekiama struktūriniu ir tvariu būdu mažinti nelygybę, su kuria susiduria žmonės gatvėse, gindami savo teises. Tai numatoma pasiekti atstovaujant šiems asmenims tarptautiniu ir regioniniu lygiu, stiprinant narių ir paramos gavėjų tinklus, teikiant švietimo ir metodinę paramą gatvės socialiniams darbuotojams ar narių platformoms. Organizacija pateikia darbo su jaunimu gatvėje gerosios patirties pavyzdžių, kurių naujaisi apima patirtį iš Afrikos.

Burkina Fase (Afrika) Keoogo yra didžiausia svetingumo ir globos įstaiga atsakinga už gatvės jaunimą¹⁰. Keoogo darbui su jaunimu gatvėje taiko holistinį požiūrį. Remiantis organizacijos pagrindiniu veiklos principu, komandos įvairiapusiškumas ir individualus požiūris yra būtini siekiant kad parama jaunimui būtų veiksminga. Toks požiūris leidžia patenkinti skirtingus jaunimo poreikius (medicinos, psichosocialinius, teisinius ir kt.). Keoogo darbui suburiama komanda iš psichologų, specializuotų pedagogų, socialinių darbuotojų, animatorių, teisininkų bei kitų profesijų atstovų.

Pirmas žingsnis yra vietų, kur renkasi jaunimas nustatymas. Užmezgamas pirmas kontaktas. Analizuojami jaunimo įpročiai.

Sekantis žingsnis yra psichosocialinė parama ir darbas su bendruomenėmis. Vienas iš kertinių aspektų yra buvusių jaunų žmonių tinklo sukūrimas, kuriuos vadina „bendraamžių auklėtojais“. Buvęs gatvės jaunimas dalinasi savo patirtimi, nuoskaudomis ir pasiekimais. Tuomet prasideda individualus darbas, kurio metu jaunam žmogui teikiama struktūrinė parama:

¹⁰ ACCOMPAGNER LES ENFANTS ET JEUNES EN SITUATION DE RUE AU BURKINA FASO ET AU BENIN (2020). Prieiga per: < https://dynamointernational.org/wp-content/uploads/2020/12/01_MDM_EJSR_AU-BURKINA-FASO-ET-AU-BENIN_DEF_light.pdf > [žr. 2021-07-30]

1. Teikiama būtinoji pirminė pagalba – apgyvendinimas, maisto teikimas, asmens higiena su galimybe suteikti medicininę apžiūrą. Taip pat suteikiama informacija apie jaunimo teises, rizikas būnant gatvėje. Suteikiama informacija apie lytinį švietimą (ypač mergaitėms).
2. Kuriamas pasitikėjimo ryšys per dalyvavimą įvairiose veiklose (švietimo, sporto ir pan.).
3. Pradedamas individualus darbas. Jaunas asmuo nukreipiamas į komandos narį, kuris lydi iki visiškos jo reintegracijos į šeimą. Jaunuoliui užduodami socialiniai klausimai ir organizuojami psichologiniai interviu. Jei reikia, atliekamas diagnostinis asmens problemų įvertinimas, remiantis atliktais stebėjimais ir interviu (per komandos susirinkimus).
4. Įvertinus jauno asmens psichosocialinį portretą, toliau teikiama įvairiapusė pagalba pasirengimui grįžti į šeimą. Vaiko reintegraciją į šeimą stebi visa bendruomenė (socialiniai rėmimo centrai, bendruomenės vadovai ir tt.).
5. Vaiką reintegravus į šeimą, jo gyvenimas šeimoje stebimas dar keletą metų.

„Terres Rouges Bénin“ yra Benino Respublikoje (Afrika) veikianti asociacija, kurios projektai orientuoti į psichosocialinę pagalbą labiausiai pažeidžiamiesiems žmonėms, ypač vaikams ir jauniems žmonėms, kuriems gresia pavojus gatvėje. Viena iš šios organizacijos iniciatyvų yra mokomoji kepykla, kuri jau keletą metų leidžia iš gatvės išėjusiems jaunuoliams mokytis kepimo amato. Šiuo atveju jaunimas įgyja psichosocialinį stabilumą, bet taip pat ir galimybę tobulintis ir pasirošti savarankiškam gyvenimui. Asociacija už parduotus produktus gauna lėšas, kurias nukreipia veiklos plėtrai. Kasmet kepykloje mokosi penki vaikai¹¹.

„Mobile School NPO“ yra Belgijos organizacija, kuri teikia pagalbą organizacijoms, dirbančioms su gatvės vaikais. Organizacija kuria mobilius mokyklų vežimėlius ir mokomąją medžiagą bei apmoko gatvės darbuotojus. Pagrindinis šios metodikos tikslas yra atrasti ir atskleisti su gatve susietų vaikų talentus, kad jie galėtų atgauti pasitikėjimą ir galėtų pradėti sąmoningai priimti sprendimus dėl savo ateities¹².

11 ACCOMPAGNER LES ENFANTS ET JEUNES EN SITUATION DE RUE AU BURKINA FASO ET AU BENIN (2020). Prieiga per: < https://dynamointernational.org/wp-content/uploads/2020/12/01_MDM_EJSR_AU-BURKINA-FASO-ET-AU-BENIN_DEF_light.pdf > [žr. 2021-07-30]

12 <https://childhub.org/en/child-protection-multimedia-resources/mobile-school-street-children-video?language=sh>

4.3. DARBO SU JAUNIMU GATVĖJE ORGANIZAVIMAS IR ETAPAI

Darbo su jaunimu gatvėje aprašas apibrėžia paslaugos teikėjui taikomus kvalifikacinius reikalavimus.

1. Darbą su jaunimu gatvėje gali vykdyti juridiniai asmenys, kurie turi daugiau nei 1 metų darbo su socialinę atskirtį patiriančiu jaunimu patirtį ir bendradarbiauja su partneriais (bendradarbiavimo santykiai turi būti apibrėžti sutartimis), pvz., seniūnijų socialiniais darbuotojais, bendruomenėmis, nakvynės namais, atviraisiais jaunimo centrais ir (ar) atvirosiomis jaunimo erdvėmis, medicinos įstaigomis, globos namais, policija ir kitais juridiniais asmenimis ar organizacijomis, veikiančiomis darbo su jaunimu srityje.
2. Darbą su jaunimu gatvėje vykdančios organizacijos turi turėti darbuotojų, vykdančių darbą su jaunimu gatvėje, komandą (-as), kurioje (-iose) turi dirbti ne mažiau nei 2 darbuotojai, dirbantys ne mažiau kaip po pusę etato, skirto darbui su jaunimu gatvėje vykdyti.
3. Darbo su jaunimu gatvėje projekto vykdytojai turi būti įgiję socialinio darbuotojo, socialinio pedagogo, psichologo išsilavinimą arba jaunimo darbuotojo sertifikatą (galiojantį nuo 2020 m.). Latvijoje dirbti su jaunimu gatvėje gali Jaunimo reikalų specialistai.
4. Darbuotojai, vykdančys darbą su jaunimu gatvėje, turi turėti darbo su socialinę atskirtį ir sunkumų patiriančiu jaunimu patirties. Siekiant specifinių darbo su jaunimu gatvėje tikslų, darbuotojų, vykdančių darbą su jaunimu gatvėje, komandą gali papildyti medicinos, teisės, sociologijos sričių išsilavinimą turintys specialistai.
5. Lyčių lygybei užtikrinti rekomenduojama, kad komanda, vykdanči darba su jaunimu gatvėje, būtų sudaryta iš dviejų priešingos lyties atstovų.
6. Organizacija, atitinkanti Darbo su jaunimu gatvėje aprašo 7–9 punktuose nustatytus reikalavimus darbui su jaunimu gatvėje vykdyti, turi ne rečiau kaip vieną kartą per savaitę organizuoti komandos, vykdančios darbą su jaunimu gatvėje, susirinkimus.
7. Organizacija, vykdanči darba su jaunimu gatvėje, turi vykdyti intervizijas, sudaryti galimybes darbuotojams, vykdančiams darbą su jaunimu gatvėje, gauti individualias ar komandines supervizijas, ir sudaryti sąlygas jiems nuolat mokytis.

PRIEDAI

1. Esamos situacijos aprašymo pavyzdys (Priedas Nr. 4, 64 psl.)
2. Išėjimo į gatvę protokolas (Priedas Nr. 5, 65 psl.)

Lentelė 3 Darbo su jaunuoliu(iais) leidžiančiais laiką gatvėje (pagalbos, paramos, socializacijos, integracijos) etapai

DARBO SU JAUNUOLIU(IAIS) LEIDŽIANČIAIS LAIKĄ GATVĖJE (PAGALBOS, PARAMOS, SOCIALIZACIJOS, INTEGRACIJOS) ETAPAI	
I. Teorinis ir praktinis aplinkos tyrinėjimas. (Šis etapas skirtas susipažinti su konkrečios teritorijos, vietovės, kurioje planuojama dirbti, vykdyti socialines veiklas, kurti kontaktus, istorija, socialiniu, ekonominiu ir kultūrinu kontekstu).	II. Jaunų žmonių situacijos tyrimas. (Šis etapas skirtas fiziškai susipažinti su vietovės aplinka, kultūra, atskirti jaunuolių grupes, išsiaiškinti, koks vyraujantis bendravimas jaunuolių tarpe, atpažinti padidintos rizikos vietas, įvardinti, koku laiku yra renkamosi konkrečiose vietose).
III. Prisistatymo ir identiteto kūrimo etapas. (Šis etapas skirtas susipažinti su kuo daugiau jaunų žmonių ir suformuoti darbuotojo, dirbančio su jaunimu, identitetą).	IV. Palaikymo ir intervencijos etapas. (Šis etapas skirtas tikslingam, kryptingam veikimui: skatinamas dialogas tarp jaunimo ir vietinių bendruomenių, vykdomas intensyvus individualus, personalinis ir grupinis darbas).
V. Tarpasmeninio pasitikėjimo etapas. (Šis etapas skirtas kurti artimam ryšiui su jaunuoliu(-iais) leidžiančiais laiką gatvėje per abipusį pasitikėjimą, tarpasmeninio ryšio, kontakto palaikymui).	VI. Santykio stiprinimo etapas. (Šis etapas skirtas sukurti glaudžius, stiprius santykius su jaunuoliu(iais) leidžiančiais laiką gatvėje, pagrįstus visapusių pasitikėjimu ir pagarba).
VII. Pagalbos, paramos etapas. (Šis etapas skirtas teikti pagalbą ir paramą jaunuoliui(ams) leidžiantiems laiką gatvėje visapusiškai atstovaujant interesus: pagalba sprendžiant kylančius asmeninius, tarpasmeninius konfliktus, pagalba šeimai, šeimos nariui, šeiminių santykių stiprinimas, ryšio su šeimos nariais atstatymas).	VIII. Socializacijos, integracijos etapas. (Šis etapas skirtas vykdyti visapusę jaunuolio(-ių) leidžiančių laiką gatvėje integraciją į visuomenę: medicininė pagalba, visapusiš sveikatos stiprinimas, laikinų sveikatos problemų sprendimai, asmeniniai pokalbiai, konsultacijos: socialiniai pokalbiai, psichologinis konsultavimas, pagalba mokantis, studijuojant, profesinis orientavimas, konsultavimas, pagalba įsidarbinant, įsidarbinus).

Šaltinis: sudaryta autorių

4.4. JAUNIMO, LEIDŽIANČIO LAIKĄ GATVĖJE, KONTAKTŲ UŽMEZGIMO BŪDAI IR TOLIMESNĖ KOMUNIKACIJA

Jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, įtraukimas yra sudėtingas procesas. Visų pirma dėl to, kad atitinkamo amžiaus asmenims būdingas neigimas. Paslaugos atitinkamam jaunimui turi būti teikiamos „žemo slenksčio“ principu, taikant vieningą kontakto užmezgimo būdą (t.y. neišskiriant pagal tikslines grupes).

Gatvės darbuotojai negali nuspėti pirmosios jaunų žmonių reakcijos, todėl pirmojo kontakto mezgimui siūloma pasinaudoti viena iš Warner Kübler kontaktų užmezgimo strategijų¹³.

Warner Kübler išskiria tris kontaktų užmezgimo strategijas, kuriomis dažniausia naudojasi gatvės darbuotojai:

- Aktyvioji kontaktų užmezgimo forma;
- Netiesioginė kontaktų užmezgimo forma;
- Pasyvioji kontaktų užmezgimo forma.

Aktyviosios kontaktų užmezgimo formos atveju darbuotojas eina pas jaunas žmones, prisistato, kas jie yra, ir bando paaiškinti savo vaidmenį bei funkcijas. Vėliau gatvės darbuotojai ima reaguoti į čia ir dabar kylančias temas, situacijas ar jaunų žmonių tarpusavio santykius. Atsižvelgiant į tai darbuotojai gali pateikti konkrečius bendrų veiklų ar pagalbos galimybių pasiūlymus bei paskatinti atskirus žmones ar *klikas* kreiptis į juos. Tuomet jauni žmonės gali patys nuspręsti, kiek nori įsipareigoti bendradarbiaujančiame santykiyje, diktuoti jų intensyvumą ir gilumą.

Netiesioginės kontaktų užmezgimo formos atveju dažniausiai dalyvauja trečiasis žmogus – tarpininkas. Paprastai tarpininkas jaunuoliams pristato gatvės darbuotojus, paaiškina jų vaidmenį ir palydi susipažinimo procese. Ši kontaktų užmezgimo forma plačiai taikoma keičiantis darbuotojams, kai baigiantis darbą darbuotojas naują darbuotoją supažindina su jaunimu. Paprastai toks palydėjimas vyksta tol, kol naujo darbuotojo ir jaunų žmonių santykiyje ima rasti pasitikėjimas vienas kitu. Dar tarpininkais gali būti vietos gyventojai ar partneriai (kitų institucijų darbuotojai – mokytojai, socialiniai darbuotojai, jaunimo darbuotojai, seniūnas, kavinės ar baro savininkas ir t. t.), kurie turi gerą santykį su jaunais žmonėmis. Dažnai tarpininkais tampa ir patys jauni žmonės pristatydami ir supažindindami savo draugus su gatvės darbuotojais.

Pasyvioji kontaktų užmezgimo forma dar kitaip vadinama *laukiančioji, arba gynybinė, strategija*. Paprastai darbuotojai reguliariai lankosi jaunų žmonių susibūrimo vietose, stebi, laukia

¹³ Darbo su jaunimu gatvėje praktinis gidas „Mokytis iš gatvės“ (2015). Prieiga per: < https://jrd.lt/informacija-dirbantiems-su-jaunimu/darbas-su-jaunimu/gatves-darbas-su-jaunimu/leidinys_mokytis_is_gatves_v1.3-1.pdf > [žr. 2021-08-10]

MEZGANČIOJO KONTAKTŲ EMOCINĖ, PSICHINĖ BŪKLĖ IR PASIRUOŠIMAS DARBUI SU GATVĖS JAUNIMU

PRIEŠ RUOŠIANTIS UŽMEGZTI KONTAKTĄ SU JAUNIMU LEIDŽIANČIU LAIKĄ GATVĖJE BŪTINA PRISIMINTI, KAD SVARBIAUSIA –

JAUNUOLIO(IŲ) LEIDŽIANČIŲ LAIKĄ GATVĖJE ĮGALINIMAS PADĖTI PATIEMS SAU GYVENIME

Įgalinimas koncentruojasi į jauno žmogaus vystymąsi, remiantis savo galių supratimu ir jų kontroliavimu socialiniame, politiniame ir ekonominiame gyvenime. Tai pagalba jaunam žmogui, prisiimant atsakomybę už savo gyvenimą bei savo veikimą (Dickson ir kt., 2013; Weezel ir kt., 2012)

Pirmojo kontakto su jaunuoliu(iais) leidžiančiais laiką gatvėje užmezgimas yra labai svarbus, todėl būtina įsisąmoninti, kad:

- jaunuolis(ai) leidžiantys laiką gatvėje dažniausiai nenori pripažinti jokios pagalbos sistemos;
- jaunuolis(ai) leidžiantys laiką gatvėje sistema nepasitiki, arba yra nusivylę;
- kontaktui neužsimezgas, tolimesnė pagalba (darbas, veikla) retai tampa įmanoma.

PRIEDAI

1. Esamos situacijos aprašymo pavyzdys (Priedas Nr. 4, 64 psl.)
2. Išėjimo į gatvę protokolas (Priedas Nr. 5, 65 psl.)

ir esant poreikiui stengiasi padėti jauniems žmonėms. Tai labai subtilus būdas užmegzti santykius, nes darbuotojai savo elgesiu ir buvimu kartu su jaunais žmonėmis turi demonstruoti atvirumą bei prieinamumą. Darbuotojai bendraudami su jaunu priima jų taisykles ir bando prisitaikyti prie *chebros* socialinių struktūrų. Gatvės darbuotojai šitaip bendraudami su jaunu nuolat signalizuoja apie savo pasirošimą pokalbiams, kuriuos jauni žmonės gali patys inicijuoti jiems tinkamu momentu. Svarbu pabrėžti, jog pasyvus laukimas nėra tiesiog stovėjimas šalia laukiant, kol kas nors atsitiks, bet, atvirkščiai, tai labai intensyvus situacijų skaitymas ir bandymas atspindėti to, kas vyksta *tarp eilučių*.

Be jau minėtų būdų, galima organizuoti pristatomojus renginius, dalinti skrajutes. Nepaisant to, daug svarbiau yra ne tik užmegzti pirmą kontaktą, bet taip pat ir jį išlaikyti bei tuo būdu įtraukti jaunimą į tolimesnį komunikacijos procesą.

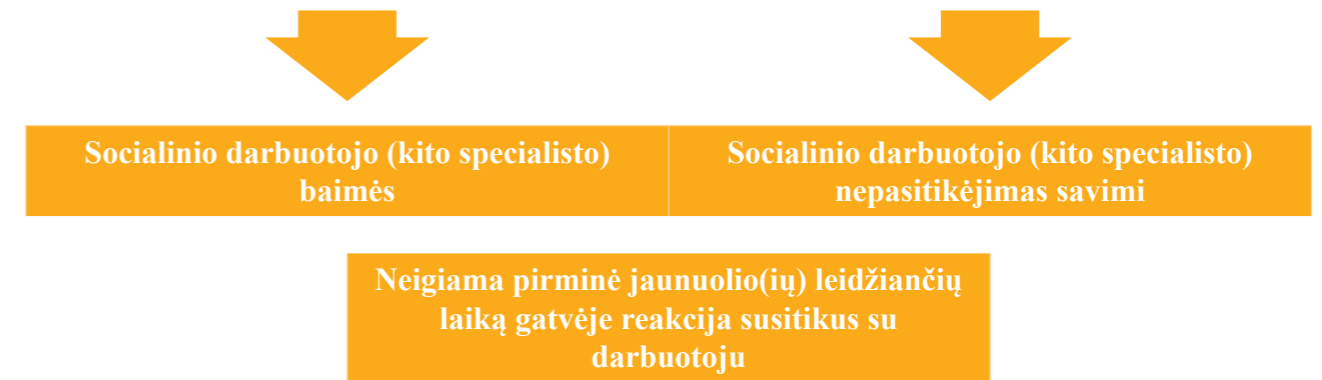
Įtraukimas į veiklą	Laisvės pasirinkimo suteikimas ir santykio kūrimas	Pozicijos užleidimas
<ul style="list-style-type: none"> aktyvaus laisvalaikio praleidimo siūlymas (krepšinis, futbolas) dalyvavimas workshop (kūrybinėse dirbtuvėse) savanorystės siūlymas (siūlymas savanoriauti teikiant paslaugas seneliams ir pan.) bendravimo siūlymas (siūlymas pasikalbėti) 	<ul style="list-style-type: none"> bendravimo pasirinkimo teikimas, t.y. suteikiama laisvė pasirinkti, ar asmuo pats nori būti kartu esant susidomėjimui, stipraus santykio mezgimas bendravimas per įstaigą, kuri jaunimui kelia pasitikėjimą 	<ul style="list-style-type: none"> bendravimas su jaunu kaip su tos teritorijos ekspertu, t.y. darbuotojas leidžia suprasti, kad jis yra tik klientas

Pav. 8 Jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, įtraukimo būdai

Šaltinis: sudaryta autorių

Jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, tolimesnė komunikacija gali būti vystoma įtraukiant jaunimą į tam tikrą veiklą, suteikiant laisvę rinktis ir kuriant santykį arba užleidžiant poziciją. Visais atvejais komunikacija su jaunu tiek pirminė, tiek ir antrinė nėra paprasta, reikalauja mezgančiojo kontaktą pasirošimo.

KONTAKTO SU JAUNUOLIU(IAIS) LEIDŽIANČIAIS LAIKĄ GATVĖJE NEUŽSIMEZGIMO PRIEŽASTYS

Pav. 9 Kontakto su jaunuoliu(iais) leidžiančiais laiką gatvėje neužmezgimo priežastys

Šaltinis: sudaryta autorių

4.5. INDIVIDUALUS DARBAS SU JAUNU ŽMOGUMI IR (AR) ŠEIMA

Individualaus darbo tikslas yra jauno žmogaus lydėjimas, padedant jam įveikti kasdienybėje kylančius iššūkius bei sunkumus.

Individualus darbas tai tęstinis ir tikslingas procesas, kurį sudaro atskiri susitikimai.

Tęstinis reiškia, kad jūs „sekate“ (nuoseklumo, ne kontrolės prasme), kas ir kaip vyksta jauno žmogaus gyvenime per ilgesnį laiką, ir siekiate jam padėti suvokti šį procesą. Įsiklausydami į jauno žmogaus galimybes, skatinate jį imtis veiksmų, kad tam tikrų sunkumų jo gyvenime sumažėtų arba išnyktų. Tikslingas procesas reiškia, kad viskas, ką sakote ar darote, nukreipta suteikti jaunam žmogui paramą, kai šis patiria sunkumų arba dilemų. Net jei kai kurie pokalbiai atrodo neformalūs ir kasdieniai, jaunimo darbuotojas bendrauja su jaunuoliais tikslingai. Pavyzdžiui, pokalbių tikslas gali būti stiprinti pasitikėjimą, pažinti jaunuolį, ieškoti galimybių perklausti apie tam tikras konkrečias temas ir pan.

Individualų darbą sudaro pokalbiai ir konsultavimas. Individualiais pokalbiais vadinamas jaunimo darbuotojo ir jauno žmogaus pokalbis. Pokalbiai yra tiltas santykiams kurti, jauno žmogaus situacijai suvokti ir, esant poreikiui, konsultuoti. Jie gali būti inicijuoti tiek jaunuolio, tiek darbuotojo. Konsultavimas irgi yra individualus pokalbis, bet jo centre – jauno žmogaus poreikiai, klausimai arba problemos. Abi pusės suvokia, kas yra konsultacijos objektas, kokia yra tema. Šiame pokalbyje jaunimo darbuotojas yra pasitikėjimą įgavęs asmuo, o jaunuolis – savo gyvenimo ir situacijos ekspertas. Kartu ir kaip lygiaverčiai partneriai jie ieško sprendimo ir naujų galimybių. Konsultavimas yra daugialypis ir sudėtingas procesas, kuriam reikia specialaus darbuotojo pasiruošimo. Konsultavimo mokomasi socialinio darbo, psichologijos studijų metu, podiplominėse studijose ar mokymo kursuose ir seminaruose. Nors pasaulyje egzistuoja įvairių konsultavimo mokyklų, kuriose akcentuojami skirtingi dalykai, tačiau bendri konsultavimo principai yra panašūs.

Darbo su Šiaulių ir Jelgavos miestų jaunimu gatvėje metodika grindžiama personalios pagalbos teikimo ir personalios veiklos organizavimo asmeniui (šeimai) modeliu. Modelio pritaikymas praktikoje vykdomas laikantis tam tikrų sistemingos veiklos etapų.

PRIEDAI

1. Personalios pagalbos teikimo ir personalios veiklos organizavimo asmeniui (šeimai) modelis (Priedas Nr. 6, 66 psl.).
2. Bendradarbiaujančių įstaigų, galinčių dirbti su jaunimu gatvėje tinklas (Priedas Nr. 7, 85 psl.).

4.6. DARBUI SU JAUNIMU GATVĖJE BENDRUOMENĖS ĮTRAUKIMO BŪDAI

Jaunimo ir su jaunimu dirbančių organizacijų atstovais gali būti aukštosios mokyklos, bendruomenės namai, bibliotekos, priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba, atviri jaunimo centrai ir atviros jaunimo erdvės, jaunimo darbo centrai, jaunimo informavimo centrai, jaunimo organizacijos, kariuomenė, kultūros centrai, meno (sporto) mokyklos, policija, studentų atstovybės, švietimo centrai, švietimo paslaugų centrai, ugdymo įstaigos, vaikų dienos centrai, verslo įmonės, vietos veiklos grupės, visuomenės sveikatos biurai ir tt.

Į darbo su jaunimu gatvėje procesą, bendruomenė įtraukiama pasitelkiant stebėsenos modelį. Į stebėseną bendruomenė įtraukiama tiesioginio kontakto būdu. Tiesioginis kontaktas – tai gatvėje su jaunimu dirbančio asmens tiesioginis pokalbis su į stebėseną įtraukta bendruomene (bendruomenės nariu).

Stebėseną skirstoma į:

1. **Aktyvią stebėseną.** Aktyvus bendradarbiavimas, kai vyksta aktyvus kontakto palaikymas (susitikimai, pasikalbėjimai, gyvi ar medijų pagalba ne mažiau nei kartą per mėnesį ir pagal poreikį, situaciją, epizodą, įvykį).
2. **Pasyvią stebėseną.** Pasyvus bendradarbiavimas, kai vyksta pasyvus kontakto palaikymas (susitikimai, pasikalbėjimai, gyvi ar medijų pagalba tik pagal poreikį, situaciją, epizodą, įvykį).

Pokalbio metu stebėtojai pateikiama aktyvaus / pasyvaus stebėjimo instrukcija ir paaiškinama koku principu stebėsenos modelis veikia.

Stebėsenos etapai:

- Bendra įstaigų, organizacijų, bendruomenių, bendrijų aplink „karštą tašką“ (jaunimo susirinkimų vieta) situacinė analizė.
- Įstaigų, organizacijų, bendruomenių, bendrijų aplink „karštą tašką“ (jaunimo susirinkimų vieta) tikslinė atranka pagal aktyvios ir pasyvios stebėsenos modelius.
- Tiesioginio kontakto užmezgimas pakviečiant pasirinktos įstaigos, bendruomenės, bendrijos aktyvius asmenis (asmeni) įsijungti į pagalbos gatvės jaunimui teikimą.
- Aktyviems asmenims (asmeniui) paaiškinama koks yra bendradarbiavimo tikslas bei koku principu bus veikama. Pateikiama veiklos instrukcija, paliekamas lankstinukas / bukletas su instrukcija bei kontaktais.

Bendruomenė įveiklinama ketvirtojo stebėsenos etapo metu, kuomet išrinktiems aktyviems asmenims (asmeniui), pateikiama veiklos instrukcija, paliekamas lankstinukas / bukletas su aiškiais veikimo nurodymais bei gatvės darbuotojo kontaktais.

Priklausomai nuo „karštame taške“ (jaunimo susirinkimų vieta) vykstančio įvykio, epizodo, pasirenkamas veikimo modelis. Stebėtojo veikla priklauso nuo jo paties stebimo ir įvardinto stebėsenos epizodo.

Kiekvieno stebėsenos epizodo metu, pasirenkamas atitinkamas veiklos metodas.

Didelės rizikos epizodai (didelė rizika jauno žmogaus gyvybei ar/ir fizinei sveikatai). Tai tokie epizodai kurių metu matyti, kad situacija kuri vyksta gatvės jaunimo aplinkoje yra nevaldoma ir/ar sunkiai valdoma bei kyla grėsmė jauno žmogaus gyvybei ir/ar sveikatai.

Veikla: stebėtojas skambina bendrosios pagalbos telefonu 112 bei praneša apie įvykį, situaciją. Pagal galimybę kuo skubiau praneša gatvės darbuotojui apie matytą įvykį, epizodą, situaciją. Gatvės darbuotojas pateikia tolimesnės veiklos instrukcijas jei to reikia.

Vidutinės rizikos epizodai (vidutinė rizika jauno žmogaus fizinei psichoemociinei sveikatai, socializacijai). Atviri, socialiai nekryptingi, socialiai nepriimtini epizodai kurių metu galima matyti, kad susiklosčiusi/besiklostanti situacija yra kenkėjiška jauno žmogaus asmenybei, socialinei veiklai. Matyti, kad gresia atskirtis, arba atskirtis jau yra vykdoma, matomas persekiojimas, vykdoma emocinė, psichinė, socialinė skriauda. Vykdomos atviros patyčios, jaunas žmogus yra atstumiamas, atskiriamas nuo jo įprastos veiklos, grupės, varžoma jo laisvė, yra išnaudojamas, ar yra verbuojamas. Gatvės jaunimo aplinkoje atsirado naujas asmuo (taip pat ir suaugęs), kurio veiksmai įvardijami kaip kenkėjiški keliantys pavojų kitiems jauniems žmonėms. Taip pat jei naujas asmuo nepriimamas į grupę bei patiria grėsmę emociiniam, psichiniam ir socialiniam saugumui.

Veikla: stebėtojas pagal galimybę kuo skubiau praneša gatvės darbuotojui apie matytą įvykį, epizodą, situaciją. Pagal galimybę inicijuoja kontaktą su jaunu žmogumi bei suteikia jam informaciją apie asmenį su kuriuo jis galėtų aptarti susiklosčiusią situaciją, sulaukti pagalbos.

Mažos rizikos epizodai (maža rizika jauno žmogaus fizinei psichoemociinei sveikatai, socializacijai). Uždari socialiai nekryptingi socialiai nepriimtini epizodai, kurių metu matomas netiesioginis asmens atstūmimas, išgūjimas iš bendruomenės, paslėptas ignoravimas, atskyrimas, išnaudojimas. Galima matyti, kad jaunas žmogus kuris įprastai lankėsi „karštame taške“ (jaunimo susirinkimų vieta), nebesilanko arba vaikšto atokiai, stebi kitų veiklas nuotolyje. Galima stebėti jauno žmogaus laikiną atsitraukimą nuo veiklos bei epizodinį sugrįžimą neaktyvaus (pasyvaus) veikėjo pozicijoje.

Veikla: stebėtojas pagal galimybę praneša gatvės darbuotojui apie matytą įvykį, epizodą. Esant galimybei, jaunam žmogui suteikia informaciją apie gatvės darbuotoją, nurodo jam gatvės darbuotojo kontaktus.

Pasyvus bendradarbiavimas yra ne mažiau svarbus. Metodinėje dalyje¹⁴ siūloma *žaidimo forma* įgyvendinti mokymus jaunimui ir su jaunimu dirbančioms organizacijoms, siekiant supažindinti

¹⁴ Tarpžinybinio bendradarbiavimo stiprinimas jaunimo politikos srityje (2014). Prieiga per: < https://jrd.lt/informacija-dirbantiems-su-jaunimu/metodiniai-leidiniai/el-biblioteka/leidinystaisyta_2014.10.07.pdf > [žr. 2021-07-30]

dalyvius su interesų atstovavimo specifika jaunimo politikos srityje; suteikti dalyviams praktinių įgūdžių kurti interesų atstovavimo kampanijas. Leidinyje metodai suskirstyti pagal temas: situacijos tyrimo / analizės metodai, jaunimo politikos, jaunimo galimybių ir dalyvavimo, bendradarbiavimo įgūdžiams ugdyti ir interesų atstovavimo įgūdžiams ugdyti skirti metodai. Iš viso leidinyje pateikti 24 metodai¹⁵.

Vienas iš žaidimų „Jauno žmogaus portretas“ gali būti žaidžiamas siekiant identifikuoti konkrečios teritorijos jauno žmogaus portretą. Žaidimo dalyviai surinkti iš įvairių jaunimą atstovaujančių įstaigų, pačio jaunimo. Žaidimo esmė yra analizuoti ir geriau pažinti jaunų žmonių socialinę grupę, aptarti visuomenės poveikį jaunų žmonių pasirinkimams ir norams. Žaidimo instrukcija pateikiama priede Nr. 9.

Žaidimas „Socialinis žemėlapis“ padės išanalizuoti įstaigų ir organizacijų veiklą konkrečioje teritorijoje, įvardinti galimus bendradarbiavimo partnerius, analizuoti egzistuojančias problemas. Žaidimo instrukcija pateikiama priede Nr. 10.

Papildantis, didesnėms grupėms įtraukti skirtas metodinis leidinys „Darbo su jaunimo grupėmis vadovas“¹⁶, kurio pateikiami žaidimai leis vieni kitus geriau pažinti, išjūdins dalyvius ir nuteiks bendradarbiavimui. Žaidimai, kurie gali būti naudojami įtraukiant bendruomenę ar užsiimant su jaunimu.

PRIEDAI

1. Bendruomenės įtraukimo į darbo su jaunimu gatvėje procesą pavyzdys (Priedas Nr. 8, 91 psl.).
2. Žaidimo „Jauno žmogaus portretas“ instrukcija (Priedas Nr. 9, 92 psl.).
3. Žaidimo „Socialinis žemėlapis“ instrukcija (Priedas Nr. 10, 93 psl.).

¹⁵ Tarpžinybinio bendradarbiavimo stiprinimas jaunimo politikos srityje (2014). Prieiga per: < https://jrd.lt/informacija-dirbantiems-su-jaunimu/metodiniai-leidiniai/el-biblioteka/leidinystaisyta_2014.10.07.pdf > [žr. 2021-07-30]

¹⁶ Darbo su jaunimo grupėmis vadovas (2013). Prieiga per: < http://www.3sektorius.lt/docs/Darbosujaunimogrupemisvadovas2013_2013-08-20_12_00_47.pdf > [žr. 2021-07-30]

4.7. METINIS PASLAUGŲ TEIKIMO PLANAS

Pagrindinis metinio plano tikslas – **mažinti jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, socialinę atskirtį ir didinti jo galimybes visaverčiai dalyvauti visuomenės gyvenime.**

Tikslinės grupės dydis: darbas su asmenų grupe (iki 30 asmenų), kuri renkasi konkrečioje teritorijoje. Pavyzdžiui, PC Saulės miestas ir PC „Pasąža“.

Darbai su atitinkama asmenų grupe rekomenduojama įdarbinti du darbuotojus visu etatu. Latvijoje rekomenduojama įdarbinti ir rusų kalbą mokančius darbuotojus.

Pagal didžiųjų miestų (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos) patirtį išlaidos vienai darbo vietai išlaikyti pilnu etatu kartu su kitomis darbai reikalingų priemonių įsigijimo išlaidomis per mėnesį sudaro 1478,40 Eur¹⁷. Iš to, planuojamas valandinis įkainis – 8,8 Eur (skaičiuojant 168 val./mėn.).

Gatvės jaunuolio ir jo šeimos psichinės sveikatos būklei įvertinti vidutiniškai numatoma organizuoti 3 susitikimus su psichologu. Vidutiniškai viena psichologo darbo valanda Šiauliuose kainuoja 25 Eur¹⁸.

Metinis paslaugų teikimo planas turi būti įgyvendinamas lygiagrečiai Šiauliuose ir Jelgavoje.

Uždaviniai tikslui pasiekti:

1 Uždavinys užmegzti santykius su sunkumų patiriančiu jaunimu, leidžiančiu laiką gatvėje, kuriam reikia pagalbos, palaikymo ir kuris negali dalyvauti ir (ar) nedalyvauja su jaunimu dirbančios organizacijos veikloje.

Numatomos pagrindinės veiklos, kurių metu būtų :

1.1.1. Esamos situacijos analizė. Nagrinėjant konkrečią jaunimo susibūrimo vietą, būtina atlikti savaitinę stebėseną, siekiant išsiaiškinti, kokiomis dienomis renkasi jaunimas (viso 40 val.). Stebėtojo funkcijai atlikti būtinas vienas darbuotojas. Dirbant pamainomis siūloma konkrečioje vietoje dirbti pamainomis nuo 13 val. iki 22 val. Planuojamas 8 val. darbo laikas. Nustačius konkretų jaunimo būriavimosi laiką, toliau apie 1 val. per dieną atliekamas stebėjimas. Viso per mėnesį planuojama 24 val.

1.1.2. Kontaktų su aplinkiniais verslais mezgimas. Atliekant vietos stebėseną lygiagrečiai galima būtų užmegzti kontaktus su aplink veikiančiais verslais. Tyrimas parodė, kad jaunimas linkęs būriuotis prie maitinimo įstaigų, laisvalaikio zonose. Veiklą numatoma atlikti per 5 val.

1.1.3. Pokalbių su jaunimo grupėmis organizavimas. Pokalbis su jaunimo grupe vykdomas tik atlikus savaitinę stebėseną, išsiaiškinus jaunimo tarpasmeninius santykius. Pokalbiams

¹⁷ <https://jrd.lt/jaunimo-politika/savivaldybese>

¹⁸ VšĮ Respublikinė Šiaulių ligoninė https://rsl.lrv.lt/uploads/rsl/documents/files/Mokamos%20paslaugos/ASPP_KAINYNAS.pdf (14 Eur); Šiaulių psichikos sveikatos centras – 35 Eur; VšĮ Šiaulių poliklinika - https://siauliupoliklinika.lt/Siuntiniai/kainynas/1_priedas.pdf (25 Eur).

su jaunimo grupėmis siūloma skirti po 1 val. per dieną arba iki 24 val. per mėnesį (tačiau jeigu, būtų matomas didelis susidomėjimas ir jaunimas norėtų išsikalbėti, galima būtų susitikimų-pasikalbėjimų organizuoti daugiau). Pokalbių metu rekomenduojama dalyvauti dviejų lyčių atstovams.

2 Uždavinys didinti jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, motyvaciją keistis ir kurti tvirtus, pagarbius, abipusiu pasitikėjimu grįstus santykius tarp jaunimo ir darbuotojo, vykdančio darbą su jaunimu gatvėje.

Uždavinio įgyvendinimui būtinos patalpos arba sutartis / susitarimai su organizacijomis, galinčiomis pasiūlyti vietas susitikimui.

Norint sustiprinti santykius su jaunimu, būtina rasti jaunimui patrauklią bendravimo formą. Paprasčiausias būdas yra laisvalaikio veiklos.

2.1.1. Aktyvaus laisvalaikio organizavimas. Šios veiklos metu galima organizuoti išvykas ir stovyklas, žygius, orientacines varžybas, įvairius stalo žaidimus, meninius užsiėmimus (pavyzdžiui, įvairūs vaidmenų pasirodymai). Grupiniai užsiėmimai rekomenduojami bent 2 kartus per mėnesį, o trukmė galėtų būti iki 3 val. Planuojama sudaryti 10 grupių po 3 asmenis. Viso numatoma skirti 60 val. per mėnesį arba 180 val. per ketvirtį.

2.1.2. Pasyvaus laisvalaikio organizavimas. Šios veiklos metu galima organizuoti video peržiūras, kulinarinius vakarus ir pokalbius prie arbatos). Grupiniai užsiėmimai rekomenduojami bent 2 kartus per mėnesį, o trukmė galėtų būti iki 3 val. Planuojama sudaryti 10 grupių po 3 asmenis. Viso numatoma skirti 60 val. per mėnesį arba 180 val. per ketvirtį.

3 Uždavinys padėti jaunimui, leidžiančiam laiką gatvėje, atkurti arba užmegzti ryšius su socialine aplinka, įgalinti jį naudotis įvairiomis savivaldybės teritorijoje jaunam žmogui teikiamomis paslaugomis.

Įgyvendinant uždavinį iki darbo su jaunimu būtina užmegzti santykius su jaunimą atstovaujančiomis įstaigomis. Pagal siūlomus bendruomenės įtraukimo būdus, kurie aprašyti poskyryje 4.7 būtina sudaryti bendradarbiavimo planą. Įstaigų tinklas, su kuriomis būtina užmegzti kontaktą, apžvelgiamas priede Nr. 8 (91 psl.).

3.1.1. Ryšio su jaunimą atstovaujančiomis organizacijomis užmezgimas ir palaikymas. Iki pirmo kontakto su jaunimu, būtina organizuoti susitikimus su jaunimą atstovaujančiomis įstaigomis (įstaigų tinklas pateikiamas 7 priede). Veiklos įgyvendinimo metu, socialiniai darbuotojai užmezga kontaktą su visomis jaunimo interesus atstovaujančiomis įstaigomis. Veiklos įgyvendinimui planuojama skirti apie 30 val. iš viso. Vėliau ryšio palaikymui skiriamas po 2 val. per mėnesį.

3.1.2. Jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, palydėjimas į jaunimą atstovaujančią įstaigą. Palydėjimai į jaunimą atstovaujančią įstaigą vykdomi priklausomai nuo individualios jauno asmens situacijos. Planuojama vienkartinė palydėjimo veikla, kuriai numatoma skirti apie 1 val. (Viso 30 asmenų – 30 val.).

3.1.3. Jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, atstovavimas įstaigoje. Sudarius personalinės pagalbos planą labai aiškūs tampa asmens poreikiai, todėl socialinis darbuotojas gebės atstovauti jaunimą įstaigoje. Planuojama vienkartinė atstovavimo veikla, kuriai numatoma skirti apie 1 val. (Viso 30 asmenų – 30 val.).

4 Uždavinys stiprinti jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, asmeninius ir tarpasmeninius, bendravimo gebėjimus jo aplinkoje.

Užmezgus kontaktą su asmeniu atliekamas individualus asmens ir pagal poreikius sudaromas šeimai pagalbos planas.

4.1.1. Individualus asmens vertinimas ir pagalbos plano sudarymas. Parengus individualaus darbo su asmeniu ir pagalbos planą bus sudarytos sąlygos stiprinti jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, asmeninius ir tarpasmeninius santykius. Vieno asmens individualus vertinimas ir pagalbos planas sudaro 3 val. (Viso 30 asmenų – 90 val.).

4.1.2. Individualus šeimos vertinimas ir pagalbos plano sudarymas. Parengus individualaus darbo su šeima ir pagalbos planą bus sudarytos sąlygos stiprinti jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, asmeninius ir tarpasmeninius santykius. Vieno asmens šeimos individualus vertinimas ir pagalbos planas sudaro 3 val. (Viso 30 asmenų – 90 val.).

4.1.3. Individualaus pagalbos plano aptarimas su asmeniu ir (ar) jo šeima. Sudarius individualų asmens ir šeimos planą vykdomas šio plano aptarimas su asmeniu ir (ar) jo šeima. Po 1 val. asmeniui ir (ar) šeimai.

5 Uždavinys suteikti informaciją, organizuoti ir įgyvendinti veiklas, padedančias didinti jaunimo sąmoningumą nusikalstamo elgesio, tabako, alkoholio, narkotinių ar kitų psichotropinių medžiagų vartojimo klausimais.

5.1.1. Paskatinti jaunimą dalyvauti prevencinėse, pilietiškumą ir savanorystę skatinančiose veiklose. Gatvės darbuotojai renka informaciją apie renginius jaunimo sąmoningumą nusikalstamo elgesio, tabako, alkoholio, narkotinių ar kitų psichotropinių medžiagų vartojimo klausimais ir kviečia jaunimą dalyvauti juose. Numatoma skirti 1 val. per mėnesį.

6 Uždavinys tarpininkauti tarp jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, ir valstybės bei savivaldybių institucijų, įstaigų ir (ar) organizacijų, atstovauti jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, interesams, sprendžiant klausimus, kurie susiję su jo gyvenimo kokybės gerinimu.

6.1.1. Susitikimas su jaunimo politikos formuotojais, įsitraukimas į politikos formuotojų grupę ir dalyvavimas posėdžiuose. Socialiniai darbuotojai susitinka su vietos jaunimo politikos formuotojais. Aptarti galimybę įtraukti socialinius darbuotojus į jaunimo politikos formavimo grupes. Dalyvauti jaunimo politikos formavimo posėdžiuose. Veiklai numatoma skirti 3 val. per ketvirtį.

6.1.2. Bendradarbiavimas su Jelgavos / Šiaulių miesto specialistais darbo su jaunimu gatvėje įgyvendinimo klausimais. Numatoma vieną kartą per savaitę keistis informacija apie darbo su jaunimu gatvėje patirtį (pavyzdžiui, penktadieniais apsikeičiant pagalbos jaunimui plano įgyvendinimo situacija). Veiklai numatoma skirti 12 val. per ketvirtį.

6.1.3. Tarptautinių partnerių paieška dalyvaujant tarptautiniuose jaunimo darbuotojų mokymuose ir tarptautinėse interneto platformose. Siekiant įgyti naujų žinių ir patirties, socialiniai darbuotojai ir kiti darbuotojai kartą per mėnesį ieško informacijos apie galimybes dalyvauti mokymuose ir tarptautinėse interneto platformose (pavyzdžiui, tarptautinis gatvės darbuotojų tinklas „Dynamo“). Numatoma kartą per savaitę skirti po vieną valandą tarptautinių partnerių paieškai. Veiklai numatoma skirti 12 val. per ketvirtį.

Detalus metinis paslaugų teikimo planas pateikiamas priede Nr. 11, 94 psl.

5. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS METODIKOS ATNAUJINIMUI

Pagrindinės darbo išvados:

1. Lietuvoje ir Latvijoje darbas su jaunimu gatvėje nėra labai paplitęs ir aktyviau plėtojamas tik Vilniuje ir Rygoje.
2. Lietuvoje darbas su jaunimu gatvėje reglamentuojamas teisės aktu, o Latvijoje panašaus dokumento nėra, todėl darbui pasinaudojama Lietuvoje galiojančia teisine baze.
3. Šiauliuose ir Jelgavoje darbas su gatvės jaunimu nėra vykdomas, todėl metodika rengiama atsižvelgiant į kitų miestų patirtį.
4. Atlikus Šiaulių ir Jelgavos miestų gatvės jaunimo būriavimosi vietų analizę paaiškėjo, kad jaunimas dažniausiai renkasi prekybos centruose, daugiabučių namų teritorijose, apleistose teritorijose. Gatvės jaunimo amžius svyruoja nuo 10 iki 18 metų, jų grupelės būna įvairaus dydžio, aprangos ir bendravimo stilius gana panašus (vyraujančių subkultūrų nėra).
5. Darbui su jaunimu gatvėje Šiaulių ir Jelgavos mieste parengta metodika, kuri apima pagalbą socialiniams darbuotojams, analizuojant aplinką, užmezgant pokalbį su jaunimo grupėmis, atliekant individualų asmens ir šeimos vertinimą, sudarant pagalbos planą. Taip pat išanalizuotas dirbančių su jaunimu įstaigų tinklas ir pasiūlyti bendradarbiavimo būdai.
6. Darbas parengtas pagal rengimo metu viešai prieinamą informaciją, papildomai gautus duomenis.

Rekomendacijos metodikos atnaujinimui:

1. Metodika parengta pagal rengimo metu galiojančius teisės aktus. Teisės aktams pasikeitus, metodika turi būti peržiūrima. Rekomenduojama darbą su gatvės jaunimu reglamentuojančius teisės aktus peržiūrėti kartą per ketvirtį.
2. Metodika apima metinį veiklų planą. Veiklų planas teikiamas siūlymo forma. Veiklų vykdymo metu veiklų įgyvendinimo trukmės gali būti keičiamos arba tam tikrų veiklų atsisakoma. Rekomenduojama darbą su jaunimu gatvėje vykdyti nuosekliai pagal sudarytą mėnesinį planą, skiriant nurodytus žmogiškuosius ir finansinius išteklius.

6. PRIEDAI

1 PRIEDAS ŠIAULIŲ MIESTO SPECIALISTŲ APKLAUSOS ATSAKYMAI

Klausimai	Atsakymai		
	Šiaulių miesto savivaldybės administracijos darbuotojas	Globos namų socialinis darbuotojas	Šiaulių miesto savivaldybės administracijos darbuotojas
Kur renkasi socialinės rizikos jaunimas Šiauliuose mieste?			
Vieta Nr. 1	PC Saulės miestas (Tilžės g. 109, Šiauliai)	PC Saulės miestas	PC Saulės miestas
Vieta Nr. 2	PC Akropolis (Aido g. 8, Šiauliai)	PC Akropolis	PC Akropolis
Vieta Nr. 3	Beržynėlio parkas (pietiniame miesto raj.) (Dainų g. 30, Šiauliai)	Beržynėlio parkas	
Vieta Nr. 4			Automobilių stovėjimo aikštelės pietinėje miesto dalyje (prie teniso kortų) (Gardino g. 8, Šiauliai)
Vieta Nr. 5			Salduvės piliakalnis (55.92962, 23.35828)
Vieta Nr. 6			Draugystės prospektas (prie geležinkelio stoties) (Draugystės pr. 2, Šiauliai)
Vieta Nr. 7			Miesto bulvaras (prie Kazino) (Vilniaus g. 220, Šiauliai)
Vieta Nr. 8			Talkšos ežeras (55.93258, 23.33675)
Kokio dydžio grupelės ir kokio amžiaus jaunimas buriasi į grupes?			
Vieta Nr. 1	Nedidelės grupelės; 11-18 metų amžiaus jaunimas	13-18 metų amžiaus jaunimas ir vyresni	-
Vieta Nr. 2		13-18 metų amžiaus jaunimas ir vyresni	
Vieta Nr. 3		13-18 metų amžiaus jaunimas ir vyresni	
Vieta Nr. 4			
Vieta Nr. 5			
Vieta Nr. 6			
Vieta Nr. 7			
Kokiomis valandomis renkasi jaunimas?			
Vieta Nr. 1	Popietinėmis, iki vakaro	Nuo 8 val. iki 23 val.	-
Vieta Nr. 2		Nuo 8 val. iki 22 val.	
Vieta Nr. 3		Nėra žinoma, dažniausiai dienos, vakaro valandomis	
Jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, aplinka, kultūra, bendravimo būdai.	-	Prekybos ir pramogų centruose dažnai renkasi socialinės rizikos asmenys iš visų miesto rajonų, Beržynėlio parke dažniau pastebimi pietinio miesto rajono paaugliai. Svaigalų ir narkotinių medžiagų įsigijimas pastebimas prekybos ir pramogų centruose. Miesto pėsčiųjų bulvare stebimi riedlentinių grupės susibūrimai, apie kitas jaunimo laisvalaikio grupes informacijos nėra. Verbalinį bendravimą atspindi slengo vartojimas, apie kitus kalbos ypatumus bei neverbalinį bendravimą informacijos nėra.	Vyraujančios subkultūros susibūrimo vietose nestebima.

Klausimai	Atsakymai		
	Šiaulių miesto savivaldybės administracijos darbuotojas	Globos namų socialinis darbuotojas	Šiaulių miesto savivaldybės administracijos darbuotojas
Kita Jūsų nuomone svarbi informacija jaunimo tyrimui.	Jaunimas slepia ir nesidalina informacija tik galime nuspėti. Pas mus tokio jaunimo yra apie 3-4 asmenys nuo 11m. amžiaus. 2 riedlentinkai, kiti rūko elektronines cigaretes, 1 kaip įtariame gali ir perparduoti elektronines cigaretes.	Prekybos ir pramogų centrai atviri visą dieną, bet kokiomis oro sąlygomis, todėl yra populiarī vieta paauglių tarpe, kurie nelanko mokymo įstaigų, o pamokų metu lankosi didžiuosiuose PC.	Ganėtinai nesaugūs rajonai yra Zokniai, Rėkyva, Lieporiai, Gegužiai, Centras

2 PRIEDAS JELGAVOS MIESTO SPECIALISTO APKLAUSOS ATSAKYMAI

Kur renkasi socialinės rizikos jaunimas Jelgavos mieste?	
Vieta Nr. 1	Prekybos centras „Pasāža“, įskaitant pėsčiųjų gatvę (Driksas gatvė 4, Jelgava)
Vieta Nr. 2	Daugiabučių kiemai (Pasta gatvė, Jelgava)
Vieta Nr. 3	Daugiabučių namų kiemai ir viešojo transporto stotelės (Satiksmes gatvė 51, 53, 59, Jelgava)
Vieta Nr. 4	Prekybos centro „Annas namas“ teritorija (Dobelės plentas, Jelgava)
Vieta Nr. 5	Daugiabučių kiemai (Aspazijas gatvė, Jelgava)
Vieta Nr. 6	Daugiabučių namų kiemai ir viešojo transporto stotelės prekybos centrų „Pėrnava“ ir „Rio“ rajone (Pėrnavas gatvė, Jelgava)
Vieta Nr. 7	Daugiabučių kiemai ir viešojo transporto stotelės, sporto aikštėlė (Loka maģistrāle, Jelgava)
Vieta Nr. 8	Daugiabučių kiemai (Vecais ceļš rajonas, Jelgava)
Vieta Nr. 9	Daugiabučių kiemai (Paula Lejiņa gatvė, Jelgava)
Vieta Nr. 10	Sporto halės zona (Rīgas gatvė 1, Jelgava)
Vieta Nr. 11	Daugiabučių kiemai (Pumpura gatvė, Jelgava)
Vieta Nr. 12	Mokyklos teritorija ir Žiemgalos olimpinio centro (ZOC) teritorija (Akmeņų gatvė, Jelgava)
Vieta Nr. 13	Prekybos centras „Valdeka“ (Rīgas gatvė 11A, Jelgava)
Vieta Nr. 14	Valdeko pilis ir jos parko teritorija (Rīgas gatvė 22, Jelgava)
Vieta Nr. 15	Uzvaro parkas (Lapskalna gatvė 14, Jelgava)
Vieta Nr. 16	Aktyvaus poilsio zona ir jos apylinkės (Dobelės plentas 100, Jelgava)
Vieta Nr. 17	Makaronų sala 1, Jelgava
Vieta Nr. 18	Vaiķų žaidimų aikštėlė (Lielā gatvė 15, Jelgava)
Vieta Nr. 19	Daugiabučių kiemai (Puķu gatvė 5, Jelgava)
Vieta Nr. 20	Nebaigtas statyti naujas pastatas (Ausmas gatvė 17, Jelgava)
Vieta Nr. 21	Gatvės gale prie Driksos upės (Palīdzības gatvė 11, Jelgava)
Vieta Nr. 22	Sporto aikštėlė (Sarmas gatvė 2, Jelgava)
Vieta Nr. 23	Šalia buvusio kalėjimo Pārlielupėje (Austrumu gatvė, Jelgava)
Vieta Nr. 24	Kiemas (Garozas gatvė, Jelgava)
Vieta Nr. 25	Jelgavos oro uosto atimta teritorija (Jelgava)
Vieta Nr. 26	Prie „Gulbja“ tvenkinys (Zvejnieku gatvė, Jelgava)
Kokio dydžio grupelės ir kokio amžiaus jaunimas buriasi į grupes?	
Vieta Nr. 1 – 26	Tokių statistinių duomenų nėra, tačiau paprastai tai yra 3–20 jaunų žmonių grupės. Kiekvienoje susibūrimo vietoje grupės amžius paprastai svyruoja nuo 10 metų iki pilnametystės. Remiantis Jelgavos savivaldybės administracijos Savivaldybės policijos tarnybos duomenimis, sunku nustatyti jaunimo susibūrusių grupių dydį, nes kiekvienoje situacijoje jis skiriasi. Paprastai tai yra 2-10 žmonių grupės. Amžius taip pat labai skiriasi ir svyruoja nuo 12 iki 20 metų.
Kokiomis valandomis renkasi jaunimas?	
Vieta Nr. 1 – 26	Paprastai susitikimo valandos yra nuo vidurdienio iki sutemų. Nors Jelgavos vietos savivaldybės policijos biuras informuoja, kad tokius duomenis surinkti yra gana sunku, dėl to, kad žinant tam tikrą laiką konkrečiais adresais, policija skiria daugiau dėmesio. Ir daugeliu atvejų tai yra priežastis, kodėl jaunuoliai keičia savo susibūrimo vietą, kai tik tam tikrą laiką intensyviai tiriama vieta.
Jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, aplinka, kultūra, bendravimo būdai.	Vietose Nr.6–Nr.12 paprastai susitinka jaunų žmonių, kalbančių rusiškai. Arčiau miesto centro, kur susitinka jaunimas, yra daug čigonų ir rusakalbių jaunuolių. Beveik visose vietose reguliariai susitinkama su socialinės rizikos grupių žmonėmis. Beveik visi jauni žmonės turi tą patį drabužių stilių, tačiau turi tam tikrų skirtumų. Riedlentinkai susitinka vietoje Nr.10 – yra riedlenčių parkas, o kitur – retai. Kiekvienoje vietoje yra „gauja“, tačiau dažniausiai jie yra draugiški, išskyrus kai kurias išimtis, kai rusakalbiai sutinka latviškai kalbančius jaunos žmones, kurie nėra „gaujos“.

Kita Jūsų nuomone svarbi informacija jaunimo tyrimui.	<p>Jaunimo susibūrimo vietos keičiasi ir kartas nuo karto atsiranda naujų specifinių vietų, o tai tikriausiai susiję su jaunų žmonių, gyvenančių toje konkrečioje vietoje, skaičiaus augimu. Ir jei grupėje dominuoja vaikai su delinkventiniu elgesiu, tokios grupės pradeda burtis tų konkrečių vietų kiemuose. Kitas veiksnys, turintis įtakos susibūrimo vietoms Jelgavos mieste, yra didelis vaizdo stebėjimo kamerų skaičius. Jaunimas žino, kur yra tos kameros, ir vengia susirinkti tokiose vietose.</p> <p>Kaip minėta aukščiau, susibūrimo vietos keičiasi, o Jelgavos vietos Savivaldybės policijos biuras bando jas identifikuoti ir tikrinti, įskaitant reguliarius reidus, kurie yra tiesiogiai susiję su jaunimo ir vaikų teisės pažeidimų prevencija.</p> <p>Remiantis ankstesne patirtimi, „gaujos“, kuriose jaunuoliai buriasi, formuojasi pagal kelis principus ir dažnai yra maišomos – vienas iš labiausiai paplitusių gaujų formavimo principų yra šeimos ryšiai – broliai, seserys, pusbroliai, pusbroliai ir kt. principas būdingas šeimoms, kuriose yra daug vaikų ir (arba) čigonų, kur jaunimas netgi vadina vienas kitą giminingais vardais – bračka, bro ir kt., taip pat savo grupę vadina „bratva“.</p> <p>Kitas principas, pagal kurį formuojamos „gaujos“, yra gyvenamoji vieta arba priklausymas tam tikrai kaimynystei, gatvei ar pastatui, ir į šiuos veiksnius taip pat atsižvelgiama siekiant nustatyti „gaują“.</p> <p>Kitas principas – bendri interesai ir laisvalaikis. Dažnai čigonai, tose vietose, kur jie yra mažuma, tapatina save su rusais/slavais - tinkamai apsirengia, kalbasi tarpusavyje rusiškai. Anot čigonų, jie taip elgiasi, nes rusai taip pat yra mažuma ir tada jiems labiau patinka atstovauti mažumos visuomenės daliai.</p>
---	---

3 PRIEDAS INTERVIU SU GATVĖS JAUNIMĄ PC SAULĖS MIESTAS STEBĖJUSIU EKSPERTU

2021 metų rugpjūčio mėn. 16 dieną atliktas vizualinis tyrimas, kurio metu ekspertas stebėjo gatvės jaunimą PC Saulės miestas, Tilžės g. 109, Šiauliai, siekiant išsiaiškinti, kokiose konkrečiai vietose renkasi jaunimas.

Ekspertas yra Šiaulių miesto gyventojas, todėl papildomai buvo paprašyta papasakoti bendrai apie gatvės jaunimo situaciją Šiaulių mieste.

1. Klausimas: *Kur konkrečiai renkasi jaunimas PC Saulės miestas?*
2. Atsakymas: *Teritorijoje esančioje autobusų stotyje, prie restorano Hesburger, viršutiniame aukšte prie kavinės.*
3. Klausimas: *Kokio amžiaus jaunimas renkasi?*
4. Atsakymas: *10-18 metų amžiaus.*
5. Klausimas: *Kokio dydžio jaunimo grupės?*
6. Atsakymas: *4-5 asmenys.*
7. Klausimas: *Kur paprastai renkasi gatvės jaunimas PC Akropolis?*
8. Atsakymas: *laisvalaikio zonoje, kur yra boulingas ir kino salė.*
9. Klausimas: *Kokio amžiaus jaunimas renkasi?*
10. Atsakymas: *10-18 metų amžiaus.*
11. Klausimas: *Kokio dydžio grupės?*
12. Atsakymas: *4-5 asmenys.*
13. Klausimas: *Kur paprastai renkasi gatvės jaunimas Beržynėlio parke?*
14. Atsakymas: *jaunimas renkasi krepšinio aikštelėje arba ant suoliukų.*
15. Klausimas: *Kur dar paprastai renkasi gatvės jaunimas?*

Atsakymas: *jaunimas renkasi kavinėje prie Salduvės piliakalnio, prie Talkšos ežero paminklo „Šiaulių lapė“. Pavienės grupelės renkasi daugiabučių namų kiemuose, tačiau norint nustatyti tikslias vietas būtina viešinti informaciją apie gatvės darbuotojų veiklą ir rinkti duomenis iš vietos bendruomenių.*

4 PRIEDAS ESAMOS SITUACIJOS APRAŠYMO PAVYZDYS

1. VEIKIANČIŲ ORGANIZACIJŲ, ĮSTAIGŲ PASIŪLA VAIKAMS, JAUNIMUI IR ŠEIMAI

NVO/ neformaliosios grupės (identifikuoti veikiančias nevyriausybinės organizacijas, jų teikiamas paslaugas, kiek jaunų žmonių dalyvauja tų organizacijų veikloje ir pan.).

Švietimas (surinkti informaciją ir aprašyti veikiančias švietimo įstaigas (darželiai, mokyklos) ir jų siūlomoms neformaliojo ugdymosi paslaugoms jaunimui).

Sveikata (veikiantys medicinos punktai ir kitos gydymo įstaigos).

Bažnyčia (veikiančios prie bažnyčios organizacijos, jų teikiamos paslaugos jaunimui).

Laisvalaikis ir kultūra (identifikuoti ir aprašyti įstaigas, organizacijas ir jų teikiamas paslaugas jaunimui).

2. SOCIALINĖ APLINKA

Demografinė situacija (surinkti kuo tikslesnę informaciją apie konkrečios vietovės demografinę situaciją).

Susisiekimas (surinkti informaciją apie susisiekimo galimybes konkrečioje vietovėje).

Veikiančios verslo įmonės (surinkti informaciją apie veikiančias toje vietovėje verslo įmones, jų teikiamas paslaugas).

3. ŽMOGIŠKIEJI IŠTEKLIAI (identifikuoti visus asmenis, vienaip ar kitaip dirbančius su jaunais žmonėmis ir įvardyti sritis, kuriose jie veikia).

5 PRIEDAS IŠĖJIMO Į GATVĘ PROTOKOLAS

DATA:

DARBUOTOJAI:

APLANKYTOS VIETOS:

Vieta	Laikas	Žmonių skaičius

Susitikimai su jaunimu:

Chebra / jaunuolis:							
Bendras žmonių skaičius:	Merginos		Vaikiniai				
Laikas: (nuo iki)				Vieta:			
Amžius	Apie 14 metų		Apie 15 metų		Apie 16 metų		Apie 17 metų:
Susitikimo metu aptartos temos							

Susitikimo, pokalbių ir veiksmų istorija: (pildyti visus svarbius dienos įvykius)	Svarbu atkreipti dėmesį: (atvejai, galimos rizikos, sunkumai)

6 PRIEDAS INDIVIDUALUS DARBAS SU ASMENIU (ŠEIMA)

PERSONALIOS PAGALBOS TEIKIMO IR PERSONALIOS VEIKLOS ORGANIZAVIMO ASMENIUI (ŠEIMAI) MODELIS

Darbo su Šiaulių ir Jelgavos miestų jaunimu gatvėje metodika grindžiama personalios pagalbos teikimo ir personalios veiklos organizavimo asmeniui (šeimai) modeliu. Modelio pritaikymas praktikoje vykdomas laikantis tam tikrų sistemingos veiklos etapų.

Personalios pagalbos teikimo ir personalios veiklos organizavimo asmeniui (šeimai) modelio praktinio pritaikymo etapai

- Kontakto užmezgimas su asmeniu, asmenų grupe (1 žingsnis);
- Biopsichosocialinė asmens situacijos analizė (2 žingsnis);
- Asmens socializacijos, integracijos planas (3 žingsnis);
- Personalios pagalbos teikimo ir personalios veiklos organizavimo sutartis (4 žingsnis);
- Personalios pagalbos teikimo, personalios veiklos organizavimo kortelė (5 žingsnis);
- Norų (siekų) įgyvendinimo planas (6 žingsnis);
- Biopsichosocialinė šeimos (šeimos nario) situacijos analizė (7 žingsnis);
- Personalios pagalbos teikimo ir personalios veiklos organizavimo šeimai (šeimos nariui) sutartis (8 žingsnis).

PERSONALIOS PAGALBOS TEIKIMO IR PERSONALIOS VEIKLOS ORGANIZAVIMO ASMENIUI (ŠEIMAI) DETALUSIS PLANAS

1. Pirminiame personalios pagalbos teikimo ir personalios veiklos organizavimo asmeniui etape užmezgamas kontaktas su asmeniu ar asmenų grupe, „**Kontakto užmezgimas su asmeniu, asmenų grupe**“ (1 žingsnis). Kontaktas su asmeniu, asmenų grupe užmezgamas jaunimo lankymosi, susibūrimų, vietose. Kontaktą užmezgti su asmeniu, asmenų grupe gali psichologas, socialinis darbuotojas, pedagogas, kitas specialistas turintis tam reikalingą kompetenciją ir žinių kaip bendraujama su gatvėje laiką leidžiančiu jaunimu.

Svarbiausia pirminio pokalbio sąlyga – saugi aplinka (saugi fizinė aplinka, saugi psichoemocinė aplinka, saugi socialinė aplinka). Už pokalbį atsakingas asmuo įvertina aplinkos pokalbiui pradėti tinkamumą bei pradeda pokalbį laikydamasis pagrindinių pokalbio dinamikos principų.

Pagrindiniai pokalbio dinamikos principai:

- sukurti pasitikėjimu grįstus santykius (pokalbis atviras, nuoširdus domėjimasis aplinka, situacija);

- sukurti konfidencialumu grįstus santykius (negalima įrašinėti, užsirašinėti, protokoluoti, filmuoti, fotografuoti);
 - sukurti pagarbiu bendravimu grįstus santykius (kalbantysis(ieji) neteisiami ir jiems nenurodinėjama kaip „derėtų“ elgtis, atsiribojama nuo bet kokio vertinimo);
 - atpažinti tikruosius jauno žmogaus poreikius (neturėti išankstinių nuostatų, išgirsti pasakojimo detales, neskubėti siūlyti pagalbos);
 - apsaugoti nuo perdėtų asmens/aplinkos lūkesčių dėl „teisingo“ gyvenimo būdo (nevertinti, nekritikuoti, nenurodinėti, išlikti orių, diplomatiškų).
2. Vėlesniame personalios pagalbos teikimo ir personalios veiklos organizavimo asmeniui etape atliekama „**Biopsichosocialinė asmens situacijos analizė**“ (2 žingsnis). Biopsichosocialinė asmens situacijos įvertinimas būtinas, kad būtų nustatytas poreikis asmens personalizuoto pagalbos ir personalizuoto veiklos plano sudarymui. Biopsichosocialinė asmens situacijos analizė vykdoma tik individualiaja bendravimo su asmeniu forma. Analizė gali būti atliekama jaunimo buvimo vietoje, institucijoje, įstaigoje, organizacijoje. Svarbiausia – asmens savanoriškas sutikimas tęsti bendravimą, sutikimas teikti informaciją, priimti pagalbą. Biopsichosocialinę asmens situacijos analizę atlieka psichologas arba/ir socialinis darbuotojas, specialistai konsultuojasi tarpusavyje.
 3. Toliau tęsiant personalios pagalbos teikimą ir personalios veiklos organizavimą asmeniui bei išsiaiškinus kokius sunkumus, problemas asmuo patiria, kokius rūpesčius išsako, kokias įvardina problemas, sudaromas „**Asmens socializacijos, integracijos planas**“ (3 žingsnis). Planas sudaromas kiekvienam asmeniui personaliai siekiant ilgalaikės jo socializacijos ir kryptingos integracijos perspektyvos. Planą sudaro psichologas arba/ir socialinis darbuotojas, specialistai konsultuojasi tarpusavyje.
 4. Personalios pagalbos teikimas ir personalios veiklos organizavimas asmeniui tvirtinamas tarpasmeniniu pagalbą teikiančio ir pagalbą priimančio susitarimu. Atlikus asmens psichosocialinį įvertinimą, sudaroma „**Personalios pagalbos teikimo ir personalios veiklos organizavimo sutartis** (4 žingsnis). Sutartis reikalinga pagalbos teikėjams kaip tarpasmeninio komunikavimo dokumentas padedantis įforminti pagalbos asmeniui teikimo ir veiklos organizavimo susitarimus. Pagalbą gaunančiam asmeniui sutartis reikalinga kaip atsakomybę už tarpasmeninį pagalbos procesą stiprinantis veiksnys, kryptingą veikimą skatinanti priemonė. Sutartį su asmeniu sudaro socialinis darbuotojas, psichologas, kitas specialistas turintis tam reikalingą kompetenciją ir žinių kaip bendraujama su gatvėje laiką leidžiančiu jaunimu.
 5. Personalios pagalbos teikimą ir personalios veiklos organizavimą asmeniui dar labiau sutvirtina „**Personalios pagalbos teikimo, personalios veiklos organizavimo kortelė**“ (5 žingsnis).

Kortelė suteikia asmeninio ir socialinio asmens identiteto prasmę ir svarbą bei yra asmens socializacijos ir integracijos stebėsenos priemonė. Kortelę užveda socialinis darbuotojas, psichologas, kitas specialistas turintis tam reikalingą kompetenciją ir žinių kaip bendraujama su gatvėje laiką leidžiančiu jaunu.

6. Galutinis personalios pagalbos teikimo ir personalios veiklos organizavimo asmeniui etapas - „**Norų (siekių) įgyvendinimo planas**“ (6 žingsnis). Planas pildomas/koreguojamas pagal poreikį (pagal asmens socializacijos ir integracijos kaitos dinaminį procesą). Planas sudaromas kartu su asmeniu (jaunu žmogumi), plano korekcijas, papildymus atlieka ir plano eigą (sėkmes, nesėkmes) vertina psichologas kartu su socialiniu darbuotoju, kitu specialistu turinčiu tam reikalingą kompetenciją ir žinių kaip bendraujama su gatvėje laiką leidžiančiu jaunu.

Darbas su šeima

Personalios pagalbos ir veiklos planas šeimai (šeimos nariui), sudaromas pagal poreikį ir laikantis anksčiau šiame leidinyje paminėtų pagalbos teikimo principų. Laikomasi visų šiame leidinyje aptartų rekomendacijų bei pagal galimybę ir poreikį atstovaujami šeimos (šeimos nario) interesai. Pagalba gali būti vykdoma epizodiškai, gali būti teikiama trumpalaikė ir/ar ilgalaikė, pagalba, į pagalbos procesą įtraukiant reikalingus specialistus, institucijas, kitus pagalbos teikėjus.

Būtinios pagalbos šeimos nariui teikimo sąlygos:

- Šeimos nario įtraukimas į pagalbą ir veiklos procesą derinamas su pirminiu pagalbos gavėju (jaunu žmogumi).
 - Jeigu jaunas žmogus, kuriam teikiama pagalba neišsako poreikio teikti pagalbą šeimai (šeimos nariui) arba atsisako į pagalbą procesą įtraukti šeimą (šeimos narį), laikomasi susitarimo pagalbą teikti tik pirminės pagalbos gavėjui (jaunam žmogui).
 - Jeigu pagalbos proceso metu jaunas žmogus išsako poreikį dėl pagalbos šeimai (šeimos nariui) teikimo, pagalba turi būti pradėta teikti kuo greičiau, arba pagal pagalbos teikėjo galimybes;
 - Jeigu pagalbos proceso šeimai (šeimos nariui) metu jaunas žmogus nurodo nepalankiai susiklosčiusias aplinkybes galinčias pakenkti jam kaip pirminiam pagalbos gavėjui, su pagalbą gaunančia šeima (šeimos nariu), turi įvykti pokalbis ir pagalba gali būti nutraukta arba koreguojama.
 - Esant pagalbos teikimo šeimai (šeimos nariui) nesuderinamumui, atsiradus papildomoms nenumatytoms aplinkybėms kurios gali pakenkti pirminiam pagalbos gavėjui (jaunam žmogui), gali būti imamasi būtinųjų apsaugos priemonių (pranešimas medicinos darbuotojams, pareigūnams ir kt.).
7. Personalios pagalbos teikimas ir personalios veiklos organizavimas šeimai (šeimos nariui) vykdomas pagal poreikį ir pagal galimybes - „**Biopsichosocialinė šeimos (šeimos**

nario) situacijos analizė“ (7 žingsnis). Biopsichosocialinė šeimos (šeimos nario) situacijos analizė atliekama tik tuo atveju, kai šeimos narys pats išsako ir/ar geranoriškai priima siūlomą pagalbą (mama, tėtis, sesė, brolis). Biopsichosocialinę asmens situacijos analizę atlieka psichologas arba/ir socialinis darbuotojas, specialistai konsultuojasi tarpusavyje.

8. Personalios pagalbos teikimas ir personalios veiklos organizavimas šeimai (šeimos nariui) užtvirtinamas sudarant tarpasmeninę pagalbos teikėjo ir pagalbos gavėjo sutartį. Ši „**Personalios pagalbos ir personalios veiklos šeimai (šeimos nariui) sutartis**“ (8 žingsnis), yra svarbus tarpasmeninį įsipareigojimą užtvirtinantis dokumentas. Sutartį su šeima (šeimos nariu) sudaro socialinis darbuotojas, psichologas, kitas specialistas turintis tam reikalingą kompetenciją ir žinių kaip bendraujama su gatvėje laiką leidžiančiu jaunu.

KONTAKTO UŽMEZGIMAS SU ASMENIU, ASMENŲ GRUPE POKALBIO PROTOKOLAS

PIRMASIS POKALBIS – POKALBIO MODELIS (1)

Kai kalbama su gatvėje laiką leidžiančiu jaunimu, jaunimo aplinkoje (gatvėje)

- Pasisveikinimas, prisistatymas (pasakyti savo vardą (privaloma), profesijos, darbo vietos įvardinimas (pagal situaciją ir poreikį));
- Jei nėra akivaizdu ką asmuo (grupė) veikia, pasidomėti kokia veikla asmuo (grupė) užsiima šiuo metu;
- Jei matoma (arba sužinoma), ką asmuo, grupė veikia šiuo metu – pasikalbėti apie tos veiklos naudingumą, žalingumą;
- Pasidomėjimas kaip dažnai asmuo (grupė) čia leidžia laiką, kodėl? kaip senai čia renkasi?;
- Pasidomėjimas kiek paprastai toje vietoje jaunimo susirenka?;
- Pasidomėjimas ką dar asmuo (grupė) veikia kitomis dienomis?;
- Pasidomėjimas ar norėtų išbandyti dar kokią nors veiklą (užsiimti kita veikla);
- Stebėti į pokalbį įsitraukiančius ir atsiskyrusius (jų reakcijas, aktyvumą, žodyną, emocijas);
- Susidomėjusiems (bet nebūtinai turi būti susidomėję(ęs)) palikti informaciją (lankstinuką, skrajutę, kt.) kur galima rasti pasiūlytą kitai veiklai/pagalbos vietą (būstinę, jaunimo erdvę, pagalbą teikiančius specialistus);
- Atsakyti į kilusius klausimus, ramiai reaguoti į pastabas, replikas, komentarus;
- Neturi būti įkyrumo, negalima daryti spaudimo bendrauti, nedera kritikuoti;
- Pasidomėti ar specialistas galės ateiti dar kartą (paaiškinti koku tikslu jis ketina ateiti);
- Sulaukus susidomėjusių papasakoti tolimesnių apsilankymų tikslą, atsakyti į papildomai kilusius klausimus, esant poreikiui pristatyti galimą pagalbą, veiklas.

SEKANTIS POKALBIS - POKALBIO MODELIS (2)

Kai kalbama su gatvėje laiką leidžiančiu jaunimu, jaunimo susibūrimo vietoje arba pagalbą teikiančioje organizacijoje, jaunimui skirtoje erdvėje

- Pasisveikinimas, prisistatymas (pasakomas/primenamas vardas ir profesija (privaloma), prisimenamas ankstesnis pokalbis);
- Padėkojimas, kad asmuo (grupė) sutiko kalbėtis dar kartą, arba atėjo į instituciją;
- Pasidomėjimas kuo vardu kalbantis asmuo (asmenys), arba atėjęs į instituciją asmuo (grupė);
- Asmeniui (grupei) pasiūlyti atsisėsti (kai lankomasi institucijoje), vandens (gaivinančio gėrimo, arbatos, užkandžių);
- Lankant jaunimą gatvėje vanduo (gaivinantys gėrimai, užkandžiai) nesiūlomi;
- Pasidomėti apie ką norėtų pasikalbėti atėjęs asmuo (grupė), kai pokalbis vyksta gatvėje pasiūlyti pokalbio temą;
- Neskubinti kalbančiojo (grupės), dalintis patirtimi;
- Neuždavinėti nepatogių (provokatyvių) klausimų, į užduotus klausimus atsakyti natūraliai, paprastai, nuoširdžiai;
- Atsiriboti nuo kritikos ir vertinimo;
- Užduoti tik kryptingus (į pagalbą, asmens (grupės) interesų atstovavimą) nukreiptus klausimus;
- Pokalbį modeliuoti užmezgant glaudų, pasitikėjimu pagrįstą kontaktą pasiūlant pagalbą ar veiklas pagal poreikį;
- Kalbantis su jaunimu gatvėje įvertinti potencialų(ius) pagalbos gavėjus;
- Kalbantis su jaunimu gatvėje, potencialų(ius) pagalbos gavėjus pakviesti pagalbos ir veiklos plano aptarimui, sutariant sekančio susitikimo laiką ir vietą;
- Kalbantis su jaunimu įstaigoje įvertinti asmens (grupės) motyvuotumą gauti/priimti pagalbą bei aptarti pagalbos ir veiklos planą.

Galutinis kontakto su asmeniu (grupe) užmezgimo tikslas – personalios pagalbos teikimo ir personalios veiklos organizavimo plano sudarymas.

GATVĖJE LAIKĄ LEIDŽIANČIO ASMENS PSICHOSOCIALINĖS SAVIJAUTOS ĮVERTINIMO KORTELĖ

Kontakto metu užduodami klausimai susiję su:

1. **Fizine sveikata** – optimalus kūno ir visų organizmo sistemų funkcionavimas. Šis sveikatos elementas apima kūno sandarą ir fiziologinius ypatumus.

Kokia tavo fizinė sveikata? (kaip tu jautiesi?)

Esant poreikiui sukonkretinama–Fiziniai simptomai: kraujospūdžio svyravimai, virškinimo sutrikimai, apetito pokyčiai, svorio kitimas, lėtinės ligos, skausmas, patirtas smurtas (seksualinis, fizinis, emocinis).

2. **Psichine sveikata** – tai emocinis ir dvasinis atsparumas, leidžiantis patirti džiaugsmą, išverti nusivylimą, liūdesį. Gebėjimas būti savimi tarp kitų, emocinė ir dvasinė būseną, kuri leidžia džiaugtis gyvenimo pilnatve, gebėjimas savarankiškai priimti sprendimus.

Kokia tavo psichinė sveikata? (kaip tu jautiesi?)

Esant poreikiui sukonkretinama–Psichiniai simptomai:

- Pažinimo: dėmesio sutrikimai, pakitęs požiūris į aplinką ir save, prarandamos turėtos žinios, patirtis.
- Suvokimo: garsai ir kvapai, kurių nėra, išgyvenimai, neegzistuojantys realybėje.
- Mąstymo: neįprastos ar klaidingos idėjos ir įsitikinimai, pašalinių jėgų poveikis, įsitikinimas, kad žmogus persekiojamas, nuodijamas, stebimas arba jis tapo neįprastai galingu, didingu.
- Elgesio: agresyvus ar keistas elgesys, polinkis rizikingai elgtis, nesuprantamas elgesys, pozos, grimasos, gestai.

3. **Emocine sveikata** – sugebėjimas suprasti savo jausmus ir gebėti pagrįstai juos reikšti.

Kokia tavo emocinė sveikata? (kaip tu jautiesi?)

Esant poreikiui sukonkretinama–Emociniai simptomai: įtampa, vidinis diskomfortas, blogos nuojautos, vienišumo jausmas.

4. **Visuomeninė (socialinė) gerovė** – gebėjimas prisitaikyti prie visuomenės ir socialinės grupės, kuriai priklauso. Socialinė asmens gerovė atspindi santykius, bendravimą su kitais žmonėmis.

Kokia tavo socialinė gerovė (kaip tu jautiesi?)

Esant poreikiui sukonkretinama–Socialiniai simptomai: susilpnėję, nutrūkę santykiai su artimaisiais, draugais. Nutrūkusi svarbi socialinė veikla, pomėgiai, užsiėmimai.

BIOPSIHOSOCIALINĖ ASMENS SITUACIJOS ANALIZĖ¹⁹

Biopsichosocialinės asmens situacijos įvertinimas asmens personalinio pagalbos ir personalizuoto veiklos plano sudarymui

Vertinami/tiriami/analizuojami veiksniai, kurie nusako situacijas, galinčias iššaukti fizinės, psichoemocinės sveikatos sutrikimus, susirgimus, socialinės aplinkos nepalankumą socialinei asmens raiškai, asmens veiklos sutrikimus.

Pirmas veiksnys - BIOLOGINIS (FIZINIS)	
BIOLOGINĖ (FIZINĖ) SVEIKATA	Ar pakanka rūpinimosi fizine sveikata įgūdžių? Ar rūpinasi fizine sveikata? Ar neserga kokiomis nors ligomis? Jei serga kokia nors liga ar gydomi? Jei serga bet nesigydo ar reikia pagalbos? Jei nežino ar serga (tačiau išsako rūpesčius dėl sveikatos) gal reikia palydėti pas gydytoją?
FIZINĖ GYVENAMOJI APLINKA	Ar yra užtikrinamos tinkamos sąlygos namuose? (bazinių poreikių užtikrinimas: maistas, apranga pagal sezoną, poilsis) Mityba (gal yra specifiniai mitybos poreikiai) Buitinės sąlygos (higiena, galimybė rūpintis savimi)
Antras veiksnys - PSICHOEMOCINIS	
PSICHINĖ (EMOCINĖ) SVEIKATA	Ar turi aplinkos suvokimo (ar realiai suvokia jį supančią aplinką?). Nuotaikų kaitos (ryškūs nuotaikos pokyčiai dienos eigoje be aiškiai žinomų to priežasčių). Elgesio problemų (ar asmens elgesys jam kelia rūpesčių – jo paties nuomone ir kitų nuomone?). Mąstymo problemų (ar mąstymas atitinka amžiaus tarpsnį?) Jei turi kokių nors sveikatos rūpesčių – ar juos sprendžia? Jei nustatytas psichoemocinės sveikatos sutrikimas – ar jis yra gydomas? Jei turi bendrinių psichoemocinės sveikatos nusiskundimų gal reikėtų kreiptis/palydėti pas psichiatrą (psichologą)?
Trečias veiksnys - KOGNITYVINIS	
KOGNITYVINĖ RAIDA	Ar tinkamai pagal amžių susiformavę kognityviniai gebėjimai? Dėmesio koncentracija (Ar susitelkia į analizuojamą situaciją, kryptingai atsako į pateiktus klausimus, logiškai, nuosekliai dėsto mintis?) Situacijos vertinimas (Ar adekvačiai vertina savo situaciją?) Orientavimasis aplinkoje (Ar suvokia jį supančią aplinką?) Abstraktus mąstymas (Ar geba suvokti bendrą vaizdą, apibendrinti, susieti įvykius ar procesus, numatyti galimas priežastis?)
Ketvirtas veiksnys - SOCIALINIS	
ASMENS SITUACIJA NAMUOSE	Ar namuose yra tinkamos bendravimui sąlygos Ar saugi socialinė aplinka? Ar saugūs tarpasmeniniai šeimos narių ryšiai? Jei yra rizika nesaugumui kaip galima organizuoti pagalbą?
ASMENS SITUACIJA UŽ ŠEIMOS RIBŲ	Santykiai su bendraamžiais Kaip sekasi bendrauti su bendraamžiais? Ar asmuo nepatiria patyčių? Ar asmuo nepatiria psichoemocinio smurto? Ar asmuo nepatiria fizinio smurto? Ar asmuo nėra deviantinio, delikventinio elgesio?:

¹⁹ Biopsichosocialinė asmens situacijos analizė atliekama tik tuo atveju kai pirminio įvertinimo metu atlikus gatvėje laiką leidžiančio asmens savijautos įvertinimą nustatomi rūpesčiai susiję su fizine, psichine, emocine sveikata, socialine gerove. Rūpestis įvardinamas tuo atveju kai iš kiekvienos savijautą įvertinančios sferos pažymima bent po vieną

Biopsichosocialinę asmens situacijos analizę atlieka specialistai – psichologas arba/ir socialinis darbuotojas.

Ketvirtas veiksnys - SOCIALINIS	
ŠVIETIMAS	Mokymosi aplinka Ar asmuo mokosi? Kaip jam sekasi mokytis? Gal reikalinga pagalba susijusi su mokymusi?
DARBO PATIRTIS	Darbo aplinka Ar turi laikiną darbą? Ar turi pastovų darbą? Gal norėtų dirbti?
FINANSINĖ SITUACIJA	Finansinė aplinka Ar turi pakankamai pinigų asmeninėms reikmėms? Kaip sprendžia nepalankias finansines situacijas?
RIZIKINGAS (NUSIKALSTAMAS) ELGESYS	Elgesio įvertinimas Alkoholio, narkotikų, psichotropinių medžiagų vartojimas? Ar žalojantis elgesys? Ar adekvačiai vertina savo elgesio pasekmes?: Ar ir kaip dažnai turi reikalų su teisėsaugos institucijomis?:
LAISVALAIKIS	Laisvalaikio aplinka Ar asmuo geba organizuoti savo laisvalaikį? Ar turi kokių nors pomėgių? Gal norėtų turiningo laisvalaikio? Kokio? kokios tokio laisvalaikio organizavimo kliūtys?

Penktas veiksnys - SEKSUALINIS	
SEKSUALINĖ RAIDA	Lyties raiškos aplinka Ar asmuo susiduria su seksualiniais sunkumais? Ar asmuo susiduria su seksualinės brandos iššūkiais? Jei turi rūpesčių dėl seksualinės raidos gal reikėtų pagalbos? Gal turi negatyvių seksualinių patirčių?

Sunkumus patiriantis asmuo – įvardijama problematika iki 2 veiksmių.	Asmenys patiriantys sunkumus (būtinai personalus veiklos modelis, personalus pagalbos modelis rekomenduojamas).
Rizikos grupėje esantis asmuo – įvardijama 3 veiksmių problematika	Rizikos grupėje esantis asmenys (būtinai personalus pagalbos modelis, būtinai personalus veiklos modelis).
Kompleksinius sunkumus patiriantis asmuo – įvardijama daugiau nei 3 veiksmių problematika.	Asmenys patiriantys kompleksinius sunkumus (pirmiausia teikiama specializuota pagalba (sprendžiama nepalanki asmeniui situacija), vėliau būtinai personalus veiklos modelis, būtinai personalus pagalbos modelis).
Gali būti išsakyta tik vieno kurio nors veiksmio problematika.	Kai asmuo išsako kurio nors veiksmio problematiką, tačiau tai asmeniui trukdo socialiai atsakingų sprendimų priėmimui, jo socialiniam ir asmeniniam sėkmingumui – pagalba teikiama pagal situaciją ir priimami sprendimai galintys keisti asmens nepalankią situaciją labiau priimtina.

ASMENS SOCIALIZACIJOS, INTEGRACIJOS PLANAS

Planas sudaromas kiekvienam jaunam žmogui personaliai:

1. formuojami jaunų žmonių savęs pažinimo gebėjimai, padedantys keistis identifikuojant kasdienių situacijų patirtį;
2. išsiaiškinamos jaunų žmonių turimos asmeninės/socialinės kompetencijos (stipriųjų ir silpnųjų asmenybės pusių nustatymas);
3. jauni žmonės supažindinami su socialinės iniciatyvos galimybėmis (sveikatos užtikrinimas, laisvalaikis, kryptinga veikla, mokymasis, darbas);
4. jauni žmonės konsultuojami įvairiais socialiniais, asmeniniais klausimais (esant poreikiui pasitelkiami reikalingi specialistai).

Asmens socializacijos ir integracijos plano sudarymui reikalinga įvertinti asmenų situaciją.

PERSONALUS ASMENS SITUACIJOS ĮVERTINIMAS PAGALBOS IR VEIKLOS PLANO SUDARYMUI	
Asmenybės pažinimas	Teorinis ir praktinis savęs pažinimas
Asmens identitetas (savojo AŠ įvertinimas)	<ol style="list-style-type: none"> 1. savęs pažinimas (papasakoti apie save); 2. kasdienių situacijų patirties analizė (papasakoti vieną, keletą situacijų kurios asmeniui kelia nerimą); 3. keitimosi poreikis, kliūtys, galimybės (ar norėtų kažką keiti? kokios to kliūtys?); 4. išorės veiksmų įvertinimas (ar yra asmens aplinkoje veiksmų kurie aro neigiamą įtaką sveikatai, pasirinkimams, veikalai?); 5. darbinė perspektyva (ar yra dirbęs, ar norėtų dirbti?); 6. galimybių kažką keisti/keistis numatymas (ką norėtų savyje, savo aplinkoje pakeisti?); 7. mokymosi, veiklos perspektyva (ką reikėtų keisti mokymosi aplinkoje, kokios veiklos turėtų atsirasti?); 8. studijų, darbo rinkos ir profesijų analizė (ką ateityje norėtų studijuoti, kokią profesiją pasirinkti?).
Papildoma informacija (ypatingų asmens poreikių nustatymui)	Sveikatos rūpesčiai, santykių šeimoje, su draugais problemos, motyvacija mokytis (tęsti mokymąsi), studijuoti, įgyti profesiją, įgyti amatą, įsidarbinti, dirbti.

PERSONALINIS ASMENS SAVĖS PAŽINIMO ĮVERTINIMAS

ASMENYBINĖS SAVYBĖS	VERTINIMAS	PROBLEMA? (SPRENDIMAI)
<i>(Ne)pasitikėjimas savimi</i>	Asmuo įvardijo, kad savimi nepasitiki	Kas galėtų padėti? Kaip galima spręsti šią problemą?
<i>Savo jėgų įvertinimas/pervertinimas</i>	Nepakanka jėgų priimti pozityvius sprendimus	Kas suteiktų jėgų? Kokia pagalba reikalinga?
<i>Abejingumas</i>	Asmuo abejingas dėl savo situacijos	Kas sukelia abejingumą? Kaip šią situaciją spręsti?
<i>Konfliktiškas elgesys</i>	Asmens elgesys konfliktiškas	Kas padėtų keisti konfliktišką elgesį pozityvesniu?
<i>Negatyvus elgesys</i>	Savo (kitų) atžvilgiu nusiteikęs negatyviai	Kas sukelia negatyvumą? Kaip kurti pozityvesnes situacijas?

CHARAKTERIO IR ELGSENOS SAŠAJOS SU VEIKOS GALIMYBĖMIS

VEIKIMO TRUKDIS	ĮVERTINIMAS	BŪDAI TRUKDŽIO PAŠALINIMUI
1. Informacijos trūkumas	Stokoja informacijos sveikatos klausimais	Teikiama informacija
2. Nepajėgumas apsispręsti	Neapsisprendžia dėl vykimo pas gydytoją	Motyvacijai vykdyti pas gydytoją
3. Norų ir galimybių neadekvatumas	Nori tęsti mokymąsi tačiau neturi tam motyvacijos	Organizuoti pagalbą mokantis
4. Interesų, vertybių ir autoritetų stoka	Stokoja šeimos vertybių supratimo, neturi autoriteto	Formuoti vertybinį požiūrį, ieškoti autoritetų
5. Dažnos veiklos ir elgesio klaidos	Netinkamas elgesys pasikartojo 2 kartus per paskutinį pusmetį	Netinkamo elgesio keitimo socialiai priimtini būdai
6. Savarankiškumo stoka	Nėra savarankiškas	Formuojamas savarankiškumas
7. Mokymosi, veiklos, tikslų nežinojimas ir nesupratimas	Neįvardina mokymosi, veiklos tikslų	Mokymosi, veiklų aptarimas
8. Teigiamos patirties stoka	Beveik neturi teigiamos patirties	Teigiamos patirties įvertinimas, naujų teigiamų patirčių kūrimas
9. Žalingi įpročiai ir požiūriai	Rūko, vartoja alkoholį (požiūris į vartojimą palankus)	Žalingo elgesio keitimas mažiau žalingu, socialiu
10. Charakterio įpatybės	Ūmus, piktas, nelinkęs bendrauti su mokytojais	Teigiamo, pozityvaus charakterio formavimas

SOCIALUMAS/ MOTYVUOTUMAS

Socialiniai ir savarankiškų sprendimų priėmimo (mokyti, kryptingai veikti, įgūdžiai)	Bandė tęsti mokslus vakarinėje mokykloje, tačiau nesėkmingai
Akademinis (mokymosi) asmens orientavimasis	Nurodė, kad galima ir nesimokius gyventi
Bendrieji socialiniai įgūdžiai	Bendrauja tik su savo aplinkos jaunimu, anksčiau yra sportavęs
Veiklos (socialinė veikla) praktika/patirtis	Nesidomi veiklomis, mažai bendrauja
Konsultacinė pagalba įveikiant krizes (pagal poreikį)	Niekada nėra buvęs pas psichologą

ASMENS SOCIALINĖ VEIKLA

Reikalinga įgyti arba tobulinti socialinius įgūdžius	Bendrieji įgūdžiai, gebėjimai (higienos, bendravimo, veiklos, turiningo laiko praleidimo): Būtinai higienos įgūdžiai, turiningo laisvalaikio, užimtumo Bendrauti mokėjimas (gebėjimas): Bendravo atvirai..... Pomėgiai: sportas, IT, meniniai gebėjimai ir kt. ...Sportavo prieš pusę metų taekwondo.....
Įgūdžių įgijimo (stiprinimo) poreikis	Kokių konkrečiai įgūdžių stokojama? Kokius reikalinga stiprinti?
Galimi įgūdžių įgijimo (stiprinimo) būdai	Kas bus daroma? Kokie būdai bus pasitelkiami?
Esamų/turimų teigiamų socialinių patirčių pritaikymas rūpesčiams spręsti	Gal geras santykis su šeimos nariu. (įvertinti teigiamą patirtį, panaudoti teigiamą patirtį asmens socializacijos kūrimo procese)
Kryptingos veiklos, turiningo laisvalaikio pasirinkimas.	Galima pasiūlyti sportą, veiklas kurios susijusios su sportu (kadangi asmuo anksčiau sportavo, pasinaudoti šia jo patirtimi bei motyvuoti vėl užsiimti sportu)

METODAI SKIRTI PAMATUOTI ASMENS SAVĖS VERTINIMO LYGĮ

(Asmens savęs vertinimą atlieka psichologas)

Metodai rekomendacinio pobūdžio, savivertei, savigarbai įvertinti pakanka 1-2 metodų

Tiesioginiai savęs vertinimo metodai	Dembo - Rubenstein poliariųjų profilių metodika. V. Stolino „Požiūris į save“ klausimynas. M. H. Kuhn „20 tvirtinimų apie save“ testas. M. Rosenberg savigarbos/savivertės skalė (Metodai paremti tiriamojo pateikiama informacija. Metodų privalumas – paprastumas).
Netiesioginiai savęs vertinimo metodai	F. Hoppe „Pretenzijų lygis“. Projekcinės metodikos. (Metodai atskleidžia savęs vertinimo ypatumus. Taikant šiuos metodus nelieka socialinio pageidaujamo pasireiškimo tarpišku būdu).
Psichosemantiniai savęs vertinimo metodai	Repertuarinių gardelių technika bei semantinio diferencijavimo skalės, kuriose pateikiamos tam tikros priešingų reikšmių savybės. (Metodas paremtas tiriamojo savęs įvertinimu pateiktuose savybių kontinuumuose. Semantinio diferencijavimo skalės turi psichometrines charakteristikas).

Asmens savivertės įvertinimas suteikia galimybę priimti tinkamą sprendimą dėl personalinių psichologo konsultacijų reikalingumo ir konsultacinės pagalbos teikimo dažnumo.

Pavyzdžiui, atlikus savivertės vertinimą pagal Rosenberg ir įvertinus, kad asmens savivertė yra žema ar nepakankama priimti pozityvius sprendimus, paskiriamos psichologo konsultacijos ne mažiau nei 1 kartą per savaitę. Psichologinių konsultacijų poreikį, dažnumą, taikytinus metodus, konsultacinius įrankius, priemones parenka psichologas. Gali būti poreikis apsilankyti pas psichiatrą, medikamentinis gydymas, grupinių psichologinių konsultacijų poreikis. Psichologas pakartotinį vertinimą atlieka pagal poreikį, su konsultuojamuoju gali sudaryti atskirą sutartį įgalinančią asmenį lankyti psichologo konsultacijas. Į konsultacinį procesą psichologas gali įtraukti šeimos narį(ius), konsultuojamajam sutikus kitus jam svarbius asmenis.

TYRIMINĖ – STEBIMOJI PRAKTIKA ASMENS SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ VERTINIMUI

(Asmens socialinių įgūdžių vertinimą atlieka psichologas arba socialinis darbuotojas)

Teikiant pagalbą gatvės jaunimui, būtina tyriminė – stebimoji praktika suteikianti galimybę įvertinti socialinių įgūdžių stokos priežastis ir pasekmes bei atrasti tinkamus įrankius galinčius padėti šiuos įgūdžius ugdyti (Madjar, Chubarov, Zalsman, Weiser, Shoval, 2019).

Ugdant jauno žmogaus socialinius įgūdžius rekomenduojama įvertinti sekančius įgūdžius

Motyvuotumas	Savarankiškumas	Organizuotumas
Pvz.: Nemotyvuotas	Pvz.: Nesavarankiškas	Pvz.: Nėra organizuotas
Gebėjimas komunikuoti	Gebėjimas dirbti komandoje	Empatiškumas
Pvz.: Komunikabilus	Pvz.: Tik savo aplinkoje	Pvz.: Empatiškas
Gebėjimas konfliktuoti	Atsakingumas	Gebėjimas argumentuoti
Pvz.: Konfliktų kultūros stoka	Pvz.: Neatsakingas	Pvz.: Argumentavimo stoka
Stiprinami socialiniai įgūdžiai	Savarankiškumas, gebėjimas konfliktuoti	

DETALUS ASMENS ĮGŪDŽIŲ VERTINIMAS

Vertinimas atliekamas pasitelkiant socialinių įgūdžių grupes:

1. **Santykio su savimi įgūdžiai** (savęs pažinimas, savęs valdymas);
2. **Santykių su kitais žmonėmis įgūdžiai** (socialinis supratimas, efektyvus bendravimas);
3. **Santykio su veikla įgūdžiai** (sprendimų priėmimas).

SANTYKIO SU SAVIMI ĮGŪDŽIAI	
Savęs pažinimas	Savo asmenybės pažinimas, supratimas, įvertinimas. Jausmų atpažinimas, charakterio supratimas. Stipriųjų ir silpnųjų pusių suvokimas. Emocinė savivoka, pasitikėjimas savimi.
Savęs valdymas	Savo ir kitų žmonių emocijų supratimas, emocijų valdymas. Savęs motyvavimas, emocinė ir streso kontrolė. Sunkumų įveikimas. Pasitikėjimas savimi ir kitais. Sąmoningumas, prisitaikymas, tikslų siekimas, iniciatyvumas.
Pasirinkti kurti/stiprinti įgūdžiai	
SANTYKIŲ SU KITAIŠ ŽMONĖMIS ĮGŪDŽIAI	
Socialinis supratimas	Aplinkos suvokimas stebint kitus. Individualių ir grupinių skirtumų, panašumų pripažinimas. Kitų jausmų supratimas.
Efektyvus bendravimas	Pozityvių ryšių su aplinkiniais užmezgimas, išlaikymas. Savęs išreiškimas verbaliniais ir neverbaliniais priimtinais būdais. Konfliktų valdymas.
Pasirinkti kurti/stiprinti įgūdžiai	
SANTYKIO SU VEIKLA ĮGŪDŽIAI	
Sprendimų priėmimas	Kūrybiškas, kritiškas mąstymas. Informacijos bei patyrimo analizė. Alternatyvių sprendimų paieška. Racionaliausia bei optimaliausių sprendimų priėmimas.
Pasirinkti kurti/stiprinti įgūdžiai	

4 žingsnis

PERSONALIOS PAGALBOS TEIKIMO IR PERSONALIOS VEIKLOS ORGANIZAVIMO SUTARTIS

PERSONALIOS PAGALBOS IR VEIKLOS SUTARTIES ŠALYS	
Už personalios pagalbos teikimą atsakingas asmuo	Pvz.: socialinė darbuotoja (psichologė)
Personalią pagalbą priimančias asmuo	Pvz.: Irina.....
PERSONALIOS PAGALBOS PLANAS	
Vizitas pas bendrosios praktikos gydytoją, stomatologą, kitą med. specialistą	
Vizitas pas psichiatrą/psichologą	
Reikalingų dokumentų pildymas/pateikimas	
Švietimo pagalba (kontaktas su auklėtoju, mokytoju, būrelio vadovu)	
Pokalbis su šeimos nariu (nariais)	
Pokalbis su policijos pareigūnu (palydėjimas į nuovadą)	
Kita	
PERSONALIOS VEIKLOS PLANAS	
Įdomios/patrauklios veiklos paieškos	
Turiningo laisvalaikio kūrimas	
Darbo suradimas (tarpininkavimas įsidarbinant)	
Kita informacija:	

PERSONALIOS PAGALBOS TEIKIMO, VEIKLOS ORGANIZAVIMO KORTELĖ

Lytis	Amžius	Vardas	Pavardė
Gyv. adresas			
Ugdymo įstaiga			
Kita informacija			
Pagalbos teikimo poreikis			
Veiklos organizavimo poreikis			
Pagalbos teikimo istorija			
Sėkmingi atvejai, epizodai:			
Taisytini atvejai, epizodai:			
Pastabos:			
Veiklos organizavimo istorija			
Sėkmingi atvejai, epizodai:			
Taisytini atvejai, epizodai:			
Pastabos:			
Norai - siekliai			
Galimybės			
Ko reikia, kad pasiekčiau tai ko noriu (norų – siekių įgyvendinimas)			
Pvz.: atsisakyti alkoholio vartojimo, išspręsti konfliktą su šeimos nariu, baigti mokyklą, įstoti į universitetą ir pan.			

NORŲ (SIEKIŲ) ĮGYVENDINIMO PLANAS
(Planas pildomas/koreguojamas pagal asmens socializacijos ir integracijos kaitą)

7 žingsnis

BIOPSYCHOSOCIALINĖ ŠEIMOS (ŠEIMOS NARIO) SITUACIJOS ANALIZĖ

Taikoma tik tuo atveju, kai šeimos narys priima siūlomą pagalbą (mama, tėtis, sesė, brolis)

Vertinami/tiriami/analizuojami veiksniai, kurie nusako situacijas, galinčias iššaukti fizinės, psichoemocinės sveikatos sutrikimus, susirgimus, socialinės aplinkos nepalankumą socialinei asmens raiškai, asmens veiklos sutrikdymus.

Pirmas veiksnys - BIOLOGINIS (FIZINIS)	
BIOLOGINĖ (FIZINĖ) SVEIKATA	Ar pakanka rūpinimosi fizine sveikata įgūdžių? Ar rūpinasi fizine sveikata? Ar neserga kokiomis nors ligomis? Jei serga kokia nors liga ar gydosi? Jei serga bet nesigydo ar reikia pagalbos? Jei nežino ar serga (tačiau išsako rūpesčius dėl sveikatos) gal reikia palydėti pas gydytoją?
FIZINĖ GYVENAMOJI APLINKA	Ar yra užtikrinamos tinkamos sąlygos namuose? (bazinių poreikių užtikrinimas: maistas, apranga pagal sezoną, poilsis) Mityba (gal yra specifiniai mitybos poreikiai) Buitinės sąlygos (higiena, galimybė rūpintis savimi)
Antras veiksnys - PSICHOEMOCINIS	
PSICHINĖ (EMOCINĖ) SVEIKATA	Ar turi aplinkos suvokimo (ar realiai suvokia jį supančią aplinką?). Nuotaikų kaitos (ryškūs nuotaikos pokyčiai dienos eigoje be aiškiai žinomų to priežasčių). Elgesio problemų (ar asmens elgesys jam kelia rūpesčių – jo paties nuomone ir kitų nuomone?). Mąstymo problemų (ar mąstymas atitinka amžiaus tarpsnį?) Jei turi kokių nors sveikatos rūpesčių – ar juos sprendžia? Jei nustatytas psichoemocinės sveikatos sutrikimas – ar jis yra gydomas? Jei turi bendrinių psichoemocinės sveikatos nusiskundimų gal reikėtų kreiptis/palydėti pas psichiatrą (psichologą)?
Trečias veiksnys - KOGNITYVINIS	
KOGNITYVINĖ RAIDA	Ar tinkamai pagal amžių susiformavę kognityviniai gebėjimai? Dėmesio koncentracija (Ar susitelkia į analizuojamą situaciją, kryptingai atsako į pateiktus klausimus, logiškai, nuosekliai dėsto mintis?) Situacijos vertinimas (Ar adekvačiai vertina savo situaciją?) Orientavimasis aplinkoje (Ar suvokia jį supančią aplinką?) Abstraktus mąstymas (Ar geba suvokti bendrą vaizdą, apibendrinti, susieti įvykius ar procesus, numatyti galimas priežastis?)
Ketvirtas veiksnys - SOCIALINIS	
ASMENS SITUACIJA NAMUOSE	Ar namuose yra tinkamos bendravimui sąlygos Ar saugi socialinė aplinka? Ar saugūs tarpasmeniniai šeimos narių ryšiai? Jei yra rizika nesaugumui kaip galima organizuoti pagalbą?
ASMENS SITUACIJA UŽ ŠEIMOS RIBŲ	Santykiai su bendraamžiais Kaip sekasi bendrauti su bendraamžiais? Ar asmuo nepatiria patyčių? Ar asmuo nepatiria psichoemocinio smurto? Ar asmuo nepatiria fizinio smurto? Ar asmuo nėra deviantinio, delikventinio elgesio?
ŠVIETIMAS	Mokymosi aplinka Ar asmuo mokosi? Kaip jam sekasi mokytis? Gal reikalinga pagalba susijusi su mokymusi?

Ketvirtas veiksnys - SOCIALINIS	
DARBO PATIRTIS	Darbo aplinka Ar turi laikiną darbą? Ar turi pastovų darbą? Gal norėtų dirbti?
FINANSINĖ SITUACIJA	Finansinė aplinka Ar turi pakankamai pinigų asmeninėms reikmėms? Kaip sprendžia nepalankias finansines situacijas?
RIZIKINGAS (NUSIKALSTAMAS) ELGESYS	Elgesio įvertinimas Alkoholio, narkotikų, psichotropinių medžiagų vartojimas? Ar žalojantis elgesys? Ar adekvačiai vertina savo elgesio pasekmes? Ar ir kaip dažnai turi reikalų su teisėsaugos institucijomis?
LAISVALAIKIS	Laisvalaikio aplinka Ar asmuo geba organizuoti savo laisvalaikį? Ar turi kokių nors pomėgių? Gal norėtų turiningo laisvalaikio? Kokio? kokios tokio laisvalaikio organizavimo kliūtys?

Penktas veiksnys - SEKSUALINIS	
SEKSUALINĖ RAIDA	Lyties raiškos aplinka Ar asmuo susiduria su seksualiniais sunkumais? Ar asmuo susiduria su seksualinės brandos iššūkiais? Jei turi rūpesčių dėl seksualinės raidos gal reikėtų pagalbos? Gal turi negatyvių seksualinių patirčių?

Sunkumus patiriantis asmuo – įvardijama problematika iki 2 veiksmų.	Asmenys patiriantys sunkumus (būtinus personalus veiklos modelis, personalus pagalbos modelis rekomenduojamas).
Rizikos grupėje esantis asmuo – įvardijama 3 veiksmų problematika	Rizikos grupėje esantys asmenys (būtinus personalus pagalbos modelis, būtinus personalus veiklos modelis).
Kompleksinius sunkumus patiriantis asmuo – įvardijama daugiau nei 3 veiksmų problematika.	Asmenys patiriantys kompleksinius sunkumus (pirmiausia teikiama specializuota pagalba (sprendžiama nepalanki asmeniui situacija), vėliau būtinus personalus veiklos modelis, būtinus personalus pagalbos modelis).
Gali būti išsakyta tik vieno kurio nors veiksmo problematika.	Kai asmuo išsako kurio nors vieno veiksmo problematiką, tačiau tai asmeniui trukdo socialiai atsakingų sprendimų priėmimui, jo socialiniam ir asmeniniam sėkmingumui – pagalba teikiama pagal situaciją ir priimami sprendimai galintys keisti asmens nepalankią situaciją labiau priimtina.

PERSONALIOS PAGALBOS IR PERSONALIOS VEIKLOS (ŠEIMAI) ŠEIMOS NARIUI SUTARTIS

PERSONALIOS PAGALBOS IR VEIKLOS SUTARTIES ŠALYS	
Už personalios pagalbos teikimą atsakingas asmuo	Pvz.: Soc. darbuotoja (psichologė)
Personalią pagalbą priimančias asmuo	Pvz.: Povilo sesuo Monika
PERSONALIOS PAGALBOS PLANAS	
Vizitas pas bendrosios praktikos gydytoją, stomatologą, kitą med. specialistą	
Vizitas pas psichiatrą/psichologą	
Reikalingų dokumentų pildymas/pateikimas	
Švietimo pagalba (kontaktas su auklėtoju, mokytoju, būrelio vadovu)	
Pokalbis su šeimos nariu (nariais)	
Pokalbis su policijos pareigūnu (palydėjimas į nuovadą)	
Kita	
PERSONALIOS VEIKLOS PLANAS	
Įdomios/patrauklios veiklos paieškos	
Turiningo laisvalaikio kūrimas	
Darbo suradimas (tarpininkavimas įsidarbinant)	
Kita informacija:	

7 PRIEDAS BENDRADARBIAUJANČIŲ ĮSTAIGŲ, GALINČIŲ DIRBTI SU JAUNIMU GATVĖJE TINKLAS

Bendradarbiaujančių įstaigų (organizacijų), galinčių dirbti su Šiaulių miesto jaunimu gatvėje tinklas iš ties platus, apimantis ne tik socialinio pobūdžio, bet taip pat sveikatos, nusikaltimų prevencijos, švietimo, pramogų sektorius, t.y. viešąsias ir privačias įstaigas.

Darbą su jaunimu gatvėje gali vykdyti su jaunimu dirbančios organizacijos, kurios turi daugiau nei 1 metų darbo su socialinę atskirtį patiriančiu jaunimu patirtį ir bendraujančios su socialiniais partneriais (pvz. socialiniais darbuotojais, AJC, globos namų darbuotojais, policija ar kitomis institucijomis, veikiančiomis darbo su jaunimu srityje). Darbo gatvėje komandą turi sudaryti bent 2 darbuotojai, dirbantys ne mažiau kaip po 0,5 etato, skirto darbui su jaunimu gatvėje. Patys darbuotojai taip pat turi turėti darbo su socialinę atskirtį patiriančiu jaunimu patirties, būti įgiję vieną iš išvardintų išsilavinimų – socialinio darbo, socialinės pedagogikos, psichologijos – arba būti įgiję jaunimo darbuotojo sertifikata.

Jaunimo reikalų koordinatorius rengia ir įgyvendina savivaldybėje plėtojamas jaunimo politikos programas ir priemones, plėtoja savivaldybės institucijų ir įstaigų, dirbančių jaunimo politikos srityje, bendradarbiavimą, atlieka kitas funkcijas. 2021 metais JRD parengė **Rekomendacijas dėl savivaldybių jaunimo reikalų koordinatorių veiklos sričių įgyvendinimo**²⁰. Dokumente apžvelgiamas darbas su jaunimu gatvėje ir koordinatoriaus darbo funkcijos. Iš pateikiamų savivaldybės jaunimo reikalų koordinatoriaus funkcijų matyti, kad savivaldybės lygiu tai yra svarbus asmuo tarpsektorinio bendradarbiavimo srityje ir gali stipriai prisidėti prie bendruomenės įtraukimo į procesą.

Lietuvoje savivaldybės turi įsteigusios **Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriaus** funkciją. Šio valstybės tarnautojo pareigybė reikalinga organizuoti ir koordinuoti savivaldybės teikiamų švietimo pagalbos, socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugas vaikams nuo gimimo iki 18 metų ir jų tėvams (globėjams, rūpintojams) teikimą. Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorius kaupia informaciją apie vaikus teritorijoje, pagal savo kompetenciją teikia informaciją kitoms įstaigoms, organizuoja Vaiko gerovės komisijos posėdžius. Šio posėdžio paskirtis – užtikrinti savivaldybės teritorijoje gyvenančių vaikų gerovę, bendradarbiaujant su mokyklų vaiko gerovės komisijomis ir kitomis gerovės srityje dirbančiomis institucijomis.

Savivaldos lygiu veikia **Šiaulių miesto savivaldybės jaunimo reikalų taryba**, kurios vienas iš tikslų yra stiprinti savivaldybės institucijų ir įstaigų bendradarbiavimą su jaunimu ir su jaunimu dirbančiomis organizacijomis. Taryba vienija Šiaulių miesto tarybos narius, tarpinstitucinio

²⁰ Rekomendacijos dėl savivaldybių jaunimo reikalų koordinatorių veiklos sričių įgyvendinimo (2021) Prieiga per: < https://jrd.lt/informacija-dirbantiems-su-jaunimu/rekomendacijos/JRK%20veiklos%20sritys_rekomendacijos_2021-02-26.pdf >[žr. 2021-07-30]

bendradarbiavimo specialistą, sveikatos skyriaus specialistą, jaunimo asociacijos „Apskritas stalas“ narius ir kita. Šiaulių miesto savivaldybės jaunimo reikalų tarybos 2021 metų veiklos plane numatyti tikslai – skatinti jaunimo savanoriškos tarnybos įgyvendinimą, užtikrinti darbo su jaunimo formų plėtrą ir kokybę, užtikrinti efektyvų savivaldybės jaunimo politikos formavimą, skatinti jaunų žmonių aktyvumą ir dalyvavimą jaunimo, jaunimo organizacijų veikloje, įgyvendinti faktais ir žiniomis grįstą jaunimo politiką. Per tarybą galima pritraukti aktyvaus jaunimo darbui su socialinės rizikos jaunimu.

Vaiko teisių apsaugos tarnybos renka informaciją apie vaikus, kuriems reikalinga globa, šeimas, kurios nori ir gali globoti vaikus; stebi, organizuoja tinkamą paramą ir konsultuoja globėjų šeimas. Tarnyba turi visą reikalingą informaciją apie rizikos šeimas Šiaulių mieste, todėl pradiniam etape gatvėje su jaunimu dirbantiems asmenims gali suteikti reikšmingos informacijos apie bendrą situaciją.

Labai svarbus vaidmuo darbui su jaunimu gatvėje tenka **policijai**. Šiuo metu su jaunimu dirba bendruomenės pareigūnai, kurie savo veikla (susitikimuose su gyventojais, nevyriausybių ir privačių organizacijų atstovais) siekia įtraukti kuo daugiau visuomenės narių į viešosios tvarkos saugojimą ir savo gyvenamosios, darbo ar kitokios aplinkos saugumo stiprinimo veiklą. Bendruomenės pareigūnams pavesta formuoti prižiūrimoje teritorijoje saugią aplinką, populiarinti policijos pareigūno profesiją ir siekti didinti jos prestižą, skatinti gyventojus tapti policijos rėmėjais, burtis į saugios kaimynystės grupes, vykdyti kitas su baudimu ir sankcijų taikymu nesusijusias funkcijas. Bendruomenės pareigūnų veikla orientuota į švietėjišką veiklą – skaito paskaitas mokyklose, dalyvauja susirinkimuose, Vaiko gerovės komisijos posėdžiuose, organizuoja prevencinius renginius skirtus tabako, energetinių gėrimų, alkoholio, narkotikų vartojimo, patyčių, smurto, ir kt. Viena iš funkcijų yra informacijos rinkimas. Remiantis Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato duomenimis, daugiausia nusikaltimų, kuriuose dalyvauja jaunimas, įvyksta prekybos centruose, parkuose.

Atviri jaunimo centrai, atviros jaunimo erdvės ir atviras darbas su jaunimu – tai tokia darbo su jaunimu forma, kuria siekiama visiems jauniems žmonėms, nepriklausomai nuo jų socialinės padėties, suteikti galimybes saugiai leisti laisvalaikį, užsiimti juos dominančia veikla, o esant poreikiui spręsti kasdienybėje kylančius iššūkius ir klausimus. Atvira jaunimo erdvė – kultūros, švietimo, kūno kultūros ir sporto ar socialines paslaugas teikiančio juridinio asmens nuosavybės, pasitikėjimo teise ar nuomos, panaudos sutarčių pagrindais valdoma patalpa, kurioje atliekamas darbas su jaunimu.

Atviri jaunimo centrai ir erdvės socialiai jautriam jaunimui yra patrauklūs tuo, kad nepirriša prie nuolatinio šios įstaigos lankymo: norintis dalyvauti jaunas žmogus neprivalo išipareigoti lankytis nuolat ir nustatytu laiku užsiimti tam tikra veikla – jaunas žmogus pats sprendžia, kaip naudoti savo laiką. Atviri jaunimo centrai gali reikšmingai prisidėti prie prasmingo gatvės jaunimo laiko praleidimo skatinimo. Šiaulių mieste veikia Šiaulių menų mokyklos atvirasis jaunimo centras ir VšĮ Žmogiškųjų išteklių stebėsenos ir plėtros biuro atvira erdvė.

Vaikų dienos centrai teikia paslaugas vaikams, patiriantiems socialinę riziką. Vaikų dienos centrų vaidmuo pagalbos vaikui ir jo šeimai teikimo procese atlieka svarbų vaidmenį, nes jaunimas čia gauna ne tik pastogę, bet taip pat gali įgyti žinių įvairiose srityse – karjeros kompetencijų ugdymo, socialinių įgūdžių (tvarkymasis, higienos pamokėlės, kultūrinės programos), tinkamo elgesio.

Vaikų dienos centrai turi informacijos apie socialinės rizikos vaikus, jų problemas. Šiaulių mieste yra 11 vaikų dienos centrų, kurie teikia vaikų dienos socialinės priežiūros paslaugą. (žr. 4 lentelę).

Lentelė 4 Vaikų dienos centrai, teikiantys paslaugas vaikams, patiriantiems socialinę riziką

Eil. Nr.	Įstaiga / organizacija	Adresas
1.	Šiaulių miesto savivaldybės socialinių paslaugų centro vaikų dienos centras	Stoties g. 9C, Šiauliai
2.	VšĮ „Gelbėkit vaikus“ Šiaulių vaikų dienos centras	Darbininkų g. 30, Šiauliai
3.	Klubas „Tarp savų“	Aušros al. 64, Šiauliai
4.	Labdaros ir paramos fondas SOS vaikų kaimų Lietuvoje draugijos vaikų dienos centras „Parama šeimoms“	Radviliškio g. 82B, Šiauliai
5.	Šiaulių Šv. Apaštalo Petro ir Pauliaus katedros parapijos vaikų dienos centras	Žvejų skg. 5, Šiauliai
6.	VšĮ „Motinos Teresės šeimų namai“ vaikų dienos centras „Aš ir draugai“	Žemaitės g. 71, Šiauliai
7.	Regbio sporto klubo „Vairas“ vaikų dienos centras „Tik tu“	Dainų g. 35, Šiauliai
8.	Šiaulių miesto savivaldybės vaikų globos namų Vaikų dienos centras	K. Korsako g. 61, Šiauliai
9.	Šiaulių miesto savivaldybės vaikų globos namų Vaikų dienos centras	K. Korsako g. 61, Šiauliai
10.	VšĮ Edukaciniai projektai	P. Višinskio g. 34, Šiauliai
11.	VšĮ SoMento	Aido g. 10C, Šiauliai
11.	Socialinę atskirtį patiriančius asmenis jungianti asociacija SAPAJA	Lyros g. 13E-18, Šiauliai

Šaltinis: sudaryta autorių

Vaikų dienos centrai galėtų suteikti patalpas susitikimams, pasiūlyti reikalingas veiklas ar tiesiog bendradarbiauti su gatvės darbuotoju (ais).

Be jau minėtų įstaigų ir organizacijų jaunimo interesus taip pat atstovauja kitos 4 įstaigos. Įstaigos gatvės jaunimo interesus galėtų tenkinti vietos gatvės jaunimo politikos formavimo srityje (1), teikiant socialinių įgūdžių paslaugas (2-4).

Jaunimo interesus atstovaujančios įstaigos / NVO taip pat galėtų vykdyti tiesioginį darbą su jaunimu. Jų tinklas Šiaulių mieste pateikiamas sekančioje lentelėje.

Lentelē 5 Jaunimo interesus atstovaujančios īstaigos (organizācijas) Ŗiauliuose

Eil. Nr.	Īstaiga / organizācija	Logotips	Īstaigos / organizācijas teikamas paslaugas
1.	Ŗiauliu jaunimo organizāciju asociācija „Apskritasis stals“, Vytauto g. 103 A, Ŗiauliai		Ŗiauliu jaunimo organizāciju asociācija „Apskritasis stals“ – skētine jaunimo organizācija, īkurta 1998 m., yra viena pirmuju jaunimo reģioniu tarybu, vienianču jaunimo organizācijās miesto lygmeniu. Organizācijas pagrindinis tikslas – atstovauti jaunų žmonių poreikiams vietas ir nacionaliniu lygmeniu, vienyti jaunimo ir su jaunimu dirbančias organizācijas, formuoti ir īgyvendinti jaunimo politikā vietas ir nacionaliniu lygmeniu.
2.	Ŗiauliu menų mokyklos atvirasis jaunimo centras, Vytauto 103A, Ŗiauliai		Vykdomas atvirasis darbas su 14 – 29 metų jaunimui; ypatingas dėmesys skiriamas mažiau galimybių turinčiam, mažiau motyvuotam jaunimui, kuris dėl įvairių priežasčių neturi galimybių ar nenori įsitraukti į jaunimo veiklos pasiūlymus.
3.	Ŗiauliu vyskupijos jaunimo centras, Tilžės g. 186, Ŗiauliai		Neformalus jaunimo ugdymas remiantis krikščioniškos moralės principais.
4.	Viešoji īstaiga „Žmogiškųjų išteklių stebėsenos ir plėtros biuras“, Ežero g. 8-1, Ŗiauliai		Jaunimo garantijų iniciatyvos projektas „ATRASK SAVE“ skirtas 15-29 m. amžiaus Ŗiuo metu niekur nesimokantiems, nestudijuojantiems, nedirbantiems ir darbo biržoje ne(be)registruotiems Ŗiauliečiams.

Šaltinis: sudaryta autorių

Jaunimo interesus atstovaujantis Ŗiauliu menų mokyklos atvirasis jaunimo centras galėtų dirbti su gatvės jaunimu, kuris buriasi PC Saulės mieste. Draugystės prospekto jaunimo susibūrimo taške dirbti galėtų Viešoji īstaiga „Žmogiškųjų išteklių stebėsenos ir plėtros biuras“.

Teikiant informacijā īstaigų tinklą galėtų papildyti viešojo sektoriaus atstovai – ugdymo īstaigos, bibliotekos, sveikatos priežiūros īstaigos, kitos socialinės priežiūros paslaugas teikiančios īstaigos bei privačios įmonės – prekybos centrai, verslo įmonės. Pastarųjų subjektų įtraukimas į darbā su gatvės jaunimu galėtų būti reikšmingas, jeigu minėtos īstaigos galėtų būti įsikūrę tuo pačiu adresu ar jaunimo susibūrimo vietas matomumo lauke. Ŗių īstaigų darbas apsiribotu informacijos teikimu socialiniam darbuotojui.

Jelgavos mieste į darbā su gatvės jaunimu tiesiogiai ir netiesiogiai galėtų įsijungti sekančioje lentelėje pateikiamos īstaigos.

Lentelē 6 Jaunimo interesus atstovaujančios īstaigos (organizācijas) Jelgavoje

Eil. Nr.	Īstaiga / organizācija	Logotips	Īstaigos / organizācijas teikamas paslaugas
1.	Jaunrades nams Junda		Neformalus ugdymo īstaiga. Mokiniai gali lavinti įvairius įgūdžius, pradedant rankdarbių gamyba, įvairios medžiagos apdorojimu, dainavimu, šokiais, žaidžiant teatrā, baigiant dalyvavimu laisvalaikio klubuose ir įgūdžių patikrinimu varžybose ir varžybose.
2.	„Vaikų ir jaunimo muzikos klubas“		Neformalus ugdymo īstaiga, sėkmingai veikianti nuo 2004 m. spalio. Siūlo kiekvienam mokytis gitaros, klasikinės gitaros, bosinės gitaros, sintezatoriaus ir būgnų grojimo su puikiais mokytojais. Taip pat dalyvauti ansambliuose, pasinaudojant siūlomomis repeticijų salėmis.
3.	Nacionalinė agentūra „Tarpautinių jaunimo programų agentūra“		Viešoji īstaiga, kurios tikslas – skatinti jaunimo aktyvumą ir judumą, dalyvavimą jaunimo savanoriškoje veikloje, neformaliojo švietimo ir jaunimo informavimo programose ir projektuose, taip pat skatinti neformalų jaunimo švietimą, mokymosi visā gyvenimą srityje. Pagrindinės valstybės agentūros funkcijos yra Europos Sąjungos neformaliojo švietimo programos „Veiklus jaunimas“ (2007-2013) īgyvendinimas ir Europos jaunimo informacinio tinklo „Eurodesk“ administravimas Latvijoje.
4.	Post Scriptum		Asociācija, skleidžianti naudingā informacijā jaunimui, organizuojanti įvairius edukacinius laisvalaikio renginius Jelgavos ir Ozolnieku apskrityse. Organizācijas tikslai – remti kūrybiškos naujos kartos augimą per neformaliojo švietimo projektus, skatinti sveikā ir aktyvų gyvenimo būdā, dalyvauti kultūros, švietimo, sporto ir turizmo renginiuose, plėtoti jaunimo tarptautinį bendradarbiavimą ir mobilumą. Žmonių, dalyvauti jaunimo politikoje regione.
5.	Latvijos jaunimo taryba		Vaikų ir jaunimo visuomeninių organizāciju asociācija, palaikoma ir pripažįstama jaunimo bei gerbiama visos visuomenės, kuri sukuria palankiā aplinkā nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu.
6.	Nevyriausybinių organizāciju centras		NVO centras yra nevyriausybine organizācija, veikianti nuo 1996 m., Siekdama skatinti pilietinės visuomenės plėtrā, užmegzdama bendradarbiavimą su verslininkais, viešojo administravimo institucijomis ir nevyriausybėmis organizacijomis.
7.	Latvijos žemės ūkio universiteto studentų savivalda		LLU studentų savivalda apibrėžia save kaip struktūrā, ginančią, koordinuojančią ir informuojančią studentų teises; studentų kultūrinių renginių organizatorius.
8.	Latvijos studentų sąjunga (LSA)		Sąjunga nacionaliniu ir tarptautiniu mastu atstovauja visų Latvijos studentų interesams. Asociācijas ilgalaikis ir nekintantis šūkis yra „Studentų reikalas – teisingas ir sunkus!“. Ir studentų socialinė apsauga tiek jų universitete, tiek nacionaliniu lygmeniu.

Šaltinis: sudaryta autorių

Apibendrinant, Šiaulių mieste yra nemažai jaunimo interesus atstovaujančių įstaigų, kurių lokacija sutampa su gatvės jaunimo susibūrimo vietomis, tačiau tinklas neišsidėstęs tolygiai. Dėl minėtos priežasties, nėra tikslinga pirkti paslaugas iš pavienių jaunimo interesus atstovaujančių įstaigų, tačiau reiktų pagalvoti apie paslaugų pirkimą iš vienos įstaigos arba naujų pareigybių kūrimą Šiaulių miesto savivaldybės administracijoje.

Siūlomas įstaigų bendradarbiavimo algoritmas:

1. *Santykių su sunkumus patiriančiu jaunimu užmezgimo etapas.* Gatvės darbuotojas „karštajame taške“ aplink įsikūrusioms verslo įmonėms ir viešojo sektoriaus įstaigoms pateikia informaciją apie vykdomą veiklą ir kontaktinius duomenis. Privataus sektoriaus įmonės (maitinimo ir laisvalaikio veiklos), viešojo sektoriaus įmonės (NVO, švietimo įstaigos, sveikatos priežiūros įstaigos, kultūros įstaigos) vykdo stebėseną.
2. *Gatvės darbuotojo ir gatvės jaunimo santykio stiprinimo etapas.* Bendradarbiavimas su viešojo sektoriaus atstovais, galinčiais pasiūlyti patalpas jaunimui pasyvaus ir aktyvaus laisvalaikio organizavimui (atviri jaunimo centrai, dienos centrai, NVO ir pan.). Pasirašomos patalpų panaudos sutartys.
3. *Gatvės jaunimo ryšio su socialine aplinka atkūrimo / mezgimo etapas.* Bendradarbiavimas su viešųjų paslaugų teikėjais, kai matoma grėsmė vaiko saugumui ar sveikatai (vaiko teisių apsaugos tarnyba, dienos centrai, policija, sveikatos priežiūros įstaiga), kai jaučiamas poreikis vaiko užimtumui (atviri jaunimo centrai, NVO atstovaujanti jaunimą). Pagal poreikį organizuojama socialinė ar kita paslauga.
4. *Gatvės jaunimo bendravimo gebėjimų stiprinimo etapas.* Bendradarbiaujama su sveikatos priežiūros sektoriumi, dienos centrais teikiant psichologo paslaugas jaunimui / šeimai. Pagal poreikį organizuojama socialinė ar kita paslauga.
5. *Gatvės jaunimo sąmoningumo įvairiais klausimais stiprinimo etapas.* Pagal poreikį bendradarbiaujama su savivaldybe, kitais viešųjų renginių jaunimui organizatoriais, kurie gali suteikti naudingos informacijos apie pilietiškumą, savanorystę skatinančius renginius.
6. *Tarpininkavimo tarp gatvės jaunimo ir kitų institucijų, atstovaujančių gatvės jaunimo interesus etapas.* Bendradarbiaujama su vietos institucijomis (jaunimo reikalų koordinatorių, tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorių, Šiaulių miesto savivaldybės reikalų taryba), tarptautiniu lygiu (Jelgavos gatvės darbuotojas, tarptautinis susivienijimas „Dynamo“.

Jelgavos mieste kuriant gatvės darbuotojo pareigybę, siūloma bendradarbiauti su viena iš jaunimo interesus atstovaujančių įstaigų.

8 PRIEDAS BENDRUOMENĖS ĮTRAUKIMO Į DARBO SU JAUNIMU GATVĖJE PROCESĄ PAVYZDYS

Gatvės jaunimo „karštasis taškas“ (jaunimo susirinkimų vieta) - prekybos centro Maxima kiemas.

Pasirinkta **aktyvią stebėseną vykdanči** NVO – jaunimo socialinio užimtumo centras. Kontaktinis aktyvią stebėseną vykdančias asmuo – jaunimo socialinio užimtumo centro socialinė darbuotoja - (tel. nr.: el.paštas).

Pasirinkta pasyvią stebėseną vykdanči įstaiga – Saulės gimnazija. Kontaktinis pasyvią stebėseną vykdančias asmuo – gimnazijos socialinė pedagogė – (tel. nr.: el.paštas).

9 PRIEDAS ŽAIDIMAS „JAUNO ŽMOGAUS PORTRETAS“

	Analizuoti ir geriau pažinti jaunų žmonių socialinę grupę: jų interesus, problemas, lūkesčius. Aptarti visuomenės poveikį jaunų žmonių pasirinkimams ir norams.
	Sudarytos kelios grupės po 4–6 žmones.
	45–60 min.
	Konferenciniai lapai, spalvotas popierius, žirklys, žurnalai, klipai, lipni juostelė ir piešimo priemonės.
	Grupelės nusipiešia ant konferencijų lapų jauno žmogaus atvaizdą. Konferenciniame lape naudojant koliažo techniką dalyviai turi atvaizduoti: Jauno žmogaus išorėje pavaizduota: →Kaip jis atrodo? →Ką jis nori turėti (kokie svarbiausi jauno žmogaus atributai)? →Kokių gerų ir blogų įpročių turi? →Kaip elgiasi? Jauno žmogaus viduje pavaizduota: →Su kokiomis problemomis jaunas žmogus susiduria? →Ko jaunas žmogus siekia? →Kas jaunam žmogui rūpi? Dalyviai paruošia plakatus, vėliau daromi pristatymai. Bendroje grupėje užduoties pabaigoje įvardinkite aukščiau įvardintus elementus kartu.
	Pagal šį metodą kartais dalyviai pavaizduoja jauną žmogų labai neigiamai, rečiau – teigiamai. Vadovo tikslas konfrontuoti dalyvių įsivaizdavimus ir kviešti pažvelgti kritiškai į grupelių darbą. Svarbu padėti dalyviams įsivardyti, kokį poveikį jauno žmogaus pasirinkimams ir įgyvendinimui turi visuomenė ir jos reikalavimai.
	Ką supratote diskutuodami grupelėse? Kas būdinga jauniems žmonėms? Kuo skyrėsi jauni žmonės dabar nuo jaunų žmonių, kurie buvo prieš 20 metų? Kodėl jauniems žmonėms kyla tokie poreikiai ir interesai?

10 PRIEDAS ŽAIDIMAS „SOCIALINIS ŽEMĖLAPIS“

	Analizuoti įstaigų ir organizacijų veiklą konkrečioje teritorijoje. Įvardyti galimus bendradarbiavimo partnerius. Analizuoti egzistuojančias problemas
	8–30 žmonių. Dalyviai dirba grupelėse po 4–7 žmones.
	30–40 min. Atlikti analizę ir rengti plakatus. 30 min. pristatymams ir aptarimui
	Konferenciniai lapai, spalvotas popierius, žirklys, žurnalai, klipai, lipni juostelė ir piešimo priemonės.
	Dalyviai gauna užduotį sukurti socialinį savivaldybės ar miesto žemėlapi. Grupelė žemėlapi turi nupiešti. Žemėlapyje turi atsispindėti: infrastruktūra, esanti jaunimui (mokyklos, sporto aikštynai, parkai ir pan.); organizacijos ir įstaigos, dirbančios su jaunimu, žmonės, kurie buria jaunos žmones; pilkos zonos, neigiamai arba kontraversiškai bendruomenės vertinamos erdvės (paežerės, pamiškės ir pan.).
	Dažnai dalyviai daug dėmesio skiria infrastruktūrai, nes šioje užduotyje tai yra lengviausiai įvardijamas atsakymas. Dalyviams kuriant žemėlapi galima prieiti ir atkreipti dėmesį į kitus du aspektus. Jei visi dalyviai iš tos pačios bendruomenės, užduotį galima dalinti – į aspektus ir į klausimus.
	Kas nustebino, analizuojant savo miestą / rajoną? Ką atradote? Ką norisi keisti savo bendruomenėje? Su kuo matote galimybę bendradarbiauti? Su kokiomis įstaigomis ir organizacijomis kertasi jūsų interesai?
	Toliau analizuoti problemas, planuoti, kaip jas išspręsti; Jėgų žemėlapis - analizuoti, kas turi daugiau galios ir galimybių daryti įtaką esamai situacijai savivaldybėje.

11 PRIEDAS METINIS DARBO SU GATVĖS JAUNIMU PASLAUGŲ TEIKIMO PLANO BIUDŽETAS

Darbas su jaunimu gatvėje apims: bendrą darbą, individualų darbą su asmeniu, darbą su jaunimo grupėmis.

Bendras darbas su jaunimu gatvėje pradamas nuo 1 mėnesio. Individualus darbas su asmeniu pradamas nuo 2 mėnesio. Pirmiems 15 asmenų atliekamas individualus asmens ir šeimos vertinimas, skiriant po 3 val. (iš šio skaičiaus asmeniui ar (ir) šeimai skiriama viso 3 val. psichologo konsultacijų). Nuo 3 mėnesio pirmiems 15 asmenų skiriama palydėjimo ir atstovavimo įstaigose paslauga, o nuo 4 mėnesio vykdomi grupiniai užsiėmimai. Taip pat nuo 3 mėnesio likusiems 15 asmenų atliekamas individualus asmens ir šeimos vertinimas, 4 mėnesį suteikiama palydėjimo ir atstovavimo veikla, 5 mėnesį vykdomi grupiniai užsiėmimai.

Darbo pobūdis	Veiklos nr.	1 mėnesis	2 mėnesis	3 mėnesis	4 mėnesis	5 mėnesis	6 mėnesis	7 mėnesis	8 mėnesis	9 mėnesis	10 mėnesis	11 mėnesis	12 mėnesis	
Bendras darbas	1.1.1	40												
	1.1.2	5												
	3.1.1	30	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
	5.1.1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
	6.1.1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
	6.1.2		4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	
	6.1.3		4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	
Valandos	Viso, val:	76	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	
Įkainis: 11,17 Eur	Viso, Eur	848,92	134,04	134,04	134,04	134,04	134,04	134,04	134,04	134,04	134,04	134,04	134,04	
Individualaus darbas su asmeniu	3.1.2			15	15									
	3.1.3			15	15									
	4.1.1		45	45										
	4.1.2		45	45										
	Iš jų: psichologo konsultacijos			45	45									
				45	45									
	4.1.3		15	15										
Valandos	Viso, val:		60	90	30									
Įkainis: 11,17 Eur	Viso, Eur		670,2	1005,3	335,1	0	0	0	0	0	0	0	0	
Psichologo valandos	Viso, val:		45	45										
Psichologo įkainis: 40 Eur	Viso, Eur		1800	1800										
Darbas su jaunimo grupėmis	1.1.3		24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	
	2.1.1				30	60	60	60	60	60	60	60	60	
	2.1.2				30	60	60	60	60	60	60	60	60	
Valandos	Viso, val:	0	24	24	84	144	144	144	144	144	144	144	144	
Įkainis: 11,17 Eur	Viso, Eur	0	268,08	268,08	938,28	1608,48	1608,48	1608,48	1608,48	1608,48	1608,48	1608,48	1608,48	
VISO, EUR		848,92	2872,32	3207,42	1407,42	1742,52	1742,52	1742,52	1742,52	1742,52	1742,52	1742,52	1742,52	
VISO, VAL		76	141	171	126	156	156	156	156	156	156	156	156	

Šaltinis: sudaryta darbo autorių

Metinis biudžetas sudarys 22.276,24 Eur ir 1.762 val. Darbuotojo, dirbančio su jaunimu gatvėje, 11,17 Eur įkainis nustatytas remiantis Lietuvoje vidutiniškai patiriamomis išlaidomis atitinkamai veiklai. Tuo atveju, jeigu būtų planuojamas paslaugos pirkimas, siūloma atlikti rinkos analizę valandos įkainiui nustatyti.